

asalt

Pagina de titlu

Pagina 1 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

Y2K

Mircea Țuglea

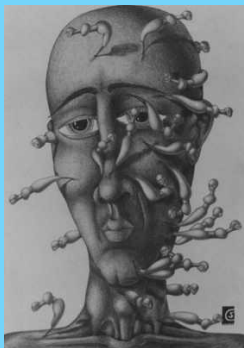
1999–2001

TEXT

asalt

équivalences

2002

asalt

Pagina de titlu

Pagina 2 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

ORIGINAL TEXTS:

© 1999–2001 MIRCEA ȚUGLEA (Constanța, Romania)

PRESENT EDITION: ADRIAN REZUȘ (ed.)

© 1999–2002 MIRCEA ȚUGLEA (Constanța, Romania)

© 2002 SORIN CONDREA (Constanța, Romania) [LOGO *Resemnatul*]

© 2002 ÉQUIVALENCES (The Netherlands) [PDF \LaTeX – PDF/SCREEN]

**This electronic edition is a *non-profit* publication
produced by PDF \TeX 14.H [© 2001 HÀN THẾ THÀNH] &
created by \LaTeX 2 ϵ with HYPERREF & PDF/SCREEN**

\LaTeX 2 ϵ © 1993–2001 THE \LaTeX 3 PROJECT TEAM *et al.*

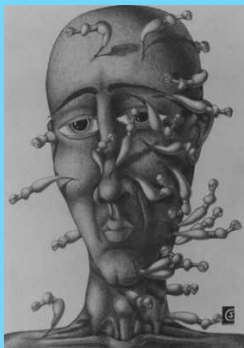
HYPERREF © 1995–2001 SEBASTIAN RAHTZ

PDF/SCREEN © 2001 ADRIAN REZUȘ [based on PDFSCREEN]

PDFSCREEN © 1999–2001 C. V. RADHAKRISHNAN

TYPESET BY ROMANIAN \TeX © 1994–2001 ADRIAN REZUȘ

PRINTED IN THE NETHERLANDS – SEPTEMBER 9, 2002

asalt

Pagina de titlu

Pagina 3 din 142

Înapoi

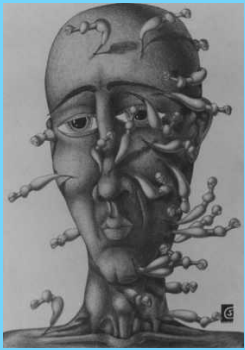
Întregul ecran

Închide

leșire

équivalences

Mircea Țuglea
Y2K 2002

asalt

Pagina de titlu

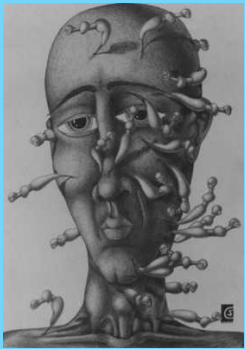
Pagina 4 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 5 din 142

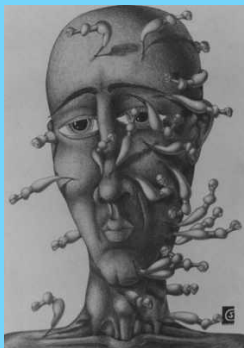
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 6 din 142

Înapoi

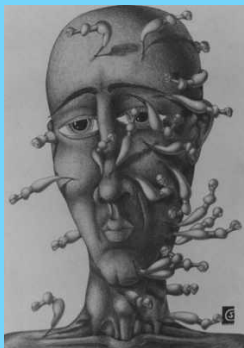
Întregul ecran

Închide

leșire

Aceste „eseuri“ au apărut, între anii 1999 și 2001, în paginile *Suplimentului de Marți* al ziarului *Observator* de Constanța, alături de multe altele. Nu le-am selectat pe toate fiindcă unele sînt în mod clar conjuncturale, în vreme ce celelalte ar ține mai degrabă de zona cronicii sau chiar criticii literare. Am observat totuși, cu un soi de „surprindere“ ipocrită, că, deși „eseușele“ mele vin din direcții diferite, ele se întîlnesc în tratarea unor problematici asemănătoare. Ar fi vorba, din cîte îmi dau seama, în principal despre complexele (post)modernității românești, și pornind de aici despre raportul dintre centru și provincie, folclor și manele, cultură și kitsch. Îmi pare că aceste complexe, fără de care n-am putea înțelege paradoxalul „sentiment românesc al ființei“ (acela de a fi *acasă* tocmai în absența unui *acasă*), conotă în subsidiar existența unui fel de *virus* ontic, care ne face pe noi, românii, să ne fi trăit apocaliptic toată istoria. Aș spune, deci, că Y2K, mileniul, *judgement day* sau revelația sînt doar perifraze ale paradoxului în care viețuim de două mii de ani înapoi. Iar „eseurile“ mele nu sînt, în ultimă instanță, decît constatări triste ale acestuia.

AUTORUL

asalt

Pagina de titlu

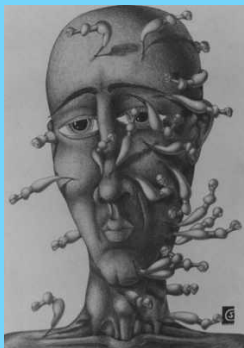
Pagina 7 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 8 din 142

Înapoi

Întregul ecran

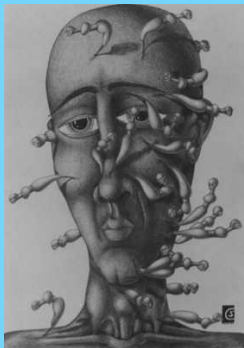
Închide

leșire

SĂ DUCI ÎN BUZUNARE, TĂIAȚI MĂRUNT, NIȘTE ELEFANȚI

O lecție de modestie ne este din cînd în cînd binevenită, nouă, literaților autohtoni. Această antologie a lui Dieter Schlesak¹ este, într-un fel, un exemplu dat celor care se cred celebriți, turnînd cu nemiluita volume necitite de nimeni, înghesuindu-se pe la colocvii cu gîndul la ghiftuială și celelalte. Adevărul este că, de cele mai multe ori, străinii nici nu au auzit că există și o literatură română, care s-ar îndeletnici și cu altceva decît cu rețetele de lebede vieneze. În Germania, cam tot ceea ce s-a tradus din literatura noastră se datorește nemților de care o politică stupidă ne-a făcut „scăpați“ o dată pentru totdeauna. S-a creat, astfel, o situație extraordinară, în sensul unui bilingvism „natural“ al scriitorilor-traducători, dar care nu se va mai repeta pentru simplul motiv că nu mai avem nemți. Astfel au apărut sute de tălmăciri din lirica românească, între care merită o mențiune aparte cele ale lui Oskar Pastior, traducătorul lui Urmuz și Sorescu. Și, iată,

¹*Gefährliche Serpentinaen. Rumänische Lyrik der Gegenwart (Serpentine periculoase. Lirica românească contemporană)*, VERLAG DRUCKHAUS, Berlin 1998.

asalt

Pagina de titlu

Pagina 9 din 142

Înapoi

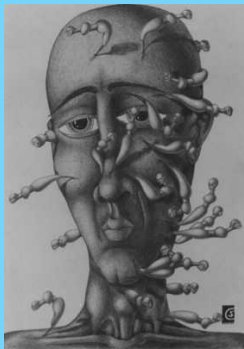
Întregul ecran

Închide

leșire

astfel a apărut și antologia pe care o discutăm aici, datorată lui Dieter Schlesak, care a părăsit el însuși România în 1969, stabilindu-se în Italia. Efortul său, la aproape treizeci de ani după „desprinderea“ de mediul românesc, este în sine fantastic. De fapt, Dieter Schlesak este la curent cam cu tot ce s-a petrecut în poezia românească a ultimilor ani, deși depărtarea îi dă o anumită nonșalanță critică, vizibilă în postfața antologiei. Mai ales, însă, străbate de acolo o abia ascunsă pasiune, cea a unei iubiri de tinerețe, față de tot ce înseamnă literatură română.

Trecînd acum la comentarii, să observăm că, deși atenția este îndreptată în mod declarat către lirica anilor '80, „liniile de forță“ (cum le numește chiar Schlesak) sînt date tot de „bătrîni“ Nichita Stănescu, Marin Sorescu, alături de Mircea Dinescu și Ana Blandiana, la care se mai adaugă Leonid Dimov, Virgil Mazilescu sau Gellu Naum. Că occidentalii n-au auzit de Nichita Stănescu, crezîndu-l vreo revelație recentă (cum afirmă Hans-Jürgen Schmitt într-o cronică), este altă poveste. El și cîțiva alții, mai toți deja pomeniți, scriu însă texte care „scapă“ delimitărilor teoretice, fiind, de aceea, recuperabili din orice direcție. În afară de primii poeți post-avangardiști, precum Geo Dumitrescu sau Constant Tonegaru, cu mireasma lor inconfundabilă (acea „ușurătate aeriană“), sau de cei mai sus amintiți, nici un alt poet antologat nu reușește să-și contureze un profil, să se individualizeze. Poezia anilor '80 domină, într-adevăr, cuprinsul antologiei, însă ca un fel de magmă informă, fără a avea ceva distinct în afară,

asalt

Pagina de titlu

Pagina 10 din 142

Înapoi

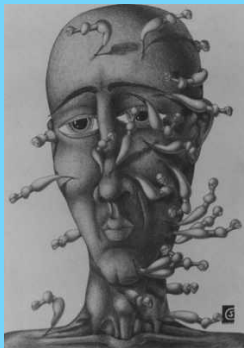
Întregul ecran

Închide

leșire

poate, de dulcegăriile filosofarde ale lui Mircea Cărtărescu. Au toți un aer mohorît de familie, ceva de copii prematur îmbătrîniți, cu excepția lui Florin Iaru, cu ludicul său juvenil, a lui Alexandru Mușina, Liviu Ioan Stoiciu sau Ion Mureșan. Problema nu este a traducerii, firește, fiindcă textele astea sună la fel de posomorît și în original. Merită să ne întrebăm, din cînd în cînd, pe cine mai reprezintă ele. Și, ce relaxare, întîlnind versurile dezinhibate ale unor Iulian Frunțașu, Rodica Draghinescu sau Dumitru Crudu (prezent cu un poem din semne de punctuație, „tradus“ de Dieter Schlesak), care au depășit cu mult paradigma anilor '80! Deși seamănă cu unele „școli“ poetice contemporane, cum ar fi „Pop-Fraktion“ în Germania, această lirică decomplexată, lumească, uneori chiar paranoică reprezintă cu adevărat ceva: realitatea românească de azi. În cazul cînd se va concretiza, intenția lui Dieter Schlesak de a întregi „Serpentinele periculoase“ cu ultimele evoluții de pe scena noastră poetică este demnă de toată lauda. Parafrazîndu-l, dacă promoția anilor '80 a fost „cea mai europeană“ de pînă acum, atunci cea a anilor '90 către 2000 trebuie să fie cu adevărat cosmică!

Merită să ne oprim și asupra unor „curiozități“ ale antologiei, mai ales din cauza structurii ei, ai zice tipic nemțească, care nu prea le îngăduie. Întîi, să observăm că numai lui Mircea Dinescu îi sînt publicate două texte în românește, alături de traduceri, deși antologia nu este bilingvă. La unul dintre aceste texte („O beție cu Marx“) traducerea lui Werner Söllner „ocolește“ un vers cam tare, într-un mod

asalt

Pagina de titlu

Pagina 11 din 142

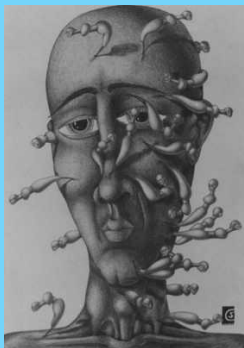
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

absolut straniu. Astfel, versurile „în fond chiar și eu care sînt un ins banal / (nici homosexual nici evreu) / ies ca limaxul din sintaxă și logică“ devin în traducere „auch ich habe nicht die geringste Idee, was für Waffen / man bräuchte für diese Revolte“, adică „nici eu n-am cea mai mică idee, ce fel de arme / ar trebui pentru această revoltă“. Această „îmblînzire“, aici absolut aiuristică, are poate un corelativ reușit în traducerea sintagmei „bătrîne Marx“, redată prin „Marx, mon vieux“. Oricum, faptul că Mircea Dinescu este astăzi la modă în Germania se datorește poate tocmai „directeții“ versului, straniu îmblînzită în traducere. Acel „Discurs la intrarea unei țări estice în Europa“ al său are mari afinități cu „Țara mea“ al lui Iulian Frunțașu, care îi și urmează (tocmai de aceea, n-ar fi exclus ca „nouăzeciștii“ să-l recupereze în vreun fel pe Mircea Dinescu, dacă n-au și făcut-o). Ce diferență între cele două texte amintite, cu sincera lor brutalitate, și versul lui Cărtărescu („poezia este un semn al subdezvoltării“)! În fine, rămîne de amintit frumusețea stranie a titlurilor capitolelor, dintre care ultimul („dispariție misterioasă“) este sub-intitulat „demersuri limită și vorbire a morților“. Găsim, aici, în traducerea superbă a lui Oskar Pastior, ultimele poeme ale lui Marin Sorescu, scrise pe patul de moarte, dintre care unul este cutremurător: „șapte sau opt măști mortuare / în dureri nemaiauzite / am încercat“. De altfel, orice atinge Oskar Pastior (ca și excelențele traduceri ale elegiilor lui Nichita Stănescu, datorate lui Dieter Schlesak), se transformă în versuri de o frumusețe perfectă. Să-i traduci pe Leonid Dimov, Marin Sorescu sau

Mircea Ivănescu în nemțește (și să sune bine!), în fine să construiești o asemenea antologie din sute de poeme, culese din cine știe ce reviste sau manuscrise (și să iasă bine!), este ca și cum ai duce în buzunare, tăiați mărunț, niște elefanți peste graniță. Oricât de răi ar fi vameșii, ei tot vor reuși să treacă.

(Serpentine periculoase, 27 iulie 1999)

asalt

Pagina de titlu

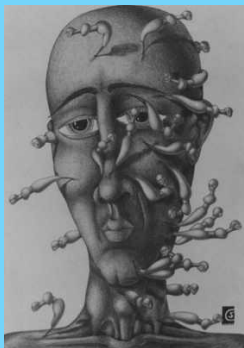
Pagina 12 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

Y2K, CĂLĂREȚII APOCALIPSEI ȘI ROMÂNII

asalt

Pagina de titlu

Pagina 13 din 142

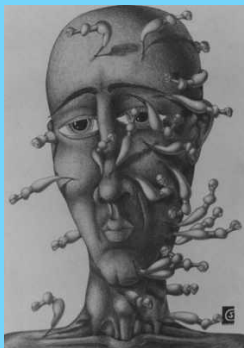
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

Între altele, mileniul care se încheie are șansa să provoace mari dezastre în tehnologia informației, lucru desemnat îndeobște ca virusul mileniului, sau Y2K. Printr-o bizarerie, calendarul intern al multor computere folosește numai două cifre, astfel că anul 2000 va fi interpretat drept 1900. Îmi imaginez crash-ul sistemelor de securitate, mahmureala băncilor, exasperarea brokerilor și căderea bruscă a rețelelor de comunicații, urmate de o tăcere ireală, carnavalescă. Viziunea milioanei de computatori, rămași fără grai în fața ecranelor albe, încremeniți în absență, pare ea însăși apocaliptică. Până și Anticristul, de-ar fi să vină acum, ar face-o probabil live pe CNN, aidoma bombardamentelor NATO în Iugoslavia, care se zice (sau mass-media sîrbească insinua) că aveau loc cu puțin înaintea știrilor. Vestea ar fi preluată de marile agenții de presă, ar exploda pe Internet și-ar înconjura planeta în zece minute. Imaginea necuratului, digitalizată, ar semăna cu cea a lui Bill Gates în fața Curții de Justiție. Sau cu mutrele afaceriștilor dîmbovițeni. Plictisiți, tracasăți. Discursul lui cu unul despre starea națiunii. Va fi acuzat de hărțuire sexuală și

asalt

Pagina de titlu

Pagina 14 din 142

Înapoi

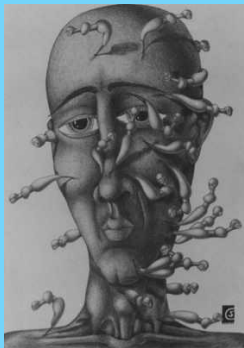
Întregul ecran

Închide

Ieșire

concurență neloială, comisii speciale de anchetă îl vor cerceta în stare de libertate. Dacă România este într-adevăr viitoarea țară sfântă, așa cum ne vestesc toate profețiile de la Maglavit încoace, atunci bucurați-vă! Îl vom zări pe cel nevăzut la Procesul Etapei, la Marius Tucă Show, la Cotroceni și Palatul Victoria! Îl vom chestiona în direct la 8989989! Noile bancnote de un miliard de lei vor fi marcate, în filigran, cu profilul lui! Toată afacerea va dura câteva zile, în mod excepțional două-trei săptămâni. Nici războiul, nici bezna mediatică nu vor rezista mai mult. Însăși absența informației va putea fi definită atunci drept informație negativă, spațiu alb în marea textură virtuală. Ce le va rămâne românilor învățătură de minte, din virusul Y2K? Când finanțele mondiale vor sucomba, Bancorex-ul va fi în sfârșit o instituție credibilă. Și atunci va veni vremea Planului Remeș.

România se află, cum scria un amic, în zona de vizibilitate maximă a apocalipsei. Ea se vede cu ochiul liber, fără ochelari de-nu-știu-care, și durează nu două minute, ci din zorile istoriei noastre. De când a venit Traian la Decebal, să-i facă terme, drumuri și mausolee în Dacia, iar Decebal i-a răspuns, scrișnind din dinți: „brînză, mazăre, barză, viezure“. Un banc demn de „Apocalipsa după Cioran“: „Mulți români, nesfârșit de mulți români, mărturisesc zilnic că România este ultima țară din lume. Multora le dă această afirmație o satisfacție rece și indiferentă. (...) Ceea ce spunea un lăutar țigan unui cerc de români: aveți noroc cu noi, că de nu ați fi ultimii, definește o situație reală, nu o exagerare trivială“. Lucrurile nu s-au îmbunătățit din momentul

asalt

Pagina de titlu

Pagina 15 din 142

Înapoi

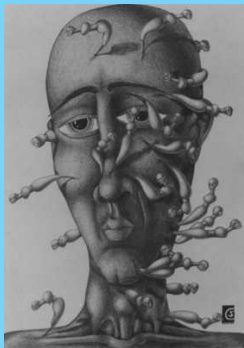
Întregul ecran

Închide

leșire

aparitiei „Schimbării la față a României“ (1937!), ba s-ar zice că din contră. România anilor '30 nu avea „nimic original în afară de țărani, artă populară și peisaj (de care nu e responsabilă)“. Astăzi – mahalale imense, muzică lăutărească și haite de șobolani (de care, firește, nu sîntem responsabili). O priveliște demnă de călăreții Apocalipsei! Vor năvăli mîncînd asfaltul drumurilor noastre, sorbindu-ne dintr-o suflare fîntînile otrăvite! „Cei slabi vor pieri, cei tari așijderea, și chiar acești călăreți, în afară de unul. Pentru el, pentru înfricoșata lui faimă au pătimit și urlat veacurile. Îl văd crescînd la orizont și aud deja gemetele, chiar strigătele noastre. Iar noaptea ce ne va pogorî în oase ne va aduce nu pacea, cum a făcut-o pentru psalmist, ci groaza“. Toate astea sună astăzi ridicol. Infinit mai importante sînt micile apocalipse, căderile și prăbușirile cotidiene, decît sfîrșitul lumii. Infinită este scîrba care umple sufletul românilor, iuțea ameteitoare cu care se relativizează orice, mai ales aici, la Pontul Axenos. Aici a făcut Medeea kebab din fratele ei mai mic, ca să-i adoarmă cu mirosul pe urmăritori. Aici a coborît Iason din merțanul lui, să-și facă nevoile. Și tot aici, învîrtind doar o sîrmă, un țigănuș i-a forțat portiera ademenit de lucirea Lînei de Aur. Aici este seraiul, haznaua, bairamul!

Ce-are a face Y2K cu românii? Are... În istoria lor molcomă, românii au sorbit tone de Y2K fără măcar să sughițe. Vina n-a fost a lor („nici un român nu se simte personal vinovat“, scria Cioran), nici-odată. Ei sînt ca mieii. Trăiesc sub semnul unei istorii virtuale, „de-a ce-ar fi“ (ce-ar fi dacă n-am fi fost vînduți rușilor?). Românii experi-

asalt

Pagina de titlu

Pagina 16 din 142

Înapoi

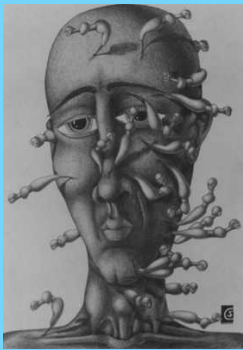
Întregul ecran

Închide

leșire

mentează sfârșitul lumii de două mii de ani, ei sînt șmecheri. Obsesia lor este de a o lua de la capăt de fiecare dată (reforma la români, ce abureală!), de a tot ridica mînăstiri „în loc părăsit / și neisprăvit“. Ei neisprăvesc etern. Cum zic cei de la „Divertis“: „Părinții mei sînt muncitori... Cum adică bă Vasilescu să muncească? Păi dacă muncesc din ce să trăiască bă? Părinții mei sînt români bă, se descurcă, n-au nevoie să muncească!“. Românii se descurcă, se mai încurcă. Ei trăiesc în postmodernism de la Burebista încoace. Pentru români, mașinăriile virtuale, miliardele de biți și fractalii datează din vremea transhumanței. Ei au fost toată istoria în postura celor fugăriți din jocul „Quake“. Au renunțat demult la devenire (concept hegelian suspect, chiar rebotezat “întro ființă”), de cînd semnul dacilor, căpățîna de lup, s-a metamorfozat în oaia mioritică. Românii nu sînt călăreți, ci ciobani ai apocalipsei, călăuzindu-și turmele către depărtări. Nici ei, nici turmele nu se mai întorc. Românii trebuie etern reinvențați, ei sînt mereu „in statu nascendi“, așa cum îi stă bine artei adevărate. Poate că nu s-au manifestat în istorie fiindcă sînt pur și simplu o operă de artă, una așa ca-n Arcimboldo. Românii sînt scriși în Java. Sînt atît de aeriени și virtuali, de apocaliptici și prăpăstioși, încît de bună seamă că Dumnezeu îi va uita la sfârșitul lumii, așa cum i-a uitat la începutul ei.

(*Eclipsa și apocalipsa*, 10 august 1999)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 17 din 142

Înapoi

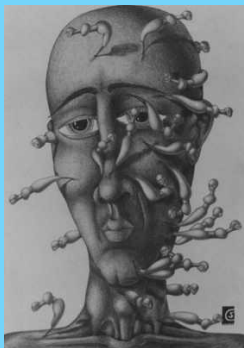
Întregul ecran

Închide

leșire

PUPUIECI DE CIOCANTINĂ, DIRECT DIN AMERICA LATINĂ

Bunul meu profesor Enache Puiu zicea odată, de-mi amintesc bine, cum că Tomisul ar fi un adevărat „Macondo“ al literaturii române. Se referea, firește, la romanul „Un veac de singurătate“ al lui Gabriel Garcia Márquez, pe care-l compara cu „Blocada“ lui Pavel Chihaiia. „Blocada“ este unul dintre cele mai bune (dacă nu singurul) romane pe care le-a dat țărmul de mare românesc. Comparația însă, se vede treaba, a prins la condeierii tomiscani. Altfel nu se explică de ce, în prefața antologiei „Vînzătorul de enigme“, apărută la editura Europolis acum cîțiva ani, citim următoarele: „Dacă Dobrogea este bogată în proză – și adevărul îl dovedește prezentul volum – faptul se datorește tocmai acestui tărîm fecund de sinteză propice ficțiunii, similar, ca forță și seducție, cu îndepărtata Americă Latină“. Cum să nu! Să ne gîndim doar la frumoasa Remedios din romanul lui Márquez, sau la nevasta lui Anton Petrecostache din prozele lui Ovidiu Dunăreanu, și vom vedea că între felul cum se ridică prima la cer, înfășurată-n cearceafuri, și felul cum se face nevăzută a doua cu „vaporul de la amiază“

asalt

Pagina de titlu

Pagina 18 din 142

Înapoi

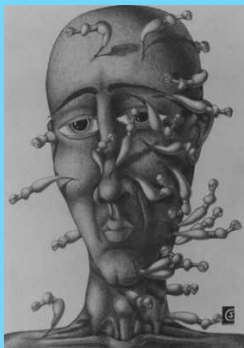
Întregul ecran

Închide

leșire

există mari asemănări. Oricum, faptul merită probat prin recursul la texte, și tocmai asta face prezenta ficțiune critică.

Vom observa, mai întâi, cum că eroii de hîrtie ai literelor tomiscane au nume stranii, strălucitor-fantastice, ca maiorul Anagnostopolidis al lui Gabriel Bădică. Tot la el vom întîlni o contesă neamțo-greco-japoneză, „melancolica Matta Haricleia Seppuku“, care este chestionată duios, în final, cu un „de ce oftezi, lebedă?“. Nici Nicolae Motoc, în încîntătoarea sa parodie S.F. „Ucigașul de revelații“, nu rezistă tentației: „Publicista Ama Parepa de la ziarul S.F. *Steaua vieții* din M. îl însoțește pe sublimul Antonel Ordiuc, autentificatorul, într-o scurtă expediție de agrement în lumea de gheață a eternității“ (Cum le zice Nicolae Motoc, mai rar. Să tot stai s-ascuți!). Abia la Constantin Novac, în nuvela „Despre cum era s-o mierlească Mierloiu“, actanții revin la normal, sub soarele-n apus care „scoate fulgere platinat din capătul gorgonic al cablului de oțel șerpuitor“. În vreme ce-n mare, firește, „se unduiesc benzi late de un albastru indigo“. Această „unduire“, s-ar zice cvasi-mioritică, trimite iarăși la „undirea“ lui Ovidiu Dunăreanu („apele unei întinse înviorări îi undeau“ în ochii cu „fluturi de fosfor“), la tremurarea aerului sub „bicele unor scăpărări de sifed“ din prozele acestuia. (Acele frumoase compuneri școlare, unde soarele, din „caleașca“ sa, trimitea „suliți de lumină“ către pămînt, nu sînt – vai, acum știm! – decît biete pastușe ale textelor lui Ovidiu Dunăreanu). Actantul, în acest aer străveziu, încremenit, va desface cu mișcări de oficiant „foile și mătasea de pe un soi de pupuieci de

asalt

Pagina de titlu

Pagina 19 din 142

Înapoi

Întregul ecran

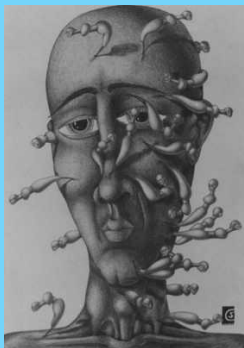
Închide

leșire

ciocantină“, săvârșind astfel un act cosmic, astral chiar. Este actantul-țăran al lui Ernesto Mihăilescu, vorbind „în paremii, inconștient precreștin“, sau țăranul solar al lui Gheorghe Bogordea, care se vede că l-a citit pe Blaga dacă afirmă că „orașele ar trebui să fie niște sate mai mari“, astfel mergînd ele „mînă-n mînă cu veșnicia“. Și, în fine, tînărul muncitor „cu cureaua Pierre Cardin bleu-petrol“ al lui Ștefan Negrișan, sau „tras la patru ace / după moda lu' Versace“, cum zic lăutarii lui Copilu-Minune. Nu putem încheia fără s-o amintim aici și pe Cristina Tămaș, care mixează eminescian, în toate romanele ei, următoarele: „Care-i adevărul? Cel văzut clar de un gînsac sau cel abia întrevăzut ca printr-o negură de Kant?“. Adevăru-i, firește, că n-avem habar care-i adevărul.

Ei bine, știm cu toții că „pupuieci de ciocantină“ vin din America (Latină), dar cred că bunul meu profesor Enache Puiu s-a înșelat în celelalte privințe. Căci, să mai „pupui“ la chestii din astea plicticoase – ce-i altceva decît să ne-o tragem singuri cu barosul la oase?

(*Cîntarea Dobrogei I*, 24 august 1999)

SCURTĂ „ISTORIE“ A PATRIOTISMULUI

asalt

Pagina de titlu

Pagina 20 din 142

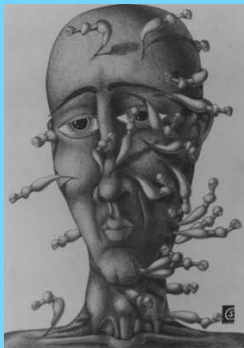
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Îșișire

Cu vreo doi ani în urmă am asistat, în Viena, la o conferință despre limba română susținută de profesorul Metzeltin, romanist de seamă la universitatea din același oraș. Folosindu-se de un bogat material ilustrativ, din care nu lipseau extrase din cronicile Moldovei, din idiolectul latinizant al lui Cantemir, dar și din presa românească actuală, profesorul Metzeltin concluziona că, după o lungă perioadă de formare, limba română este o limbă perfect europeană, capabilă să exprime nuanțele conceptuale cele mai subtile. Această încheiere i-a revoltat de-a dreptul pe românii prezenți în sală, care se întrebau cum de-a „îndrăznit“ lingvistul să nu amintească de reușitele literare ale limbii noastre, de marea ei vechime, de tulburătorul ei farmec... (Pe care, în trecut fie spus, românii vienezi îl sporeau cu grație, folosind frecvent construcții nemțești calchiate, după celebrul model al „muzicii de pisici“ amintit de Maiorescu. Asta cu toate că, inițial, *Katzenmusik* trimitea chiar la mirolăitul pisicilor torturate în carnaval.) Merită totuși să ne întrebăm care filosof sau lingvist român, în afară de mitizanții naționaliști, a încercat să fundamenteze „științific“

asalt

Pagina de titlu

Pagina 21 din 142

Înapoi

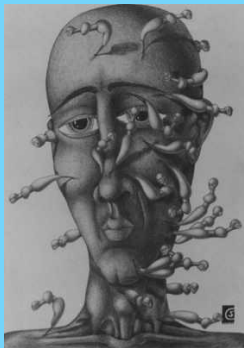
Întregul ecran

Închide

leșire

valoarea limbii române în absolut. Demersul „filosofic“ extraordinar al lui Noica, care a reușit să ne investească limba cu o anume demnitate „metafizică“, atestându-i tensiunea cercetătoare „întru ființă“, este cu totul singular. În plus, nu trebuie să uităm de forța considerabilă de seducție a acestui demers, care are o valoare în sine, fără a fi în mod cert în relație cu obiectul său, deci cu limba română. „Ultima ta carte este excelentă“, îi scria Cioran lui Noica în 1978, „atîta doar că putea să se cheme la fel de bine *Sentimentul paraguayean al ființei*“.

Trebuie să recunoaștem că toate acestea țin mai mult de „patriotism“ decît de vreo metodă „științifică“. Cum putem argumenta anumite construcții axiomatice, precum cele ale d-lui Dan Zamfirescu, care văd în cultura română „cea mai experimentată și dîrză armată în războiul secolului împotriva entropiei spirituale și sufletești, provocată de un germen patogen care...“? Potrivit acestor construcții „teoretice“, marea calitate a culturii noastre ar consta în capacitatea ei de a secreta anticorpi *rezistenți* în fața „virusului“ disoluției universale. Cu alte cuvinte, codul nostru cultural este „definit“ fundamental negativ, prin raportare la „disoluția“ amintită, de unde ar reieși cu „necesitate“ valoarea lui afirmativă. Se uită faptul că o cultură *n-are cum* să fie alcătuită *numai* din anticorpi, în afară de situația cînd avem de-a face c-o cultură... de bacili. Aura cvasi-mitizantă a acestor „demonstrații“ ascunde, în realitate, un complex de inferioritate. Este vorba de un discurs „patriotic“, care folosește la maxim artificiile retorice în detrimentul logicii, pînă cînd acestea se constituie într-o

asalt

Pagina de titlu

Pagina 22 din 142

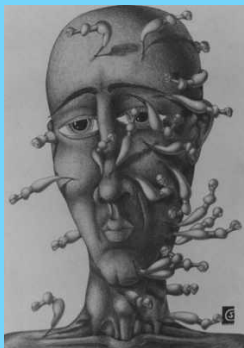
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

limbă de lemn, caracteristică în fapt demersului mitizant-naționalist. Când proliferază la extrem, acest discurs nu denotă decît *absența* realității „descrise“. Dacă, să zicem, naționalismul (sau „patriotismul“) erau *legitime* în mod „autentic“ pînă către sfîrșitul secolului trecut, subsumate idealurilor de unitate și libertate națională, în epoca interbelică ele devin cam suspecte. Încă la Caragiale, „patriotul de profesie“ este doar unul care „combate bine“, la ziarul „Vocea Patriotului Național“, în consonanță cu teoria maioreșciană a „formelor fără fond“. Între cele două războaie, cînd țara noastră este totuși o *putere regională*, demersul naționalist încearcă uneori să reducă, alteori să mascheze, contrastul enorm între realitatea statală a unei Români Mari și cultura ei „mică“. Convulsiile, ca și derivatele politice ale unor Cioran, Eliade, Noica provin tocmai din această uriașă discrepanță, asumată la modul pasional. După război, naționalismul își mai poate găsi o justificare în efortul de eliberare de sub tutela sovietică, lucru care nu i-a scăpat din vedere lui Ceaușescu. Acum, însă, merită să ne întrebăm ce rol mai joacă el, din moment ce o conștiință națională există (sau ar trebui), cînd nici măcar iminența unei amenințări externe nu este vizibilă. Cazul Iugoslaviei, care și-a „inventat“ practic dușmanii, decăzînd de la o federație prosperă la o Serbie în ruină, este revelator. Oare nu cumva demersul naționalist (vorba vine, „patriotic“) susține, în subsidiar, un lucru extrem de grav, anume că această „conștiință națională“ mai trebuie consolidată, altfel zis că *existența* statului român trebuie așezată în continuare sub semnul întrebării?

asalt

Pagina de titlu

Pagina 23 din 142

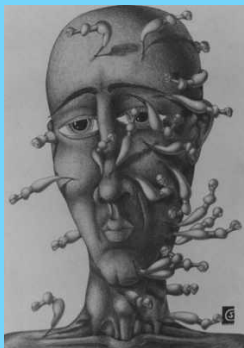
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Să ne amintim totuși că, în efortul ei de „ardere a etapelor“, cultura română a reușit să revoluționeze de mai multe ori contextul mondial, dacă ar fi să-i numim doar pe Brâncuși, Tristan Tzara, Eugen Ionescu. Cum scriam altundeva, „la scurt timp după moartea primului său mare poet, poezia română reușește să-și propună sieși modele perfect concordante cu cele ale liricii europene. Joncțiunea cu orientările poetice contemporane, diversitatea formelor de expresie și, nu în ultimul rînd, modernizarea discursului literar tind să facă posibilă *universalizarea* idiolectului fondat cu jumătate de secol în urmă.“ Acest efort, întrerupt temporar în deceniile imediat postbelice (nu în totalitate, firește), va fi reluat în momentul apariției promoției '80 și, mai ales, în cazul ultimelor orientări literare, marcate de iminența sfârșitului de mileniu. Abia acum, după apariția unui mare număr de antologii, fenomenul devine vizibil, ca simptom al aceluși „mult așteptat proces de maturizare“ (Vasile Baghiu), „în care imperativul constituirii unui corpus de opere să fie depășit, și să se treacă «senin» la un alt stadiu, acela al dezvoltării și afirmării universale“. Este, în definitiv, exact același lucru pe care, în urmă cu doi ani, îl afirma profesorul Metzeltin în conferința amintită. Ar fi momentul, deci, să devenim *conștienți* de intrarea noastră (ca neam, cultură, dar și ca stat) în normalitate, ceea ce nu înseamnă altceva decît *maturitatea* rîvnită. Întrebarea retorică, dar atît de adevărată, a lui Emil Cioran („cum poți să fii român?“), ar trebui și ea reformulată: „cum poți (*în ce fel*) să *mai* fii român“? Să continui să fumezi „eroic“ într-o limbă de lemn

asalt

Pagina de titlu

Pagina 24 din 142

Înapoi

Întregul ecran

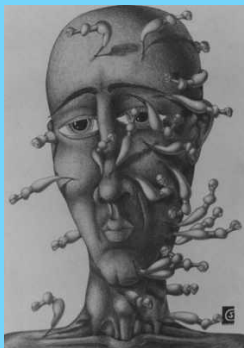
Închide

leșire

care-ți maschează *absența* din real, sau să te iei *în serios* ca român (și, să adăugăm retoric, „cetățean al lumii“)?

*

Aniversarea zilei naționale și, totodată, apropiata împlinire a zece ani de la răsturnarea dictaturii comuniste constituie un bun prilej de reflecție asupra câtorva chestiuni, s-ar zice, dacă nu arzătoare măcar la ordinea zilei. Care să fie, de exemplu, cauza acestui imens sentiment de lehamite și dezamăgire, în afară de insurmontabilele dificultăți economice? Ce gândesc cu adevărat sindicaliștii care demonstrează, ostentativ, cu portretul lui Ceaușescu în brațe? Cum se explică declarații-bombă de genul „mi-e scîrbă de România“ ale unor ardeleni, totuși, cu scaun la cap (dar și cu ambiții „ghermanice“)? A ne ascunde în coșul fumigen al „dezastruoasei politici actuale“ ar fi, îmi pare, lucrul cel mai comod cu putință. Fiindcă această politică, nemaivorbind de cele anterioare, nu este decît consecința „firească“ a unor vechi mentalități, din zorii epocii noastre moderne. Și, aventurarea în această zonă a nisipurilor mișcătoare, în multe „istorii uitate“ ale constituirii statului român, înseamnă adesea riscul expunerii la necruțătorul tir naționalist al „patrioților“ de profesie. Astfel stau lucrurile, de pildă, cu evaluarea contribuției bisericii unite cu Roma la afirmarea (și mai ales conștientizarea) sentimentului național românesc, într-o vreme cînd „conflictele“ confesionale tind să deturneze atenția către actualitatea imediată. În această actualitate, a fi „de partea“ greco-catolicilor

asalt

Pagina de titlu

Pagina 25 din 142

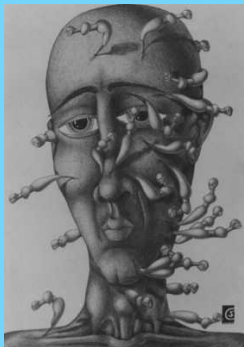
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

nu înseamnă de fapt, în ochii întredeschiși ai opiniei publice, nimic altceva decât „trădarea“ majorității ortodoxe, indiferent de argumentele istorice invocate. Nu contează, în isteria mitizantă, o reconstituire cât de cât fidelă a adevărului istoric, ci doar felul cum acesta, sau măcar vreuna dintre fațetele lui, se poate raporta la prezent. Cu alte cuvinte, felul cum ne putem justifica neîmplinirile, dezamăgirea, lehamitea, folosindu-ne de istorie *contra* istoriei însăși. Portretele lui Ceaușescu, afișate în recente marșuri sindicale, nu sînt deci altceva decât „palme“ date actualei puteri și, de fapt, întregii clase politice de după 1989. La fel, declarațiile unor lideri din Transilvania încearcă să „trezească“ (cu îndrăzneală) administrația centrală din „somniașii ei de moarte“ care, dacă ar continua, și-ar putea trece în cont cel mai mare dezastru din istoria noastră modernă: *dezmembrarea, din cauze interne, a statului român*. Fie și numai o astfel de ipoteză ar trebui să ne înspăimînte, căci împlinirea ei ar însemna cu siguranță ducerea pe apa sîmbetei a trei secole de eforturi, adesea admirabile, duse pentru cristalizarea unei conștiințe naționale. Cu alte cuvinte, trei sute de ani de istorie pierduți! Situația noastră seamănă cu vechiul proverb al vrăbiei de pe gard: avem totuși o țară („fie bună, fie rea“), destul de puternică în context regional, pe care tindem să o uităm adesea în focul viselor de mărire, în loc să încercăm s-o „grădinărim“ cât mai bine. Mă întreb dacă de aici nu răzbate, într-un fel, sentimentul specific românesc al eternei reînceperi a lucrurilor. Pînă cînd ne vom întreba, alături de Cioran, dacă „România are un sens întrucît o începem?“. Cînd vom

înțelege, oare, că România *există*, și că ceea ce atît cetățenii ei, cît și exteriorul, așteaptă acum de la ea nu este decît un semn că a trecut în maturitate? Fiindcă astăzi România încă mai arată, din nefericire, ca un adolescent cu inevitabilele coșuri pe față...

(*Cum poți să mai fii român*, 2–30 noiembrie 1999)

asalt

Pagina de titlu

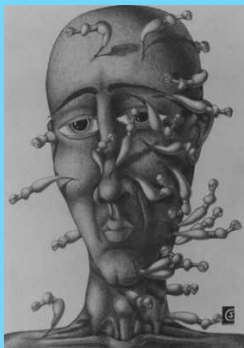
Pagina 26 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 27 din 142

Înapoi

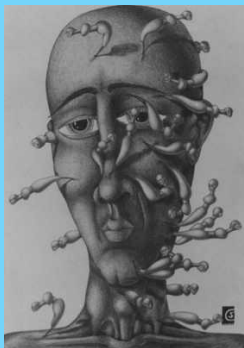
Întregul ecran

Închide

Ieșire

MOCIRLA ȘI KITSCHUL

Primele ninsori dau bine, în orașele noastre, doar dimineța devreme. Mă întorceam pe jos acum câteva zile, după ce condusesem pe cineva la gară, prin zăpada pufoasă, abia căzută. Totul arăta feeric, somnolent și frumos într-un oraș care încă nu se trezise. Am ieșit iarăși către prînz, pentru niște cumpărături de Crăciun. Nimic nu rămăsese din acea senzație ireală, din albeața imaculată a urbei adormite. Străzile erau o mocirlă cenușie, în gropi mustea noroiul și chiar oamenii, priviți de aproape, aveau ceva aproape monstruos. Purtau toți aceleași paltoane roase de acum zece ani, bărbații erau nebărbierți și transpirați, copiii urlau îngrămădindu-se cu vreo sanie pe ghețușurile rămase, murdari și parcă bolnavi. Nici femeile nu arătau, în acele momente febrile de dinainte de sărbători, că ar pune ceva preț pe înfățișarea lor. Multe păreau că nici nu se spălaseră pe dinți dimineța. Tarabele erau de un kitsch absolut, cu muzici de mahala sfredelind sfidător auzul trecătorilor. Dincolo de vitrinele decorate cu sclipiciuri aurii, cu becuțe ieftine închipuind vreo urare de sfîrșit de an, te întâmpina de cum intrai aceeași mocirlă cenușie, făcînd ape pe pardoseala de gresie a magazinelor. Cizmulițele turcești ale damelor lăsau, tîrșuite ca niște

asalt

Pagina de titlu

Pagina 28 din 142

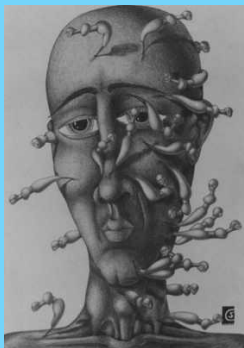
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

șoșoni pe gresia albă, dîre de murdărie veselă. Din stradă, concerte ad-hoc nu reușeau, în fața marilor magazine, să-l învioreze decît pe vreun moșneag beat, aflat în zonă întîmplător. Vînzătorii de bilete de bingo foiau agresivi prin piețe, fluturîndu-și cartoanele la tot felul de partide ale secolului. Un kitsch total, invadînd cele mai ascunse colțuri ale urbei, sfișiindu-i măruntaiele. De sărbători, un oraș „mare“ ca al nostru, cuprins de euforia apocaliptică a sfîrșitului de an, se dă în spectacol. Ce delicii pentru privitorul ascuns, pentru cel care nu se lasă pradă delirului! Cîte învățăminte nu poate el trage! În primul rînd, acela că orașele noastre sînt de-o murdărie îngrozitoare. Din tren, ele se anunță prin mari grămezi de gunoi care, de-o parte și de alta a terasamentului, le străjuiesc intrarea. Orice ploaie sau ninsoare transformă praful, gunoiul strîns în zeci de ani în orașe într-o atotputernică mocirlă clisoasă, în care un trecător obișnuit s-ar scufunda pe loc. În al doilea rînd, faptul că această mocirlă are un corespondent direct în kitschul nostru mental. Dacă trăiești în gunoi, degeaba te mai dai cu parfum. Adesea, „cultura“ care se face în România (ea însăși, s-ar spune, o formă de kitsch) seamănă cu o diră de parfum, de calitatea a doua, care încearcă să răzbată în duhoarea generală. Singura motivație a literaturii „elevate“, a poeziei „simțite“ sau a eseurilor „deștepte“ pare să fie cea a moțului de la fes, care există pentru ca fesul „să nu se termine brusc“. Scriitorul din România devine, în fapt, un extraterestru care nu a aterizat pe Pămînt, ci a fost propulsat de o forță obscură, a cărei origine a uitat-o, direct pe orbită! În

asalt

Pagina de titlu

Pagina 29 din 142

Înapoi

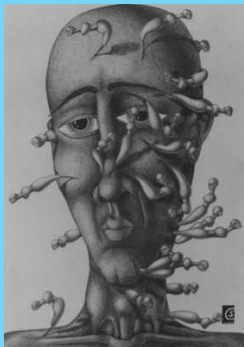
Întregul ecran

Închide

Ieșire

al treilea rînd, observatorul detașat nu poate să nu remarce vitalitatea extraordinară a mahalalei românești, care a luat de cîtăva vreme locul satului. Acum nu veșnicia, ci sentimentul *trecătorului* se naște în mahala, la fel ca în târgurile burgheze din Evul Mediu. Din acest punct de vedere, societatea românească nu trece în mileniul trei, ci abia pășește în cel de-al doilea! Carnavalescul, căruia foarte puțini oameni, la noi, îi văd caracterul artificial și kitschul, ne arată că spectacolul este încă, aici, resimțit ca *real*. Sîntem una dintre societățile care, cu tot efortul constant de modernizare (într-o direcție sau alta), a rămas tradițională în sensul cel mai direct al cuvîntului. Oricît ar părea de paradoxal, efortul modernizator nu va veni acum de la elite, fiindcă ele au pierdut demult contactul cu „realitatea imediată“. Am observat în ani cum o tarabă s-a metamorfozat în *boutique*, apoi în magazin mai mare și, într-un final, a devenit un supermarket întins pe vreo șase etaje, îndărătul geamurilor reflectorizante. Ne aflăm, poate, în momentul în care din tot acest noroi, din toată mocirla și kitschul vor să se iște, ca la Arghezi, „frumuseți și prețuri noi“. Cît vor crește aceste „flori ale răului“, și încotro își vor întinde ele ramurile, este o altă problemă. Să trecem noi de „sfîrșitul lumii“, și ne vom ocupa și de ea.

(Noi în anul 2000, 28 decembrie 1999)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 30 din 142

Înapoi

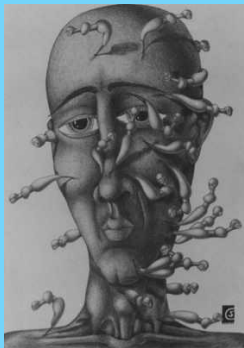
Întregul ecran

Închide

leșire

ZARZAVATURI

Am mai afirmat în câteva rînduri că atît discursul nostru politic, cît și, în mare parte, cel cultural, sînt de un kitsch absolut. Întrebarea care se pune este cît de riscantă, dacă este adevărată, ar putea fi sau deveni o asemenea stare de lucruri. Fiindcă, vedem bine, în viața de zi cu zi kitschul este cel mai adesea un semn de vioiciune, ba chiar de exuberanță carnavalescă. Oamenii obișnuiți nu trăiesc în funcție de gusturile vreunei academii și, în genere, s-ar putea spune că puțin le pasă de standardele estetice. Pe de altă parte, se afirmă că problema kitschului s-a născut (sau, în orice caz, a devenit într-adevăr o „problemă“) o dată cu apariția posibilităților tehnice de reproducere a obiectului de artă. Acesta și-a pierdut, de atunci, aura sa singulară și irepetabilă, prezența inefabilă a unui „aici și acum“, așa cum afirmă Walter Benjamin într-un eseu celebru. Este totuși de remarcat că nu epoca modernă, cu al său tehnicism, a inventat „cultura de consum“. Am putea aminti un întreg arsenal „consumist“, din antichitate și pînă astăzi, care începe cu frescele erotice din vilele Pompeiului, trece prin „cărțile populare“ ale Evului Mediu, și sfîrșește cu almanahurile, romanele de mistere ori telenovelele ultimelor două

asalt

Pagina de titlu

Pagina 31 din 142

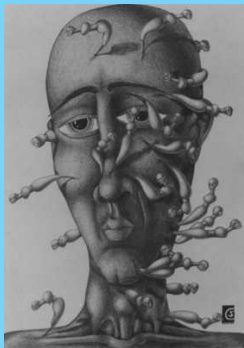
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

secole. Consumismul n-a iertat nici un domeniu cu care s-ar zice, aparent, că n-are tangențe, anume cel religios, dacă ar fi să pomenim doar de „industria“ iconițelor. Toate aceste fenomene prezintă similități de substanță, și la o adică ar putea fi chiar socotite echivalente, cu cel al kitschului. Această zonă joasă, „vulgară“ a artei (căci fără îndoială tot de „artă“ este vorba, chiar dacă nu de cea academică), indică totuși o aspirație subconștientă către zona estetică. Meșterul care confecționează măștișoare din poleiala bomboanelor de ciocolată nu este, totuși, cu mult diferit față de muzicianul care prelucrează un cântec popular. Dacă există o diferență, semnificativă este aceea că măștișoarele sînt făcute pentru a fi vîndute, deci au o motivație practică, în timp ce muzicianul sau scriitorul nu se adresează neapărat unui public imediat. Dacă o face, va fi taxat imediat drept „consumist“ sau „colaboraționist“, și nu este de mirare că subliteratura de consum și cea făcută la comandă (ca în realismul socialist sau în fascism) prezintă asemănări evidente. Chiar dacă a fost minimalizat de neo-marxiști, avertismentul lui Walter Benjamin în această chestiune (el vorbea de „fascism cultural“) este încă actual. Este de preferat, în orice condiții, onestitatea celui care vinde măștișoare (știind că o face pentru bani), fariseismului „artistului“ care le „toarnă“ la comandă, susținînd că face artă. Tot astfel, admit că un mic comerciant ar putea să-l deseneze cu stîngăcie pe taraba sa pe cowboy-ul din „Marlboro Country“, dar nu admit că o mare rețea de magazine să-și împopoțoneze vitrinele cu lanțuri de colante „Coca-Cola“, îndărătul

asalt

Pagina de titlu

Pagina 32 din 142

Înapoi

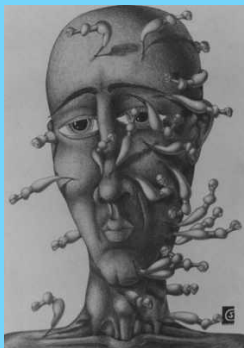
Întregul ecran

Închide

leșire

zăbrelor. Sînt gata să iert amorașii de ghips din casa vreunui parvenit recent, dar nu pot ierta pompierismul din instituțiile oficiale, pe care de fapt îl plătim cu toții. Pot înțelege machiajul strident al unei adolescente, chinuită încă de felurite angoase, dar nu pot să nu calific drept ridicol același machiaj în cazul damelor trecute. Nu consider un atac la siguranța națională faptul că unii dintre etnicii minoritari fac frecvent dezacorduri, cînd vorbesc în limba română, dar văd mari pericole în faptul că parlamentarii folosesc termeni despre care este evident că nu știu ce înseamnă. În fine, îi apreciez mai mult pe cei care emigrează din România în căutarea norocului, chiar și trecînd ilegal granița, decît pe cei care rămîn în țară, avînd conturi în străinătate, și ne vorbesc despre patriotism. Acesta este, după mine, kitsch în sensul deplin al cuvîntului, iar riscurile pe care el le implică sînt enorme. Respectiv, rămînerea pe vecie în acel stadiu al „formelor fără fond“, în care noțiuni ca statul, individul, democrația, justiția sau cultura să fie doar vorbe goale, într-o pălăvrăgeală fără sfîrșit. Fie că vinde măștișoare sau săpunuri turcești, comerciantul de mahala este cu mult mai creativ. Poate că ar trebui ca toți politicienii agramăți, toți turnătorii de statui ecvestre, toți poetaștrii care mîzgălesc trei cărți pe lună, toți băgătorii de seamă din instituțiile oficiale – în fine, ca toți aceștia să fie condamnați să vîndă zarzavat în piață. Dacă nu cumva și zarzavatul s-ar ofili în mîinile lor.

(Kitschul, 25 ianuarie 2000)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 33 din 142

Înapoi

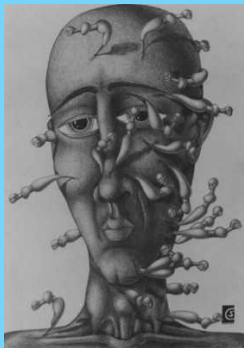
Întregul ecran

Închide

leșire

O „ISTORIE A INFAMIEI“

Trebuie să mărturisesc că m-am gândit mult ce fragmente să aleg spre publicare, în ziar, din această carte pe atât de explozivă, pe atât de nemiloasă și crudă a colegului meu Florin Cristian Anastasiu (*Balul pufuleților*, 2000). Veți găsi în ea zeci și zeci de exemple potrivite să illustreze o „istorie a infamiei“ în urbea tomitană. Ne-am putea referi doar la articolul dintr-un ziar local de acum câțiva ani, despre care cel care a fost scriitorul Mircea Nedelciu spunea că „ar merita să fie turnat în bronz la dimensiuni uriașe și depus pe malul mării ca monument al jegului în presă“, articol în care singurul premiu Herder venit vreodată la Tomis era descris ca fiind de la „Cucuietii din Vale“. Ar mai merita să ne oprim asupra ochilor sticlind de-o aversiune viscerală, animalică, ai șefului „comandoului de la engleză“ (așa cum l-a numit d-l Gh. Dumitrașcu), căruia vrînd nevrînd trebuie să-i recunoaștem oarece merite în acest „bal al pufuleților“. Nici asemănarea cu vestita „Corabie a nebunilor“ a lui Sebastian Brant nu trebuie uitată. Fiindcă tot ceea ce s-a întîmplat în anii din urmă indică un lucru clar, crud și banal totodată: orașul acesta nu tolerează valorile, ele sînt ca niște medicamente tari, respinse de rețeaua cvasi-mafiotă a mediocrității cronice. A avea ceva de spus, astăzi la Tomis, înseamnă să ai

asalt

Pagina de titlu

Pagina 34 din 142

Înapoi

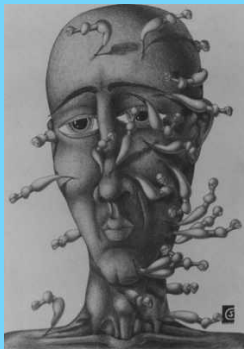
Întregul ecran

Închide

Ieșire

o îndrăzneală nebunească, față de care nebunii-pufuleți „normali“ vor părea chibzuiți, raționali și chiar „deștepți“ (foarte șmecheri, adică). Nu este nimic de câștigat aici, cel puțin nu imediat. Totuși, continui să cred (nebunește, adevărat), că nu despre pufuleți este vorba, că nu ei vor rămîne în cele ce-și vor aminti urmașii despre noi și că în genere despre ei nu-și va mai aminti, în scurt timp, nimeni nimic. Paradoxal, dacă unii vor rămîne totuși în memoria colectivă, va fi pentru că au apărut în cartea despre care vorbim și că s-au învîrtit și ei, ca-ntr-o tiribombă, în tot acest infam „bal al pufuleților“.

Stînd strîmb și judecînd drept, așadar, m-am decis să nu murdăresc această pagină a Suplimentului de Marți cu istoria înscenărilor de tot felul în care a fost tîrît numele celui care, într-un cerc restrîns, este „alintat“ Profesorul. Exemple veți găsi nenumărate în cartea lui Florin Cristian Anastasiu. Eu, personal, nu vreau să fac publicitate infamiei, fiindcă ea este molipsitoare. Am ales fragmente neutre, aproape documente, care arată cîte ceva din „adevărata“ față a unui „personaj“ despre care tomitanii au aflat mai mult din admirabila noastră presă locală. Cred că mai ales acel gest, al „mușcării“ primei brazde, cu lama buldozerului, din terenul actualului Campus universitar semnifică enorm. Ar trebui comparat cu felul în care Profesorului, reîncadrat în funcție prin ordin al Ministrului Educației Naționale, după ce fusese demis ilegal, i-a fost „interzisă“ intrarea în Campus cîțiva ani mai tîrziu. În acea perioadă, „din fericire“, fiindcă probabil m-ar fi marcat emoțional, eu nu mă aflam în țară. Primeam vești destul de rar,

asalt

Pagina de titlu

Pagina 35 din 142

Înapoi

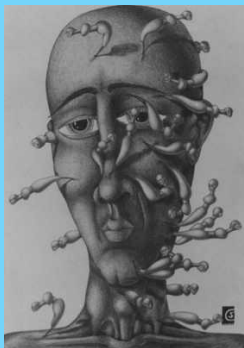
Întregul ecran

Închide

leșire

prin scrisori sau în scurtele mele veniri, suficiente însă ca să-mi dau seama că ceva se întâmplă. Însuși Profesorul era vizibil obosit, de o lehamite pe care nu i-aș fi bănuț-o. Prefera să-mi povestească anecdote scriitoricești, în loc să discutăm despre ce va urma. Astfel, mă întorceam în Viena mai confuz decât venisem. Exact în acea vreme, într-o discuție particulară cu rectorul Universității din Viena, acesta m-a întrebat despre el, după ce îmi mărturisese că rectoratul îl obosește și că probabil va renunța (ceea ce a și făcut, după începerea noului an universitar). Jenat, i-am spus că nici Profesorul nu mai este decanul Literelor din Constanța, și că s-a retras să lucreze la noul său roman. Atunci, ochii rectorului au sclipit, și a exclamat vizibil încântat de idee: „Un *roman!* Ar trebui să scriu și eu unul!“. Nu știu dacă l-a scris, dar sînt sigur că dacă o va face îi va lipsi *limfa* de care mustește viața la Tomis, în acest colț îndepărtat de Balcanie. Va fi un roman fără nebuni, clovni și pufuleți, cel mult cu cîte un politician pro-fascist intrat în guvern. Mie, unuia, *așa* mi se pare că ar trebui citită cartea lui Florin Cristian Anastasiu, ca un roman, o istorie tomitană a infamiei. Fiindcă, dacă realizăm că toate cele povestite sînt reale, ar trebui să admitem și că noi înșine sîntem încă, și vom mai rămîne ceva vreme, îmbarcați pe „corabia nebunilor“ a lui Sebastian Brant. Noi toți, cei care am lăsat ca toate acestea să se întîmple.

(*Balul pufuleților*, 22 februarie 2000)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 36 din 142

Înapoi

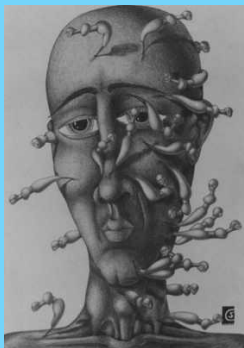
Întregul ecran

Închide

leșire

DE FIECARE DATĂ SĂGEATA E ALTA

Multă vreme am avut o reticență, aparent inexplicabilă, în a-l citi pe Horia Roman Patapievici. L-am întâlnit, cu vreo doi ani în urmă, la un colocviu românesc în Viena, și impresia lăsată a fost una contradictorie. Ca prezență, și înțeleg prin asta și prezența „în scriitură“, este uneori fascinant, alteori dezolant prin ușurătate (camuflată de șarmul intelectual). Ar trebui să amintesc aici, deși am mai făcut-o, și senzația de lehamite „mioritică“ rămasă în urma aceluia colocviu, cu care, nu mă îndoiesc, se cheltuiseră o grămadă de bani. Deși veniseră doi miniștri, oameni de cultură români (și nu numai) atât din țară cât și din străinătăți, activînd la universități cunoscute, impactul mediatic a fost zero. În primul rînd, datorită comunicărilor susținute, din cele mai diverse domenii, care n-au reușit să sensibilizeze nici un public-tintă, fiindcă n-aveau nici unul. Apoi, datorită obiceiului ca, vorbind adesea despre o realitate crudă, intelectualii noștri să o mascheze în aura lor filosofardă. În fine, excepție făcînd cîtiva secretărei speriați, care nu înțelegeau nimic, din ministerul austriac de externe, în sală se aflau aproape exclusiv români. Cu toate astea, conversația s-a ținut

asalt

Pagina de titlu

Pagina 37 din 142

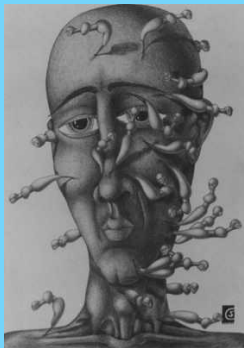
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

în engleză sau franceză, nici măcar în germană, limba țării gazdă. . . M-a surprins la Patapievici, ca să revin la el, atît necunoașterea limbii germane, absolut necesară (alături de greacă) unui „filosof“, cît și ușurătatea (nu ușurința) cu care vorbea franceza. Îi scăpa, de exemplu, echivalentul francez pentru „mormînt“, drept pentru care îl pronunța în română, iar mai mulți binevoitori i-l „reaminteau“ (eram doar între conașionali!). Să revenim însă la cărțile lui, oprindu-ne la acest „eseu asupra formării“, numit *Zbor în bătaia săgeții*. Este un „eseu“ scris, indiscutabil, cu multă inteligență, cum recunoaște ludic chiar autorul: „Problema nu este simplă, pentru că, știi bine, sînt foarte inteligent: însă aici există o limită“. Acest citat se referă, de fapt, la „zidul“ aflat dincolo de cuvinte, și la căutarea unei uși în acest zid care „nu are nici una“. Trebuie remarcat că, adesea, discursul lui HRP lasă chiar el senzația existenței acestui zid, a unor cuvinte „înțelese“, dar care nu știi „la ce se referă“. Construcții frăzoase, încărcate de neologisme livrești (între care „subreptice“ merită locul întii), de franțuzisme ori latinisme baroce – toate funcționează ca un fel de obstacol „transcendental“ în înțelegerea textului. HRP este, fără doar și poate, un autor în care cultura a ucis natura, chiar știind bine că în zilele noastre nu mai există o „natură naturală“, ci doar una „culturală“. Pînă și în relatarea, totuși intim-reținută, a morții tatălui său, eroul „în formare“ *informează* că bolnavul „rostise aproape exact cuvintele lui Theognis din fragmentul 415, pe care cu siguranță nu îl cunoștea“. Există aici o impudoare stranie, un livresc absurd care domină întreaga carte. HRP

asalt

Pagina de titlu

Pagina 38 din 142

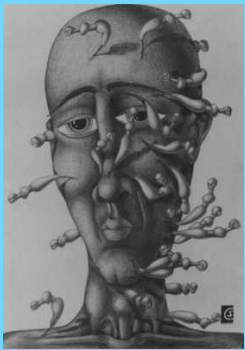
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

citează din propriile jurnale încă nepublicate (și de aici reiese intenția de a se „clasiciza“, dându-le cândva la iveală pe toate), ca și cum ar face-o din (cel puțin) manuscrisele eminesciene. La finele cărții există o listă de lucrări consultate, aproape șaiszeci, toate *inedite*: jurnale, caiete, carnete, fișe, note, eseuri. . . Lecturile „formării“ sînt consemnate cu acribie, concluzia fiind că au fost frecvențați numai „autorii esențiali“ (cine nu crede, să verifice manuscrisele din arhiva autorului!). Totul sfîrșindu-se cu o fulminantă „viziune“ avută în ziua de 13 ianuarie, în care lui HRP i se „dezvăluie“ mersul istoriei, într-o manieră care seamănă totuși izbitor cu „Studiul asupra istoriei“ a lui Toynbee! („Am văzut creșterea civilizațiilor, expansiunea și moartea lor: le-am văzut moștenitorii și am văzut continuitatea lor, în ciuda dispariției și morții“.) Firește, Toynbee este unul dintre „maestrii venerați“ ai lui HRP, care va fi citit însă mai târziu, doar așa, pentru verificare. Cu asemenea premise, nu-i de mirare că extraordinara teorie „reziduală“ a evoluției subiectului (care și-a îndepărtat „transcendentul“, mai târziu „conștientul“) în istorie riscă să fie percepută doar la nivelul fabulei, adică al poveștii. Tactica lui HRP pare să fie prin urmare aceasta: „învelirea“ unor demonstrații subtile, migăloase, în straiul strălucitor al fabulei. Oare care să fie, în acest caz, „formarea“? În ciuda aparențelor, Horia Roman Patapievici nu vorbește despre el însuși aici, ci despre cum ar fi vrut să fie, ori mai bine despre cum *ar fi trebuit* să fie el, cel de-atunci, văzut prin ochii celui de-acum – adică subtil, îndrăzneț, „zburînd în bătaia săgeții“. Să luăm aminte

însă, noi, cititorii nu atît de inteligenți: de fiecare dată săgeata e alta.

(*Lecturi* 20 mai 2000)

asalt

Pagina de titlu

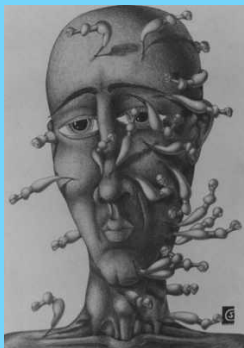
Pagina 39 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 40 din 142

Înapoi

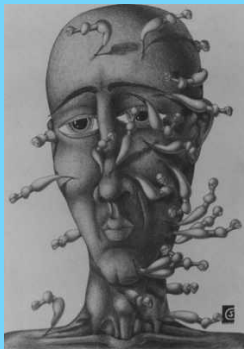
Întregul ecran

Închide

leșire

UN „SFÎRȘIT AL INOCENȚEI“ AUTOHTON

Intenționam de mult să aduc în discuție această carte extraordinară a lui Stephen Koch, *Sfârșitul inocenței*, apărută în 1994 sub titlul *Double Lives* și tradusă de câțiva ani și la noi. Ar fi vorba aici de „intelectualii din Occident și tentația stalinistă“, de-a lungul a „treizeci de ani de război secret“, dacă ne luăm după copertă. Este însă vorba de mult mai mult, anume de conceptul pe care Lionel Trilling l-a botezat „cultură adversă“ – „acea parte a societății care, în virtutea educației sale superioare și a simțului critic, își asigură rolul de pîrghie în sînul clasei mijlocii, bazîndu-se pe ambiguitate, pe perspectiva criticismului și a polemicii, pe intuiție și protest“. O elită care, conștientă de forța ei în influențarea opiniei publice (amintind de magie, întrucît folosește raționamente „seducătoare“ tocmai prin complexitatea lor), își asumă rolul de a o „trezi“, de a-i arăta „drumul cel bun“. Simplificînd, „cultura adversă“ nu marșează niciodată alături de puternicii zilei, nu urmărește accesarea în funcții, fiind „dezinteresată“, chiar „boemă“ (și, de aceea, demnă de încredere). Dacă regimul este orientat către dreapta, „cultura adversă“ va dezvălui ipocrizia sistemului burghez, va

asalt

Pagina de titlu

Pagina 41 din 142

Înapoi

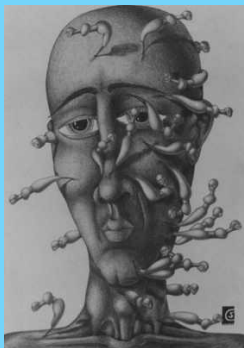
Întregul ecran

Închide

leșire

revaloriza culturile exotice, neoccidentale, și va anunța iminența ivirii unui „om nou“. Prin forța lucrurilor, audiența ei enormă o aduce, însă, în atenția unor cercuri de interese care vor dori s-o „direcționeze“, folosindu-se de ea mai mult sau mai puțin vizibil. Cine trăgea foloasele, în vremuri nu demult apuse, unor atitudini declarat ori numai implicit anti-occidentale? Evident că sovieticii. Prin urmare, nu este de mirare că au dezvoltat o imensă mașinărie de propagandă, de multe ori subterană, care să „direcționeze“ elitele occidentale, fie prin intermediul Comintern-ului, fie prin NKDV, mai târziu KGB. Acteurul principal al cărții lui Stephen Koch este chiar „creierul“ acestei mașinării, Willy Münzenberg, foarte cunoscut în boema müncheneză ori pariziană dintre cele două războaie. Dacă adăugăm că numele care au gravitat, de aproape sau mai la distanță, în jurul acestor „zone de influență“ sînt acelea ale unor H. G. Wells, Maxim Gorki, André Gide, Malraux, Louis Aragon, John Dos Passos ori Hemingway... Fără comentarii.

Ce se întîmplă însă cu „cultura adversă“ într-o societate care nu reușește să elimine sechelele sistemului totalitar? Bănuiesc că elitele sau boema se vor îndrepta automat către o zonă diametral opusă. Cu alte cuvinte, „cultura adversă“ în România ultimilor zece ani a fost în mod necesar pro-occidentală și liberală, incluzînd aici așa-zisele „atitudini civice“. Întîi sfidătoare, violentă, ca reacție la „comunismul cu față umană“, apoi din ce în ce mai nuanțată („bazîndu-se“, cu vorba lui Koch, „pe ambiguitate, pe perspectiva criticismului și a polemicii,

asalt

Pagina de titlu

Pagina 42 din 142

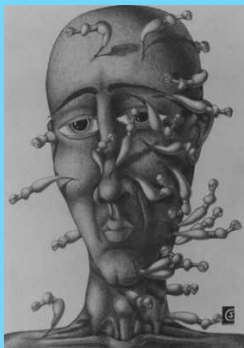
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

pe intuiție și protest“). Influența ei a jucat, nu încapă îndoială, un rol determinant în stabilizarea sistemului democratic, chiar dacă el este încă în multe privințe fragil. Este însă puțin probabil să nu fi existat cercuri de interese, nu neapărat oculte, dornice să o „folosească“. Aparent, dinamica descrisă de Stephen Koch ar indica situarea lor în zona de influență occidentală. Există aici, totuși, un machiavelism deloc propriu Occidentului în ultimii ani, dominați mai degrabă de sfînta naivitate. Paradoxal, demersul „culturii adverse“ ar putea fi „direcționat“ către o zonă de semn contrar, fie de „fațadă“ (asigurînd deci o „aură onorabilă“ unor mișcări financiare, dar nu numai), fie pentru a-l „ridicula“. Este suficient să ne gîndim că „Premiul pentru Excelență“, acordat anul acesta lui Al. Paleologu, este legat de numele fondatorului SOVInvest. Este deja notoriu faptul că multe asemenea societăți de investiții financiare sînt create și conduse de foști securiști. Unele speculații recente din presă vorbesc chiar de finanțarea lor de către serviciile secrete rusești, care ar urmări să controleze „economia și unele structuri politice în majoritatea fostelor țări socialiste“, prin structuri subterane de tip mafiot. În acest caz, „fațada“ ar fi în realitate acel luciu de „credibilitate“, alături de reclamă. Prin inocența ei, „cultura adversă“ este cea mai indicată să „șlefuiască“ la imagine, neavînd aparent nimic de-a face cu zonele de influență în discuție. Spre exemplu, într-unul dintre cotidienele centrale, strîns legat de un fond de investiții acum în colaps (anul trecut ziarul era trimis gratuit investitorilor), au semnat mai toate numele importante din cultura

asalt

Pagina de titlu

Pagina 43 din 142

Înapoi

Întregul ecran

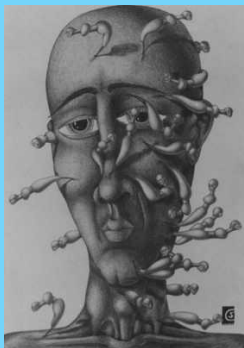
Închide

Ieșire

noastră, de la șeful academiei pînă la cei din ultima promoție literară. În momentul de față, același cotidian este distribuit fără bani românilor rezidenți în Statele Unite... Din nou, fără comentarii.

Firește, cele de mai sus sînt doar variante ale unui scenariu posibil. Mi-e teamă însă că vor mai trebui să treacă zeci de ani, dacă nu sute, pînă la un „sfîrșit al inocenței“ autohton.

(Lecturi, 3 iunie 2000)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 44 din 142

Înapoi

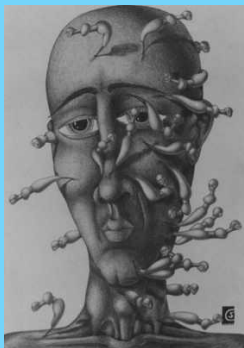
Întregul ecran

Închide

leșire

PrOENZIA VĂZUTĂ DE UN „CETĂȚEAN OBIȘNUIT“

Încheierea serialului PrOENZIA la ProTV a fost marcată și printr-o „masă rotundă“ în *Observatorul Cultural* de sub direcția lui Ion Bogdan Lefter. La ea au participat atît actori, regizori sau producători implicați în serialul cu pricina, cît și scriitori ori critici literari. Potrivit discuției respective, s-a dorit prin PrOENZIA o *recitare* și nu o *recitare* a poeziei eminesciene, o recontextualizare a acesteia, deși, cu vorba lui Dan C. Mihăilescu, „ar trebui să vedem dacă există vreun puștan de 16 ani care a trecut acum de la *Nirvana* lui Kurt Cobain la *Nirvana* lui Eminescu“. „Eu îmi închipuiam“, zice dl. Mihăilescu, „că ProTV-ul încearcă să acapareze publicul de *teenager*-i de la B.U.G. Mafia și mă îndoiam că *underground*-ul narcoman putea să-i atragă“. La cealaltă extremă se află chiar prezentarea PrOENZIEI, în concepția grupului SMART, unul dintre coproducători: „Eminescu este poet național numai în măsura în care este perceput ca fiind viu de către cetățeanul obișnuit (. . .) Măsura reală a aprecierii lui Eminescu drept poet național o dă pulsul versului eminescian pentru cei mulți“. Ținta proiectului, conform prezentării SMART, ar fi deci omul obișnuit, fie

asalt

Pagina de titlu

Pagina 45 din 142

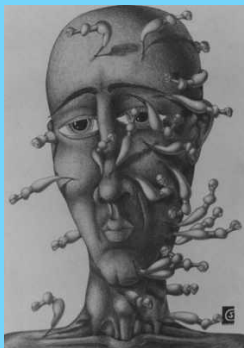
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

și cel care adoarme „cu gîndul la un vers care i s-a întipărit în memorie“. Dacă urmărim aceste două direcții, încercînd să găsim punctul lor de intersecție, vom vedea că strategia serialului amintit ar putea fi rezumată astfel: pe de o parte un context *underground*, merit să-l scoată pe „poetul național“ din zona receptării canonice ori chiar festiviste, pe de altă parte efectul de *înstrăinare*, ușor de observat la telespectatorul de rînd, fie că acesta a fost atras, intrigat sau, în fine, indignat de serial. „Cetățeanul obișnuit“ a reacționat mai degrabă negativ, contrar așteptărilor SMART, optînd fără a clipi pentru un Eminescu „poet național“, în defavoarea unuia „viu“. Acest cetățean n-a reținut, de fapt, nici un vers eminescian înainte de-a adormi, ci a fost doar scandalizat, uneori pînă la furie, de contextul *underground* amintit. Cei seduși sau intrigați de PrOEZIA sînt, de fapt, tocmai cei cu afinități mai mult sau mai puțin clare pentru această zonă. Cu altele cuvinte, un astfel de Eminescu nu folosește în realitate decît zonei *underground*, pe care o „canonizează“, deși o dată intrată în acest teritoriu sintagma de „poet național“ devine superfluă (Eminescu putînd fi comparat, cum s-a văzut, cu Kurt Cobain), în timp ce pentru cealaltă categorie („cetățeanul obișnuit“, cel majoritar) acest tip de reprezentare contribuie mai degrabă, prin recul, la consolidarea soclului „poetului național“. Este, în fapt, vechea dilemă a Luceafărului: el poate „sfinți“ cu prezența sa „cercul strîmt“, ori poate fi invocat de către cei aleși, dar nu poate fi făcut accesibil celor mulți decît prin trivializare, ori prin recul la aceasta. Menținerea în acest paradox, ne-

asalt

Pagina de titlu

Pagina 46 din 142

Înapoi

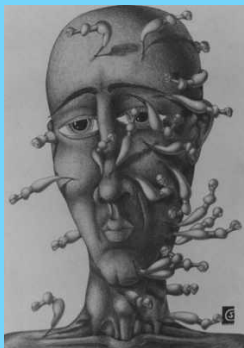
Întregul ecran

Închide

leșire

remarcată de către nici un participant la discuția amintită, pare să fie meritul principal al serialului ProEZIA. Cu totul straniu, apoi, mi se pare și faptul că nimeni dintre cei prezenți n-a ridicat problema titlului serialului (Oana Pellea a amintit, totuși, că „titlul l-a dat dl. Nicolae Manolescu. . .“), deși mulți știau că așa se numește și volumul „Proezia“, apărut în 1996 și semnat Mircea Țuglea. Într-un protest din martie anul curent adresat avocaților ProTV, la care nu am primit nici un răspuns, scriam: „Alegerea unui titlu omonim cu cel al volumului meu poate deturna sensul dat de mine acestui concept (*Proezia*) către zona publicitară. În această situație, sînt practic obligat să îmi exprim poziția. Țin să precizez că protestul meu nu implică în nici un fel aprecieri cu privire la calitatea artistică a emisiunii respective.“ Curios este că atît ProTV-ul, cît și cei prezenți la „masa rotundă“ amintită, trec complet sub tăcere problema mai sus pusă, deși o cunosc foarte bine. Poate că, în aceste condiții, nu le mai rămîne altceva de făcut decît să aștepte un alt volum de versuri semnat Mircea Țuglea. Nu de alta, dar să vedem în cît timp va deveni acesta emisiune la ProTV!

(*Chioșcul cu ziare*, 15–16 iulie 2000)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 47 din 142

Înapoi

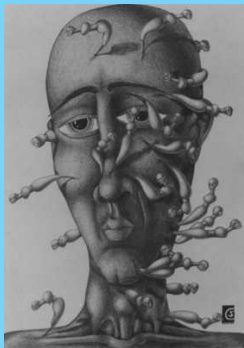
Întregul ecran

Închide

leșire

„BUCUREȘTI? BUCUREȘTI?“

Într-o carte apărută în anii '80, dar care nu păstrează nimic din atmosfera ideologizantă a vremii, Mircea Martin vorbește despre „complexele“ literaturii române, respectiv despre modul în care a încercat „divinul critic“ G. Călinescu să le „neutralizeze“. Este vorba, mai întâi, despre așa-numitul complex „Dinicu Golescu“, după numele boierului muntean care, din 1824 încolo, notează impresiile sale de călătorie în țările apusene. Am avea de-a face cu un „hieratism oriental al mirării“, cu o naivitate care, în opinia lui Călinescu, ține de „înțelegerea țaranului care merge la bîlci, de sperietura de tot ce e mare și cu *meșteșug*“. Măsura estetică a lui Golescu este „stînjenu“ – o piață din Pesta are 800 de stînjeni în diametru, înălțimea Domului din Milano este de 240 stînjeni, tablourile au cîte 3–4 stînjeni și o mulțime de figuranți în ele etc. Această admirație excesivă, chiar perplexă, este dublată de un „impuls reformator“, cum zice Adrian Marino, însă de unul căruia i se întrevede abia „primul pas“, într-atît distanța care separă Occidentul de Țările Românești este de mare la Dinicu Golescu. Acest impuls va fi preluat de pașoptiști, cu mesianismul lor utopic, complexul inferiorității fiind la ei „învăluit în proiect“, într-o febrilitate care

asalt

Pagina de titlu

Pagina 48 din 142

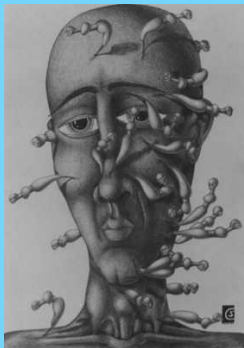
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

lasă cu greu loc judecății critice. „Ei vor restrînge, de altfel, pînă la implicit comparația cu Occidentul, trecînd direct la acțiuni reformatoare inspirate de exemplul acestuia“. Istoricul Michelet remarcă nu fără ironie acest lucru: „Fericiți sînteți voi, tinerilor români, în țara voastră totul e de făcut...“ Alecu Russo afirmă chiar că în această perioadă „mai mult a trăit Moldova decît în cele cinci sute de ani istorici, de la descălecarea lui Dragoș la 1359, pînă în zilele părinților noștri“. Oricum, fără momentul pașoptist (sau, cum a fost el deseori ironizat, „bonjurist“), cu greu ar fi putut apărea critica culturală a lui Maiorescu, respectiv teoria formelor fără fond. „În aparență, după statistica formelor dinafară, românii posedă astăzi aproape întreaga civilizare occidentală“, zice acesta. „Avem politică și știință, avem jurnale și academii, avem școli și literatură, avem muzee, conservatorii, avem teatru, avem chiar o constituțiune. Dar în realitate toate aceste sunt producțiuni moarte, pretenții fără fundament, stafii fără trup, iluzii fără adevăr...“ Este ceea ce se numește un „mesianism pozitiv“, accentuat critic, care va duce pe de o parte la tradiționalismul sămănătorist al lui Iorga (cu extensiile sale, mai departe, în ortodoxism), iar de cealaltă parte la sincronismul lui Lovinescu, anume la ideea că formele creează fondul. Sincronă formelor europene, literatura română în perioada interbelică era, totuși, amenințată de-a deveni o „colonie culturală franceză“, cum avertiza războinic B. Fundoianu. Mai rafinate, dar totuși prezente, complexe ei de „vi-novăție“ (în termeni psihanalitici) acționau în continuare. Ar fi vorba,

asalt

Pagina de titlu

Pagina 49 din 142

Înapoi

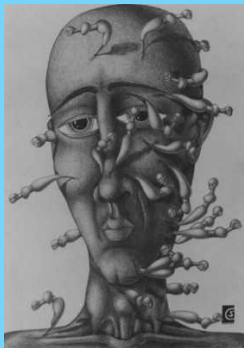
Întregul ecran

Închide

leșire

după Mircea Martin, în primul rînd de un complex al *originii umile*, căruia i-a răspuns acțiunea culturală a Școlii Ardelene. Promovarea ideii latinătății a fost, de asemenea, „un mod de a atenua sentimentul izolării, complexul *existenței periferice*“. Un alt complex fundamental este cel al *întîrzierii*, „care nici n-avea nevoie să fie formulat ca atare de un autor anume, de vreme ce însăși sincronizarea grăbită a literaturii române, înaintarea în salturi, arderea etapelor, îl obiectivează...“ De aici derivă, firește, un complex al *discontinuității*, de reîntoarcere obligatorie la tradiția culturală occidentală, de vreme ce a noastră lipsește, fiind exclusiv de factură rurală (deci, există și un complex al *ruralității*). Tradiția noastră literară, de fapt, nu trebuie descoperită ci inventată, așa cum vor face, bunăoară, Eminescu în *Epi-gonii* ori Călinescu în *Istoria* sa. Avem de-a face, deci, cu un complex al *începutului continuu* (acela al „zidului părăsit / și neisprăvit“). Străbătînd subteran toate aceste atitudini, mai este decelabil și un complex al *lipsei de audiență*, datorat „circulației strict naționale a limbii române“. În fine, un ultim complex, „relativ recent, produs al unei sincronizări avansate“, este cel al *absenței capilor de serie*, descris ca atare de Mircea Eliade: „... facem filologie romanică după ce s-a început în alte țări; facem folklor după ce l-au descoperit alții; facem întotdeauna după alte neamuri“. Din fericire, acest din urmă complex a fost contrazis tocmai de către cel care l-a lansat.

Nu este locul aici să vedem cum încearcă G. Călinescu să „neutralizeze“ complexe despre care am vorbit. Este suficient să spunem că

asalt

Pagina de titlu

Pagina 50 din 142

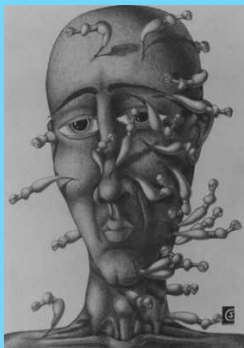
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

Istoria sa răspunde unei alte obsesii românești: aceea a *monumentalului*. Mai interesant ar fi de văzut câte dintre aceste complexe, aplicabile și mentalității comune, au fost depășite de către aceasta. Încerc o comparație care este prin forța lucrurilor, trebuie să avertizez, caricaturală. Mai întâi, să vedem dacă există, la cetățeanul de rînd, un complex al *originii umile*. Deși, în cazul elitelor, aceasta este asumată ironic, românul obișnuit o trăiește, inconștient, la modul dramatic. El are un aer mohorît, mai degrabă murdar, straie ponosite, unele chiar haioase în luciul lor antic. Vine din „veșnicia satului“ și este aruncat în mahala datorită „urbanizării“ forțate. Trăsăturile feței, altfel potrivite sub căciulă, apar ca „necioplite“ la costum și cravată. În străinătate este recunoscut instantaneu și atunci fie își pleacă privirea, fie bravează. Se simte rătăcit, are ceva din aerul unei fiare hăituite. Pare că știe de undeva că „pe columna lui Traian, noi, dacii, sîntem în lanțuri“, cum își încheie Călinescu *Istoria*. Izolat decenii de-a rîndul, fie din cauza lipsurilor materiale, fie din cauza diverselor „cortine de fier“, are cu siguranță și el un sentiment al *existenței periferice*. Cît despre cel al *întîrzierii*, al „îmăntării prin salturi“, acesta pare să fie evident în rapiditatea cu care a adoptat „aparența“ civilizației occidentale, de la băuturile răcoritoare pînă la telefonia mobilă (mai puțin servetelele, totuși). Nimic n-a rămas din „tradiția“ autohtonă, chiar dacă în lipsa acesteia toate „formele“ occidentale nu sînt decît „stafii fără trup, iluzii fără adevăr...“, de unde reiese că, neavînd la ce se raporta, istoria este pentru el *discontinuuă*. Ca și în trecut, românul de

asalt

Pagina de titlu

Pagina 51 din 142

Înapoi

Întregul ecran

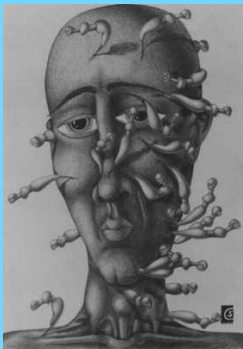
Închide

Ieșire

rînd *nu participă* la istorie. Prezentul se rezumă la a fi „sub vremi“. În aceste condiții, cui să-i mai pese de *monumental*? Cotețele blocurilor nu sînt decît echivalentul bordeielor de altădată. Ruralitatea se străvede chiar în centrul unei capitale cu două milioane de locuitori, dintre care trei sferturi stau practic în mahalale. Singura țară întrucîtva vecină care ne înțelegem este, se pare, Turcia (firește, dacă nu punem la socoteală și Basarabia). Lucrul acesta spune cîte ceva despre *lipsa noastră de audiență*. Cît despre *capii de serie* aceștia se manifestă, firește, în jocul de alba-neagra.

Deși tabloul de mai sus este, am zis-o, caricatural, cred că de fapt, la nivelul mentalității comune, românii n-au depășit încă un complex fundamental, anume cel al lui Dinicu Golescu. Încă mai percepem Europa ca „un bilci“, încă ne mai speriem de „tot ce e mare și cu *meșteșug*“. Pentru noi, integrarea euro-atlantică este un fel de tiri-bombă, din care coborîm amețiți, cu răsufierea tăiată. N-am să-l uit niciodată pe acel român care, în gara din Viena, privind năucit la trenurile care veneau și plecau, întreba aproape cu lacrimi în ochi pe oricine se nimerea: „București? București?“. Întrebarea lui spunea *totul* și despre originea umilă, și despre existența periferică, și despre ruralitate ori lipsa de audiență. Era, pur și simplu, monumentală.

(*Europa?*, 22–23 iulie 2000)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 52 din 142

Înapoi

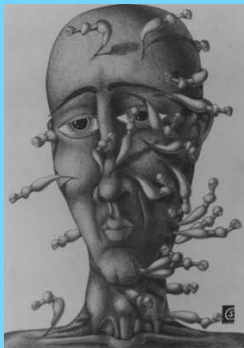
Întregul ecran

Închide

leșire

NICIODATĂ SAU MAI TÎRZIU

Dacă limba de lemn ar putea fi definită ca discurs care abuzează de clișee lingvistice, încremenite în sensul lor denotativ (el însuși, însă, rezultat al unor evoluții „uitate“), mă întreb cum să definim un discurs care folosește, în mod dominant, anumite clișee mentale? O sintagmă de tipul „mentalitate de lemn“ este evident ridicolă, deși ar putea fi oarecum exactă. Nu toate clișeele mentale sînt, însă, „de lemn“ (în sensul de „încremenite“), ci ele devin astfel doar în contexte, inițial, abuzive. Ca să dăm un exemplu, îl vom folosi pe acela scos în evidență de Sorin Alexandrescu, în de-acum bine-cunoscuta sa lucrare *Paradoxul român*. Potrivit autorului, în dictatorul Antonescu ar fi existat, de fapt, două personalități: cea a omului de arme și a celui politic. Dacă în context militar fidelitatea sa față de Hitler ar fi fost oarecum „justificată“, datorită codului onoarei militare, ea a fost în context politic cu totul absurdă, începînd de la angajarea României în războiul anti-sovietic fără existența unei convenții scrise cu Germania, care să stabilizească angajamentele ambelor părți! Practic, Antonescu nu a negociat niciodată cu Hitler în calitate de om politic, ci a marșat nebunește în campania acestuia din Est, sperînd că astfel îl va face să reconsidere

asalt

Pagina de titlu

Pagina 53 din 142

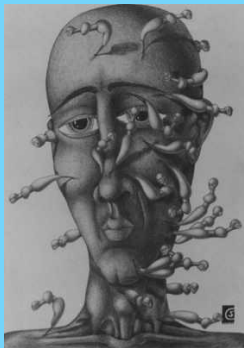
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

situația din Vest, adică a Transilvaniei. Transferul fraudulos al unor clișee ale codului militar în discursul politic (vizibil chiar în celebrul ordin din 22 iunie 1941, „condensat“ de memoria colectivă în doar cinci cuvinte: „Ostași! Vă ordon, treceți Prutul!“), dar altfel scris într-un „detestabil jargon“ jurnalistic) a fost catastrofal României. Un alt exemplu îl găsim în fascinația inexplicabilă exercitată de legionarism, atît în zonele sărace, cît și asupra vîrfurilor intelectualității românești. Potrivit lui Sorin Alexandrescu, nu atît „discursul real“ al mișcării a sedus (acesta fiind încîlcit-patetic, dublat de violența cunoscută), cît mai mult „atitudinea“ sa. Autovictimizîndu-se, Codreanu & Co au cultivat un idea de sacrificiu de sine foarte asemănător cu unele scheme mitice ale tradiției noastre („nunta mioritică“ ori zidirea de viu din baladele cunoscute) Într-un fel, faptul este remarcat și de Eliade, atunci cînd scrie (în controversatul articol „De ce cred în biruința mișcării legionare“, 1937) că „niciodată un neam întreg nu și-a ales ca ideal de viață *călugăria* și ca mireasă *moartea*“. Echivalența simbolică între „moartea ca mireasă“ și „nunta mioritică“ este, cred, mai mult decît vizibilă. Acest transfer al unei scheme mitice în plină modernitate i-a fost, iarăși, fatal României. Fascinația de care vorbeam se explică nu printr-o adeziune la un model cristic, ci la unul *mioritic*, deci premodern. Scriam și înainte că unul dintre rezultatele „modelului mioritic“ este un anumit fatalism istoric, conservator, care ar justifica atît „absența românilor din istorie“ cît și „răbufnirile orgolioase“, unele haotice, așa cum a fost mișcarea legionară. Trebuie accentuată,

asalt

Pagina de titlu

Pagina 54 din 142

Înapoi

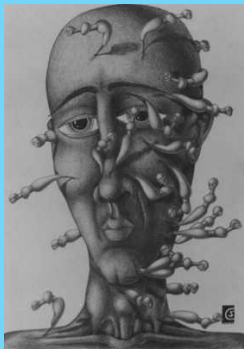
Întregul ecran

Închide

leșire

însă, folosirea eronată a acestui model, care abia astfel devine clișeu mental. (Este, în fapt, vechea confuzie a eticului și etnicului cu esteticul.) Păstorul din *Miorița*, coborînd din muntele sacru – căci „plaiul“ este o substituție recentă a „muntelui“, cum dovedesc variantele vechi – cade de fapt *în* istorie, *intră* în devenire și nu o forțează sau i se sus-trage, așa cum au încercat legionarii. Sadoveanu a intuit corect acest lucru, atunci cînd nevasta lui Lipan *învață* noile mecanismele sociale pentru a-i pedepsi pe asasinii soțului ei, integrîndu-se astfel evoluției. În schimb, Codreanu *iese* din devenire, întorcîndu-se prin modelul său, care i-a fascinat *estetic* pe aderenți, tocmai către acel stadiu a cărui depășire fusese consfințită de moartea ciobănașului din *Miorița*! Cu alte cuvinte, abia în acest transfer fraudulos al modelului, încărcătură sa simbolică se reduce la un clișeu mental, aplicabil (și *aplicat*) în orice direcție, indiferent dacă este conformă sau nu sensului inițial. Survine, deci, o *încremenire* a schemei mitice, exact așa cum metaforele pot încremenii în clișee lingvistice. De aici, o proliferare a clișeului mental în varii medii discursive, inclusiv cel național-comunist, dar nu numai.

Mă întrebam, la începutul acestui articol, cum ar putea fi definit sau numit un discurs care, în loc de clișee lingvistice, folosește clișeele mentale. În definitiv, nu aceasta este problema. Orice limbă de lemn uzează, în structurile ei de adîncime (dacă mai există), de clișee mentale. Ele sînt mai periculoase, cred, decît limba de lemn în sine, deoarece de-realizează discursul, îl fac să nu se mai „referă“ la realitate, deci să nu mai aibă referent. Ceea ce înseamnă, de fapt, că vorbim în gol și

că lucrurile se desfășoară fără noi, cum s-au desfășurat de atâtea ori în istorie, încă și astăzi chiar. Să fie, oare, mai bine niciodată decât mai târziu?

(Limba de lemn, 5–6 august 2000)

asalt

Pagina de titlu

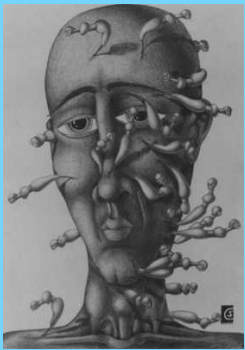
Pagina 55 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 56 din 142

Înapoi

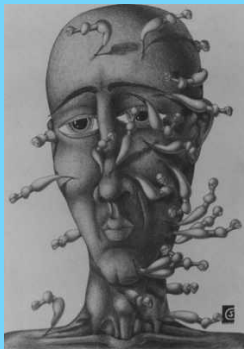
Întregul ecran

Închide

Ieșire

INSULA STRĂLUCITOARE

Posesiunea asupra unui loc nu înseamnă numai luarea în stăpânire a coordonatelor sale geografice, ci și a tradiției culturale ori a acelor coordonate pe care, în lipsa altui cuvânt mai precis, le numim metafizice. Dacă ne referim la spațiul pontic, este evident că imensul hiata dintre evul greco-roman și cel actual, românesc, ridică semne de întrebare cu privire la felul în care Dobrogea a fost „asimilată“ spațiului românesc. Este suficient să spunem că variantele *Mioriței* culese din Dobrogea pornesc, aproape toate, de la cea a lui Alecsandri, fără mari diferențe formale care să surprindă un spirit al locului specific. Ceea ce înseamnă că difuziunea modelului mioritic, un model care, orice am spune, a fost din punct de vedere cultural catalizator, s-a făcut în Dobrogea practic exclusiv pe cale cultă. Cu alte cuvinte, ansamblul semiotic cultural al zonei nu a influențat cu nimic balada (ceea ce nu s-a întâmplat în cazul celorlalte provincii istorice românești), lucru ce semnifică fie absența unui asemenea ansamblu cultural, fie faptul că el, dominat de altele mai puternice, nu și-a putut face simțită marca stilistică. Dar nu despre asta este, în definitiv, vorba. O întrebare și mai simplă, dar fundamentală în cazul de față, ar fi aceasta: câte călătorii inițiatice pe

asalt

Pagina de titlu

Pagina 57 din 142

Înapoi

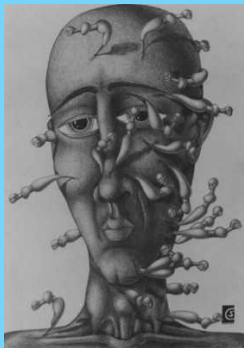
Întregul ecran

Închide

leșire

mare au avut românii, câte mituri culturale au propus ei (sciții, tracii etc.), avînd ca punct de pornire Marea Neagră? Pentru mine unul, răspunsul este de domeniul evidenței: nici istoric, nici literar românii nu s-au aventurat în cine știe ce călătorii marine (singura excepție literară care-mi vine în minte este *Toate pînzele sus* a lui Radu Tudoran). Cît despre mituri, singurul cu care ne putem lăuda, deși nu l-am inventat noi și nici nu prea ne pricepem să-l exploatăm, este cel al insulei Albe, numită în antichitate Leuce (*albă*, în greacă), actualmente Insula Șerpilor.

Acesta este subiectul articolului de față. Mitul insulei Albe este, cel puțin în varianta sa greacă, de factură tîrzie (față de cînturile homerice, de exemplu), fiind mai degrabă un fel de degradare. Putem vorbi despre el doar livresc, după ceea ce ne-a rămas începînd de la Pindar sau Euripide. Această „dezvăluire“ presupune însă existența, cu mult înainte, a unor structuri mitice deja formate, a căror dezintegrare favorizează tocmai accesul public, prin intermediul unor scriitori, la segmente ale discursului mitic, de cele mai multe ori cele nerelevante. Schema este destul de cunoscută, numai că de ea au abuzat mulți. Ceea ce s-a transmis pînă la noi despre mitul insulei Albe sună, în linii mari, cam așa: Leuce, insulă aflată la mică distanță de gurile Istrului (Dunării), deseori confundată cu cea de la gurile fluviului Boristene (Nistru), este consacrată eroului-semizeu Ahile deoarece mama sa, Tethys, îl aduce aici după moarte. Conform lui Pindar (*Nemeenele*), Ahile ar fi locuit (înainte sau după moarte?) „în Pontul Euxin, pe

asalt

Pagina de titlu

Pagina 58 din 142

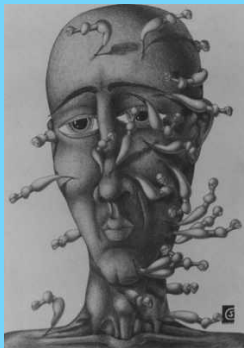
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

o strălucitoare insulă“. Scoliile la Pindar vorbesc despre insula Albă (Leuce) ca despre un fel de loc de antrenament al eroului, unde acesta își făcea „exercițiile gimnastice“, de unde și numele de „alergările lui Ahile“. O întrebare cam naivă ar fi aceasta: cum de făcea Ahile, mort fiind, exerciții atletice? Tot în scoliile pindarice apare o explicație „rațională“ a denumirii insulei: „Pindar a numit-o în chip metaforic insula cea strălucitoare deoarece culoarea albă este strălucitoare. Ea poartă numele de albă din pricina mulțimii păsărilor care își fac acolo cuiburi. Căci navigatorilor le apare albă“. Dacă deconstruim această „raționalizare“, vom vedea că denumirea de „strălucitoare“ a insulei poate foarte bine să vină de la caracterul ei *solar*, din care abia apoi derivă numele de „albă“. Totuși, vom reîntâlni același efort raționalizator la Euripide, care în *Ifigenia în Taurida* vorbește de „pământul cel cu multe păsări / țărmlul cel alb / unde – în marea neospitalieră – se află / alergările strălucite ale lui Ahile“, deși în *Andromaca* „țărmlul“ era încă strălucitor („de argint“). Peste două veacuri, aici va fi strămutată, după Nicomandru, însăși Ifigenia, insula Albă devenind astfel un fel de „insulă a fericiților“ în miniatură, astfel explicându-se și cum poate „cel fericit“ (eroul, semizeul etc.) să *locuiască* acolo, mort fiind. Surse relativ târzii vorbesc și de existența unui sanctuar al lui Ahile (ba chiar, după alte izvoare, al lui Apollo, ceea ce ar confirma caracterul solar). Astfel, din *Culegerea de povestiri wimitoare a lui Antigonas*, aflăm că „nici una dintre păsări nu se poate ridica în zbor“ deasupra templului lui Ahile. Peste trei secole, alte elemente fantastice intervin

asalt

Pagina de titlu

Pagina 59 din 142

Înapoi

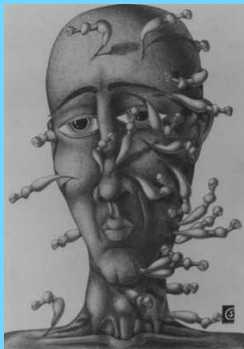
Întregul ecran

Închide

leșire

în discursul mitic, dovadă că el se află în plină dezagregare. Se va vorbi, la Arian de exemplu, despre faptul că „aceste păsări îngrijesc de templul lui Ahile. Dis-de-dimineată, în fiecare zi, ele zboară spre mare. Își udă aici aripile, apoi în grabă se întorc îndărăt la templu și îl stropesc cu apă. După ce au făcut bine treaba aceasta, ele mătură apoi cu aripile pardoseala“. Insula nu este locuită, pe ea aflându-se doar păsări, câteva capre, șerpi, sanctuarul și „un idol de lemn cu lucrătura străveche“. Corăbierilor le este interzis să înnopteze aici, ei îi aduc doar jertfe lui Ahile, care le apare în vis indicându-le locurile de acostare. Apropiindu-se de insulă, navigatorii aud, după Filostrat, „un cântec divin și fermecător. Se aude atît de pătrunzător și atît de puternic pe mare încît îi uluiește pe corăbieri, infiorîndu-i“. Dovada cea mai bună a decăderii mitului este faptul că scenariul discursiv este degradat la nivelul unui fel de „biografii romanțate“ a lui Ahile și a Elenei, care și-ar fi avut domiciliul în insula Albă, precum Paul și Virginia mai târziu sau, de ce nu, Ieronim și Cezara. În plus, un anume sincretism, împrumuturile din alte scenarii mitice (acea „muzică ademenitoare“, care este de fapt a sirenelor), denotă căderea în „comercial“ a mitului.

Nu știm exact semnificația mitului insulei Albe, dar ea trebuie să fi fost legată de acele „insule ale fericiților“, unde cei aleși se duc după moarte. Există ipoteza că, atunci cînd aceste insule sînt atît de precis localizate geografic, ele ar corespunde existenței unor centre inițiatice extraordinar de puternice, adevărate „centre ale lumii“. Nu

asalt

Pagina de titlu

Pagina 60 din 142

Înapoi

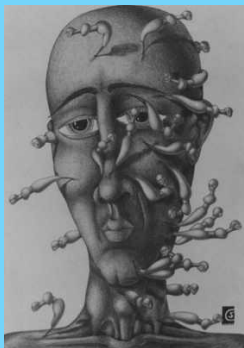
Întregul ecran

Închide

Ieșire

cred că ar trebui să mergem atît de departe. Este însă de necontestat existența unui „centru“ în zonă, cu atît mai mult cu cît insula Albă se află, să nu uităm, într-o Mare Neagră. Peste o mie de ani, nu altfel vor proceda otomanii, cînd vor numi Moldova „Bogdania Neagră“, cel mai important oraș al acesteia fiind o „anume“ Cetate Albă. Aceste simbolisme sînt prea evidente ca să fie întîmplătoare. Rămîne, totuși, să ne întrebăm cît din acest filon mitic a fost exploatat de români, cu alte cuvinte cît au asimilat ei spațiul pontic. Dacă în folclor reziduuri orale ale unor tradiții asemănătoare par totuși să se fi păstrat (e suficientă o răsfoire a *Daciei preistorice* a lui Densusșianu), atunci literar vorbind lucrurile nu stau tocmai bine. Abia Eminescu a exploatat motivul în *Cezara*, pentru ca Macedonski, prin *Thalassa*, să scoată cam tot ce se putea scoate din el. Este de fapt vorba de influențe livești, întrucît este foarte puțin probabil ca vreunul dintre ei să fi avut cunoștință de scenariul mitic expus mai sus. Întorcîndu-ne la cele afirmate la început, se pare deci că românii nu numai că n-au avut călătorii inițiatice pe mare, dar nici n-au propus, nici n-au cunoscut o structură mitică de o asemenea importanță, în zona Mării Negre, precum cea avînd în centru insula Albă. Ca să rezumăm în două cuvinte, ei fie n-au *avut* în posesie insula Albă (acum a Șerpilor), fie n-au *fost* niciodată acolo, iar dacă au fost n-a mai rămas nici o urmă. Ca, de altfel, de atîtea ori în istoria noastră.

(*Marea Neagră*, 19–20 august 2000)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 61 din 142

Înapoi

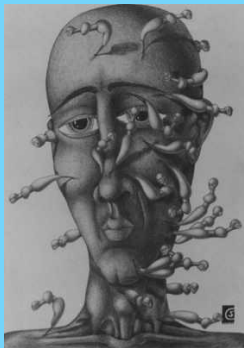
Întregul ecran

Închide

Îșișire

TREI FEȚE ALE PROVINCIEI

Este greu de spus ce anume definește provincia. Aerul parcă stătut, casele dărăpănate, crîșmele inodore sau resemnarea pe care o citești pe chipul oamenilor, în hainele lor lucii de-atîta purtat? Ori poate o exuberanță carnavalescă în participarea la puținele momente semnificative din viața urbei? Cum ar fi, de exemplu, Ziua Marinei, pe care am văzut-o atît la Constanța și Tulcea cît și, din fotografii, la Sulina. În orașele mari nu se acordă prea mare importanță acestor evenimente, dat fiind faptul că ele sînt mai frecvente. Casa de Cultură din Sulina trăia însă, practic, dintr-o sărbătoare marinărească de-acum cîțiva ani, fotografiile făcute atunci împînzindu-i pereții parcă și mai golași. Totuși, aceste lucruri nu aproximează suficient senzația de aer cu colb din orașele noastre de provincie. Trebuie să ne oprim, chiar dacă urmînd sugestia altora, asupra relației dintre centru și periferie. Mă gîndesc la faptul că orașelul provincial, deschizîndu-se, renunță la axialitatea comunității tradiționale, închise, altfel spus la semnificația de centru (al lumii, restrînsă la respectiva comunitate). Cînd poiana lui Iocan se transformă în bazar agroalimentar, s-a zis și cu Moromete! Intrînd într-o relație apăsătoare cu centrul administrativ (capitala),

asalt

Pagina de titlu

Pagina 62 din 142

Înapoi

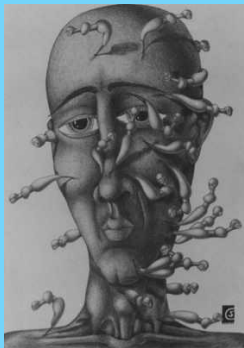
Întregul ecran

Închide

Își

dar mai păstrînd reziduuri ale mentalității tradiționale, orașul de provincie se află într-o situație paradoxală – aceea de periferie centrală! Pentru el însuși și zona limitrofă rămîne un centru, dar situat la o periferie administrativă, economică și culturală în relație cu capitala. În el, oamenii sînt entități amorfe ale unei comunități centrate în ea însăși, și abia părăsind-o reușesc să devină indivizi. (Chiar și nuanța peiorativă a acestui termen arată că, de fapt, „individul“ este astfel exclus din comunitate.) Aici, toți se cunosc între ei, toți știu totul despre ceilalți doar pentru că, în realitate, toți sînt la fel. Pentru a se autodefini, comunității nu-i rămîne decît să se raporteze la două categorii: aceea a străinilor și cea a înstrăinaților. Străinii vor fi primiți deci cu curtoazie, cu fanfare chiar, dar și cu răceală și neîncredere. Înstrăinații vor avea parte, în schimb, de anatema comunității, dublată de o mîndrie secretă care, dacă individul exclus va reuși în carieră, se va transforma în titlu de glorie. De prisos să mai spunem că, de fapt, acesta este și cazul unei culturi încă periferice precum cea română, în contextul universal. Cultură periferică față de un centru care nu mai există, suferind în tăcere de dorul lui.

Am cunoscut, în Tulcea, doi oameni care ilustrează perfect cele două categorii propuse mai sus. (Și am în vedere aici, firește, aspectul cultural al problemei.) Primul este Ioan Lăcustă, un prozator bucu-reștean nici foarte bun, dar nici mediocru, în creația căruia, dacă am foarfeca insistent, am putea descoperi fragmente interesante. Omul fusese invitat la o serată literară, care se desfășura în incinta unei

asalt

Pagina de titlu

Pagina 63 din 142

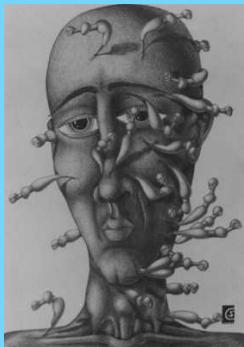
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

terase din apropierea gării. Am ascultat două așa-zise eseuri despre cărțile lui, croite într-o perfectă limbă de lemn, care nu comunicau decît intenția școlărească de a-l ridica în slăvi. Unul dintre aceste „eseuri“, de exemplu, făcea referințe la Benedetto Croce, Octavian Goga și Kafka doar pentru a-i face loc, să zicem, și lui Ioan Lăcustă în acest „careu de ași“. „Maestrul“ asculta măgulit, foarte rar încercînd să mai tempereze elanul laudativ al „școlarilor“. În tot acest timp, restul participanților comunica amical cu cerșetorii din jurul gării, cu „băieții de faleză“, prin semne care denotau evident lehamitea. Prozatorul invitat era deci „străinul“, primit cu urale de complezență îndărătul cărora se auzea destul de distinct mîrîitul „haitei“ (adică, al comunității). Celălalt prozator despre care vreau să vorbesc aici este prietenul meu Ștefan Caraman. Cu toate că locuiește fizic în Tulcea, de cîtăva vreme a devenit un „înstrăinat“. Cărțile sale, de o violență oarecum tragică, n-au nimic din aerul stătut al provinciei. Deși inițial exclus din comunitate, începutul de succes literar a făcut ca acum el să devină un fel de mîndrie a urbei. Orașul îl recunoaște tocmai pentru că nu se mai recunoaște în el – este altceva, un termen de comparație. Ștefan Caraman n-a fost prezent la acea serată, nici n-ar fi putut, căci literar vorbind locul lui este în altă parte. (Printre altele, este membru bucureștean, nici măcar dobrogean, al Uniunii Scriitorilor, deși tomiscanii au tras de el cu înverșunare.) A fost însă prezent un alt individ categorial, cel care reprezintă, să zicem așa, rătărea în „înstrăinare“, adică poetul local Bogorodea. Veșnic amețit, de

asalt

Pagina de titlu

Pagina 64 din 142

Înapoi

Întregul ecran

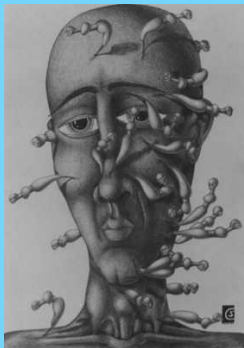
Închide

leșire

o insolență pitorească, amenințător-ironic, Bogorodea a fost deliciul acelei seri. Cu toate acestea, intervențiile lui brutale, dar la obiect, nu treceau dincolo de limita unei anume clovnerii. El era evident „de-al casei“, nebunul de serviciu al curții (sau terasei), drobul de sare care nu va cădea niciodată. Privindu-l, mi l-am imaginat ca pe un cavaler trist, călărind către Dulcineea visată, fără speranța însă de-a o mai afla vreodată.

Străinul, înstrăinatul și ratații sînt trei fețe ale provinciei de oriunde și de oricînd. Răsucindu-le în lumină, periferia vede în ele, asemenea cavalerului căutîndu-și domnița, centrul care ar fi putut fi. Dar și acel centru care, probabil, nu-i va fi accesibil niciodată.

(Inima dintre ape, 9–10 septembrie 2000)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 65 din 142

Înapoi

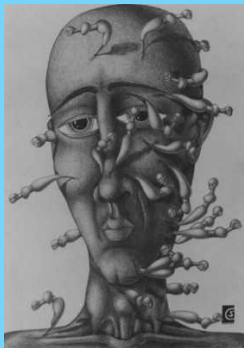
Întregul ecran

Închide

Ieșire

OMUL DIN TECUCI

Pe lângă faptul că este autorul celebrelor versuri „un om din Tecuci avea un motor / dar nu i-a folosit la nimic“, poetul ieșean Mihai Ursachi mai susține și că „nu este poet mare cel care nu se crede, din cînd în cînd, ratat“. Mă alătur lui din două motive, întîi că și eu m-am născut în Tecuci, deși n-am avut niciodată un motor, ba nici măcar niște patine cu rotile, apoi datorită faptului că, în ultima vreme, aud din ce în ce mai des chestia cu „ai crescut mare, tre' să-ți asumi niște responsabilități, să ai un drum în viață...“ (discul este stricat aici și bîrîie). Pe căi subliminale, inserînd adică aceste secvențe în filmul vieții de zi cu zi, mi se inoculează sentimentul ratării, al eșecului în tot ceea ce fac. L-am mai trăit de cîteva ori, chiar zilnic în vremea insomniei mele, căci mie insomnia nu-mi stîrnea orgoliul la modul cioranian. Am meditat asupra experienței eșecului (aici, limba germană are un cuvînt extraordinar, *nachdenken*, a gîndi după), încercînd să rezist tentației livești, am gîndit-o *după* ce am trecut de eșecurile mele, unele chiar monumentale. Nu știu dac-am reușit să fiu un ratat autentic, n-am talent de așa ceva, îți trebuie stofă, căci ratarea este în absolut un titlu de noblețe. Am mai scris că, alături de străini și înstrăinați, ratații sînt

asalt

Pagina de titlu

Pagina 66 din 142

Înapoi

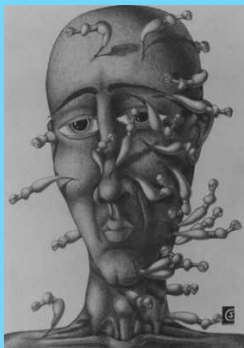
Întregul ecran

Închide

leșire

cei excluși de comunitate, un soi de indivizi nelumiți. În societățile tradiționale, tînărul care nu face față încercărilor ritualului său de inițiere este excomunicat, forțat să părăsească satul sau să trăiască la periferia lui. Fetele bătrîne ori burlacii sînt și ei nelumiți, anomalie a unei lumi închise, cu mecanisme de autoreglare care-o mențin milenii. De aceea fetele care mor înainte de nuntă, sau chiar ciobănașul nostru mioritic, se lumesc (căsătoresc) în moarte. Și ei sînt niște ratați, niște resemnați ai eșecului. Privindu-se în ei, comunitatea își vede prevestită ratarea proprie, dezintegrarea structurii sale închise și trecerea către un alt stadiu, mai deschis. Apoi, formele sociale evoluează, tipurile de ratați se diversifică și toleranța față de ei crește. Sînt considerați chiar o alternativă, mai ales cînd o structură dispăre iar alta nu s-a instalat încă, drumuri posibile în constelația de variante deschise. Pînă cînd noua structură își fixează ea însăși un drum (sau mai multe), iar devierea de la acesta începe să fie considerată eșec. Deși modelul nou instituit provine el însuși dintr-o deviație, cînd devine normă tot ceea ce nu i se conformează este socotit deviant. Și bîlciul deșertăciunilor reîncepe, și iarăși nebunii, ratații, poeții sînt ceilalți – mereu ceilalți, niciodată noi.

La ce-ți folosește să ai un drum în viață, dacă este același cu al tuturor? La drept vorbind, singura experiență care nu trebuie ratată (și oricum n-avem noi șansa asta), cea mai personală dintre toate – este moartea. Restul sînt mofturi. Toți sîntem din Tecuci și avem un motor, dar degeaba. Unele duduie cu viteză warp, altele stau pe loc și

scot fum. Cît despre motorul meu (am și eu unul, nu?), m-aș bucura să scoată măcar nițel fum. Atît, cît să se vadă pe dealul celălalt. Atît, cît să umbrească cerul. Atît.

(*Ratarea*, 7–8 octombrie 2000)

asalt

Pagina de titlu

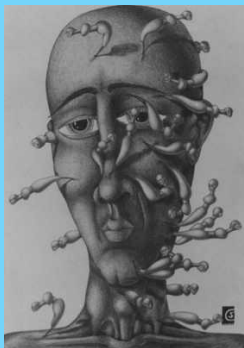
Pagina 67 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 68 din 142

Înapoi

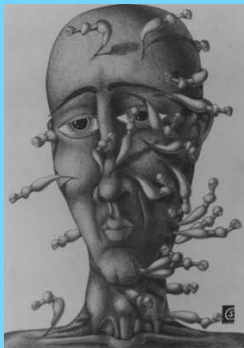
Întregul ecran

Închide

Ieșire

PE PROPRIA PIELE

Am rămas cu gura căscată citind, într-un fel de manual, textul adresei prin care Germania declara război în 1940 Iugoslaviei. Se vorbea acolo despre discriminarea minorităților și necesitatea protejării lor, despre comportamentul agresiv al sîrbilor majoritari în celelalte provincii, despre apelurile repetate ale guvernului german la rațiune și calm, despre intervenții diplomatice, conferințe, în fine chiar despre ultimatumuri. . . Citind toate acestea, sînt convins că oricine s-ar fi gîndit la asemănarea dintre declarația Germaniei și motivele invocate de Alianța Nord-Atlantică în recentul conflict din Kosovo. Problema nu este totuși atît de simplă. Intervenția din Kosovo nu a fost de natură expansionistă, ci mai degrabă preventivă. La un an de la această acțiune, consecințele ei au fost, cum se știe, devastatoare pentru regimul autocrat al lui Miloșevici. Asemănarea dintre prăbușirea lui și cea a regimului Ceaușescu (căci s-a vorbit de o a doua „revoluție în direct“) este, iarăși, bulversantă. Diferențele însă, deși ele survin acum într-o aceeași zonă, sînt semnificative. Cum se face că, prin *asemănarea* lor, două forme de expresie (declarațiile oficiale, discursul televizat etc.) conving mentalitatea comună asupra *identității* dintre realitățile

asalt

Pagina de titlu

Pagina 69 din 142

Înapoi

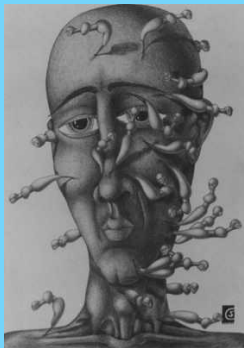
Întregul ecran

Închide

leșire

pe care le „exprimă“? Că, la o adică, este suficient să spui „Ialta“, adăugînd apoi „Malta“, pentru a exprima tranșant ideea că cele două fenomene au fost, în esență, identice? De ce nu reacționăm la fel și cînd rostim „Bacău“, adăugînd imediat și „Buzău“? Sau „Țăndărei“, urmat de „Făurei“?

Este evident că numele proprii înainte menționate nu au încărcătura semantică, dar mai ales metaforică, pe care o au Ialta și Malta, Germania și NATO, Ceaușescu și Miloșevici. Pentru uzul comun Țăndărei și Făurei sînt doar niște localități în care oprește acceleratul, în timp ce Ialta este *locul* (l-am putea scrie chiar cu majuscule) unde „am fost vînduți rușilor“. Nu importă, în ochii cetățeanului de rînd, că habar n-are unde se află realmente această Ialtă malefică, că ea ar putea chiar să fie între Țăndărei și Făurei, cîtă vreme el știe că acolo s-au întîlnit Stalin cu-alți ștabi și-au desenat ei, între două vodci, niște chestii pe șervețele. Păi, va răspunde uzul comun, credeți că Bush și Gorbaciov n-au desenat la Malta tot pe șervețele, dacă nu și mai rău, pe hîrtie igienică? Ba bine că nu! Și dup-ai-a Gorbaciov s-a făcut c-o aruncă la closet, da' c-o mișcare șmecheră a răsucit-o în buzunar și-uite așa ne-am ars înc-o dată! Se observă cum, plecînd de la asemănarea dintre numele celor două localități, de la faptul că în ele s-au întîlnit conducătorii marilor puteri, se ajunge la *identificarea* în amănunt a celor două scenarii. La fel, sîrbii au luat-o și de la nemți, și de la americani, de unde „rezultă“ că, în esență, Hitler și Clinton sînt tot un drac! Doar că ultimul e mai saxofonist! Această oportuni-

asalt

Pagina de titlu

Pagina 70 din 142

Înapoi

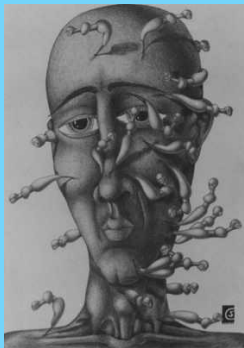
Întregul ecran

Închide

leșire

tate n-a fost scăpată de media iugoslavă oficială, în timpul conflictului din Kosovo, organizându-se chiar și un proces a la Nürnberg, în fapt un răspuns la acuzațiile formulate de Tribunalul de la Haga. Buni stăpînitori ai itelor mediatic, propagandiștii lui Miloșevici n-au ezitat să arunce în aer afirmația cum că bombardamentele NATO erau programate în funcție de știrile de la CNN, pentru a fi transmise în direct! Intervenția din Kosovo ar fi fost așadar un fel de spectacol televizat, o reclamă mascată. Cu alte cuvinte, propagandiștii sîrbi îi acuzau pe propagandiștii americani de propagandă, iar aceștia, cu propaganda lor, îi făceau propagandiști pe primii! Un alt mecanism semiotic acționează aici, el fiind descris ca atare de Umberto Eco în *Falsuri și contrafaceri*. Autenticitatea unei știri devine o falsă problemă, cea reală nefiind alta decît lansarea unei contrafaceri mai bune, care să contracareze o contrafacere anterioară.

În primul caz acționează ceea ce tot Eco numește „transfer metonimic fraudulos“. Asemănarea dintre două părți distincte ale unor procese ori întreguri tinde să-i transfere unuia însușirile celuilalt. Dacă textul declarației germane de război împotriva Iugoslaviei seamănă cu motivele invocate de NATO în Kosovo, înseamnă că Statele Unite se comportă la fel ca Germania nazistă. (Inutil să mai amintim echivalența etimologică dintre verbele „a semăna“ și „a însemna“.) De ce ar fi însă *fraudulos* acest transfer metonimic, cînd însușiri ale unui obiect (exprimat printr-o parte) i se aplică altuia? Există, în primul rînd, o *rezistență* la transfer a obiectului-victimă, o inaderență cu

asalt

Pagina de titlu

Pagina 71 din 142

Înapoi

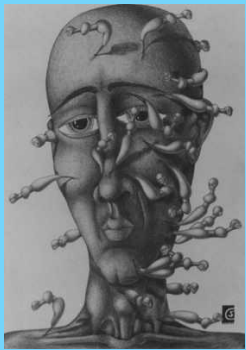
Întregul ecran

Închide

leșire

însușirile care i se atribuie. O fi Clinton saxofonist, dar nu-i Hitler. În al doilea rînd, acest transfer este *intenționat*, iar cînd el survine automat (ca în cazul paronimiei inevitabile Ialta-Malta), el este *exploatat*. Este, deci, fie rezultat al propagandei mai mult sau mai puțin oficiale (ori al mass-mediei, firește), fie folosit de aceasta. În al treilea rînd, el trebuie să fie *verosimil* în uzul comun, să se potrivească adică zicalei cu fumul și focul. În fine, dacă este verosimil este și acceptat, iar prin asta devine *adevărat*. Cu acest ultim pas, transferul s-a încheiat, și chiar dacă absurditatea lui va fi demonstrată mai târziu, în mentalitatea comună rămîne inatacabil.

Că asemenea mecanisme semiotice frauduloase acționează și la noi, în tot ceea ce înseamnă mass-media, este o realitate care nu mai trebuie demonstrată. E suficient să amintim de schizofrenia colectivă din vremea conflictului din Kosovo, cînd sondajele de opinie dădeau scoruri aproximativ egale *în favoarea* aderării la NATO și totodată *împotriva* intervenției în Iugoslavia. Mass-media a preluat (sau a produs ea însăși) această stare de spirit, începînd imediat să tragă din toate direcțiile. Dacă România a contribuit cu ceva la război, a făcut-o mai mult în cel mediatic. Acum, după ce Miloșevici a căzut, nimeni nu mai este dispus să-și amintească de asta. Un reflex psihanalitic ușor de deconstruit face să funcționeze o identificare alternativă cînd cu vecinul prieten, cînd cu străinul războinic. Ori, ca să fim mai în tonul campaniei electorale, cînd cu cel onest și sărac, cînd cu cel șmecher, dătător din coate, cînd cu cel meticulos, cînd cu cel sfidător. Însă de

această dată nu mai vorbim de țări „exotice“ precum Germania sau Statele Unite. Cîte sînt transferuri frauduloase ale dorințelor noastre asupra celor care candidează, vom vedea pe propria piele.

(*Revista presei*, 21–22 octombrie 2000)

asalt

Pagina de titlu

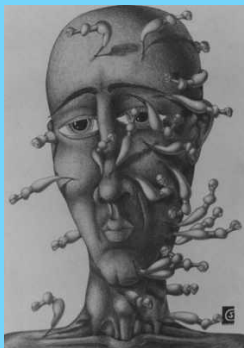
Pagina 72 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 73 din 142

Înapoi

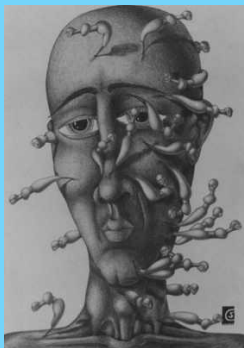
Întregul ecran

Închide

leșire

DOUĂ MII DE ANI DE SINGURĂTATE

„Orașul port este, prin definiție, deschis comerțului și nu culturii. În el mișună angrosiștii, se fac uriașe tranzacții, au loc procese răsunătoare, se construiesc vile. Din orice colț al orașului poți simți mirosul sărat al mării, vapoarele care se întorc și macaralele descărcînd marfa. Aparent, urbea nu este decît un punct de tranzit, o vamă culturală, un mic levant. Totuși, orașele port reușesc cîteodată să se afirme și prin altceva decît prin comerț. Să ne gîndim doar la Veneția și Florența, cetăți care, în apogeul dezvoltării lor economice, își trimiteau corăbiile din Asia pînă spre gurile Nistrului, și să ne gîndim la valorile culturale pe care le-au dat lumii aceste două orașe. Cine îi mai știe azi pe dogii Veneției, pe ghibelinii și guelfii Florenței? În schimb, cine n-a auzit de Dante? Cultura este tot ceea ce rămîne din vechile străluciri, din visteriile pline, ca și din cele goale, din fast și mizerie. Spunînd acestea, mă duce gîndul și spre geniul tutelar al Tomisului antic, al Constanței de azi. E oare unul din fruntașii vechiului polis, vreun comandant al legiunilor imperiale? Nu, e Ovidius, poetul exilat, care nici măcar nu i-a înțeles pe băștinași, socotindu-i, fără excepție, «barbari». Din

asalt

Pagina de titlu

Pagina 74 din 142

Înapoi

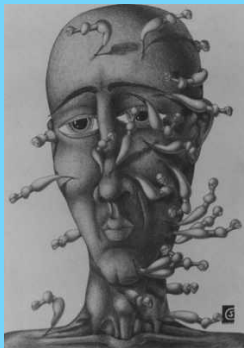
Întregul ecran

Închide

leșire

păcate, după Ovidius împărații romani n-au mai exilat nici un poet la Tomis. Poate că Nero ar fi făcut mai bine trimițându-l pe Seneca aici, în loc să-l sinucidă, măcar pentru a pune bazele stoicismului local. Azi magazinele i-ar purta numele, crîșmele l-ar glorifica, cartiere întregi s-ar revendica stoice. Ce șanse irosite! Prin cîte imperii a trecut Constanța, nici unul nu și-a mai exilat oamenii de cultură în urbea noastră. Ar fi fost și culmea să-i trimită aici, la mare, să se distreze. Așa că noi am rămas tot în provincialitate și mediocru, în prozaic și ambiguitate. Universitate avem, dar la noul ei sediu se pune cîte-o cărămidă pe săptămîină, și nu e cazul să ne mirăm. Numai pentru a se înființa o universitate la Constanța a fost nevoie de circa o sută de ani. Într-o celebră povestire, Caragiale vorbește de două loterii destinate înființării unei universități constănțene și, în paralel, unui observator astronomic la București. Observatorul e gata de mult, însă o universitate adevărată, cu un sediu adecvat, stă încă să se nască. Studenții învață, cînd învață, prin subsoluri pitorești și spațioase debarale. . . “

Scriam toate acestea acum șase ani și mai bine, pentru o revistă studentească ce n-a apărut niciodată. În afară de noul campus universitar nu s-a schimbat nimic de atunci, nici chiar studenții, care au aceleași fețe obosite de altădată. Pentru mine, care am părăsit urbea doi ani, întorcîndu-mă în ea fără să remarc o evoluție, Constanța are ceva din farmecul discret al zonelor situate *în afară* de timp. Poate că de aceea unii critici tomiscani au comparat-o, cum scriam, cu fabulosul Macondo al lui Garcia Marquez. Este orașul în care nu se întîmplă

asalt

Pagina de titlu

Pagina 75 din 142

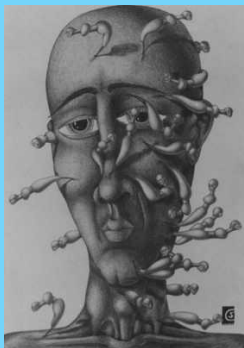
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

nimic. Privesc gravurile de început de secol XIX – o moschee domină priveliștea, altfel dezolantă. Citesc *Blocada* lui Pavel Chihaia – urbea se sufocă în absența navelor, a sirenelor lor. Piața Ovidiu, coafată circular înainte, cu statuia poetului drept axă, își schimbă semnificația în momentul când una dintre laturile ei se dărâmă la cutremur, rămânând liberă vreme de cincizeci de ani. Orașul își pierde astfel „inima“, acel spațiu central care marchează dezvoltarea comunității, conferindu-i o identitate istorică și culturală. El trebuie deci să se extindă, să încerce o altă „centrare“, semnalizată în zilele noastre de zonele pietonale care încearcă să traseze spațiul unei *agora*. Această „problemă a centrului“, a axei culturale (căci tradiția este, firește, o formă de cultură), este însă foarte recentă. Ar fi suficient să ne gândim cât de mult s-a mărit Constanța în ultima jumătate de secol. . . Cam de zece ori. O extindere des-centrată, din nefericire, care semnifică în textura realității o aceeași dezolare, altfel zis aceeași pustietate interioară, ca acum două sute de ani. Aceeași moschee domină „landul pustiu“, aceleași nave pleacă și vin, către același capăt al lumii. Constanța nu reușește să însemne, nu numai pentru ea însăși, dar și pentru ceilalți, altceva decât „marginea“, „vama“ – adică deșertul marin. (Prozatorul austriac Christoph Ransmayr deslușește astfel cauzele exilului ovidian: „o zvîcnire furioasă a mâinii imperiale nu putea însemna decât *să piară din ochii mei!* Și *a pieri* din ochii împăratului însemna: la capătul lumii. Iar capătul lumii era Tomis.“ Și mai relevant, din acest punct de vedere, este faptul că Tomisul la care se referă Ransmayr este situat între

asalt

Pagina de titlu

Pagina 76 din 142

Înapoi

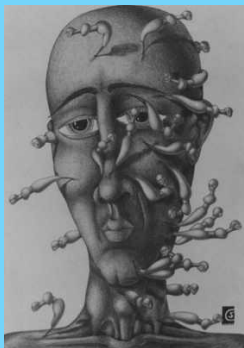
Întregul ecran

Închide

leșire

Constanța și Sevastopol!) Urbei îi este necesară o identitate, un sentiment al tradiției culturale, al continuității – lucruri care există în cazul Venetiei și Florenței, dar strălucesc prin absență în cel al Constanței. În linii mari, atunci când Bucureștiul este confundat cu Budapesta se întâmplă cam la fel. Totuși, capitala a intrat în *istorie* – e suficientă o scurtă vizită înăuntrul ei, o sincronizare cu ritmul ei trepidant. . . Am sentimentul, de câte ori părăsesc Bucureștiul, că revin în intimitate. . . Este masculin, agresiv, plin de mizerie și praf, aș putea zice chiar nebărbierit, transpirat, cu o undă de deodorant ieftin. Constanța este calmă, melodioasă, trenul sau corăbiile pătrund în ea ca într-o femeie. Însă o femeie singură, părăsită de la bun început, una al cărei sex deschis, peninsula (centrul istoric și cultural), își așteaptă încă împlinirea ritualică, sălbatică, totală. De la Ovidiu, nici un bărbat n-a fecundat-o. De-aproape două mii de ani, adică. De așteptare, lene torcătoare, pasivitate. Două mii de ani de singurătate pe pământ românesc.

(*Peninsula*, 3–4 noiembrie 2000)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 77 din 142

Înapoi

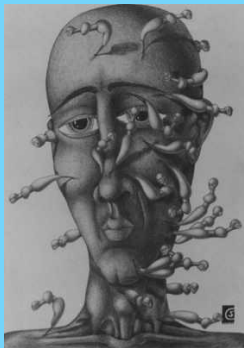
Întregul ecran

Închide

Ieșire

PLAIUL DEMONIC

Este încă dificil de descifrat semnificația reală a votului de pe 26 decembrie. Persistă o aceeași stupoare, a tuturor părților implicate, față de ascensiunea formidabilă a forțelor extremiste. Dacă victoria PSDR-ului și scorul obținut de Convenție erau oarecum previzibile, după cum scriam în precedentul articol, în schimb votul masiv (mai ales în Ardeal și Banat, ori în rîndul tinerilor) „mușcat“ din masa aceluia aproape 50% dintre alegători, de către o formațiune fără program economic, este cu totul surprinzător. Dacă luăm în considerare repartitia voturilor în funcție de zona geografică, vom observa încă și mai mult – anume că mai în toate regiunile s-a votat *uniform*, diferențele conștînd în principal în scorul obținut de PDSR (sau, atunci cînd este cazul, de UDMR), față de formațiunea mai sus amintită. Cum concluziona amar-ironic cineva, trebuie să-i „mulțumim“ (nu numai lui, firește) „domnului Huntington, care a trasat linia de demarcație a civilizațiilor bună (catolic-occidentală) și rea (ortodox-estică) drept pe munții Carpați și care acum poate să-și bage teoria undeva“. Acum mai bine de doi ani, într-o analiză a teoriei lui Samuel Huntington, scriam: „«Civilizația» ortodoxă (căreia, în perioada războiului rece, îi

asalt

Pagina de titlu

Pagina 78 din 142

Înapoi

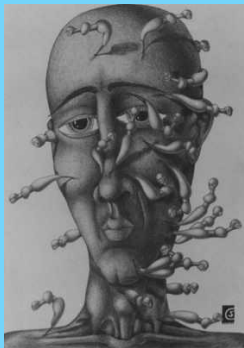
Întregul ecran

Închide

leșire

este asimilat lagărul socialist) se află într-un proces de redefinire a liniilor sale de falie. În fapt, după Huntington, limita estică a civilizației occidentale (și cea vestică a celei ortodoxe) ar porni din statele baltice, ar tăia Bielorusia, Ucraina și România (prin Transilvania), incluzând Serbia și sfîrșind în Grecia.“ Nu este greu de observat că exact aceste state „tăiate“ de „linia de demarcație“ (scandaloasă pentru mulți analiști sau politicieni români, care au văzut în ea acceptarea implicită a pretențiilor revizioniste maghiare), cu excepția fericită a Greciei, au avut sau (Doamne ferește) vor avea mari probleme interne. Ei bine, faptul că la 26 noiembrie în mai toată România s-a votat uniform, deci că n-au existat discrepanțele regionale de pînă acum, ar părea să anuleze teoria lui Huntington. Ne-am afla în situația paradoxală ca discursul demagogic al unei formațiuni extremiste să polarizeze „energiile subtile“ ale românilor din cele patru zări, aducîndu-i la mult visatul „plai mioritic comun“. Să fie oare așa?

Poate că cea mai sinceră motivație a „încrederii“ acordate unui actor al „scenei noastre politice“ (nu-i scriu numele ca să nu mă trezesc și eu dus pe stadion cu duba) este aceasta: „L-am votat pentru că este dilui“ (!). Alți mulți tineri, atît în sondajele realizate de mass-media cît și cunoscuți personal, și-au motivat votul de duminica trecută afișînd un soi de amuzament infantil. Aceste alegeri au și fost comparate, de altfel, cu loteriile televizate ori cu show-urile carnavalești. Scriam, acum două săptămîni, că atmosfera acestor alegeri va fi una de carnaval, în absența reală a subiectului. Ori, ordinea carnavalescă este,

asalt

Pagina de titlu

Pagina 79 din 142

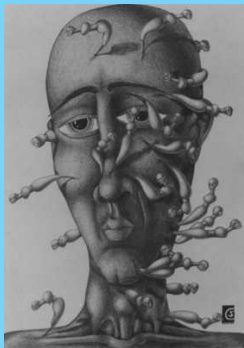
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

după cum știm de la Mihail Bahtin, cea a unei lumi întoarse cu fundul în sus. Sub zodia carnavalului ierarhia valorilor se inversează, lucrurile interzise în timpul real sînt permise, nebunul sau clovnul este investit ca monarh, imprecția și blasfemiile devin formule uzuale de adresare etc. Carnavalul electoral, amplificat de dezbaterile televizate, îl transformă pe măscărici (oricare ar fi acesta) într-un candidat real, lăsîndu-i în umbră pe adevărații concurenți („elevul cuminte“ care s-a simțit Isărescu, după cum el însuși a mărturisit, n-are evident nici o șansă). Esențial, în această comedie, este ca „monarhul“ carnavalului să nu-și ia rolul în serios (cum au făcut Cerveni sau Manole, de pildă), căci la finele chefului el va redeveni măscărici. Prin urmare, trebuie să renunțe de bună voie la atributele sale exterioare, cum face Dănilă Prepeleac în anti-basmul cu același nume (renunțarea candidatului la Rolex-ul său de 3000 de dolari este semnificativă), în ideea că, cu cît mai stridente îi vor fi reacțiile în carnaval, cu atît mai „autentice“ vor deveni ele în timpul real. Subliminal, votul din 26 noiembrie poate avea următoarea motivație: dacă „oamenii serioși“ devin niște clovni cînd ajung la putere, de ce nu ar deveni niște clovni „oameni serioși“ în aceeași situație? Dacă un intelectual este cam „diliu“ în funcția supremă din stat, de ce n-ar fi și-un „diliu“ intelectual în aceeași funcție? Oricum, acesta din urmă nu poate involua, stadiul de la care a pornit fiind ultimul în ierarhia valorică. Cu alte cuvinte, în cel mai rău caz clovnul va rămîne tot clovn, iar demonul nu poate cădea iarăși în infern. Nimeni nu va putea spune că a investit speranțe în el, nimeni nu

asalt

Pagina de titlu

Pagina 80 din 142

Înapoi

Întregul ecran

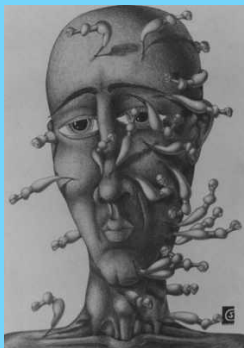
Închide

Ieșire

va fi dezamăgit. E o măsură de protecție mentală împotriva frustrării, a speranțelor înșelate. Iar această frustrare este reală în toată țara, începînd din Moldova și pînă hăt, în Banat.

Poate că, într-adevăr, ceva s-a schimbat în configurația culturală a României. Dacă linia lui Huntington există, ea nu va mai fi suspendată deasupra Carpaților, ci deasupra Tisei. Cît despre „plaiul mioritic“, acesta începe să devină din ce în ce mai mult unul demonic.

(După alegeri, 2–3 decembrie 2000)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 81 din 142

Înapoi

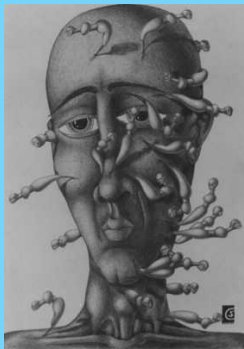
Întregul ecran

Închide

leșire

CÎTEVA CHESTII IMUNDE

Din rechizitoriul la procesul de imoralitate intentat lui Gustave Flaubert pentru *Doamna Bovary* (1857), aflăm următoarele: „Susțin că romanul, privit din punct de vedere filosofic, nu este moral. Doamna Bovary moare, fără îndoială, otrăvită, însă ea moare nu pentru că ar fi fost adulteră, ci pentru că a vrut-o, ea moare în floarea tinereții și frumuseții sale, moare după ce a avut doi amanți, moare lăsînd în urmă un soț care a iubit-o, care a adorat-o. (...) Și cine o condamnă, în carte? Nimeni. Iată concluzia. Dacă veți găsi în carte vreun personaj care să o condamne, un principiu moral prin care adulterul să fie stigmatizat, renunț la acuzații. Însă, dacă în carte nu există nimic de acest gen, atunci eu sînt cel care are dreptate, și deci cartea este imorală!“ . Peste vreo trei decenii, la București, comicăria continuă în același registru: „Citim pe a doua pagină a unui ziar liberal din București, de la 13 aprilie 1885, despre comedia *D'ale carnavalului*: «Palma primită de la public, care a fluerat, nu ne mulțumește; e de datoria ministrului instrucțiunii să puie în vederea direcțiunii ce *caragiadiadă* a făcut, și pe acest temei s-o schimbe, ca incapabilă și nedemnă. Voim un teatru național, nu o gașcă de opoziție nedemnă, în care se insultă poporul

asalt

Pagina de titlu

Pagina 82 din 142

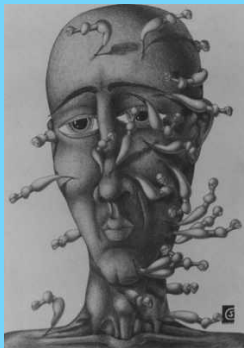
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

și instituțiile țării. Cerem cu insistență ministerului instrucțiunii să intervină». Adecă, cum am zice, poliția în contra literaturii! Cenzura guvernamentală în contra spiritului comediilor! Destituirea comitetului teatral și poate pedepsirea autorului!“ (Titu Maiorescu – *Comediile d-lui I. L. Caragiale*, 1885). În fine, taman în anul 2000, citim într-o publicație electronică – *Electro* – la rubrica de revistă a presei: „O surpriză neplăcută. Nu știm din ce cauză revista sibiană *Euphorion*, altminteri o publicație de o calitate ireproșabilă, a ținut să-și dea cu stîngu-n dreptu’, cum se spune, publicînd în numărul doi din 2000 o chestie absolut stupidă și imundă, aparținînd domnului Ștefan Caraman și intitulată, pompos, *Piano man*. De ce stupidă, nu vom stărui să dovedim, se va înțelege citind în continuare. De ce imundă? Păi, fiindcă respectivul domn simte nevoia de a-și înțesa textul cu expresii de genul «mă c[...]c pe mine», «mă f[...]e la cap» sau «o să beleșc p[...]a» (bărbații știu ce) etc. Mă rog, dacă domnul cu pricina ar avea umorul unui Boccaccio iar scriitura dumnealui valoarea *Decameronului* n-am avea nimic împotriva să apară zeci de trivialități în text. Din nefericire, însă, patetismul ieftin, jalnic, de doi lei, degajat de textul domnului Caraman care, presupunem, a dorit să „comiță“ ceva a la Camus (vreun *Străinul*, ceva...), nu face decît să sporească iritarea celui care citește. Textul se vrea tragic, dar nu e decît tîmpit. Sau s-o fi vrînd modern, și sîntem noi prea proști pentru sibilinitatea lui. Dar tot nu înțelegem de ce trebuie să te... scapi pe tine așa, în public, cînd ai la dispoziție boscheții și alte locuri special amenajate“.

asalt

Pagina de titlu

Pagina 83 din 142

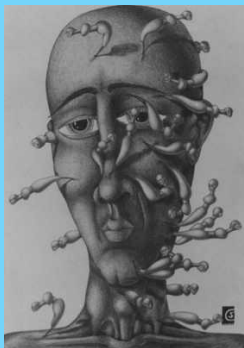
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Nu-i așa că există ceva comun în toate aceste „situări metafizice“? Ceva ca un aer stătut, ca mirosul delicat al șosetelor murdare? Prima dată se cere „condamnarea adulterului“ doamnei Bovary, a doua oară se reproșează „insultarea poporului și a instituțiilor țării“, în fine, a treia oară ar fi vorba de „imunditatea“ textului. Nu țin să-l așez neapărat pe prozatorul și prietenul meu Ștefan Caraman în descendența ilustră Flaubert-Caragiale, vreau doar să remarc această violență stranie, ascunsă sub masca cuvioșeniei mic-burgheze. Romanul său *Piano man*, recent lansat în cadrul festivalului EroTICA, este descris ca fiind „stupid“ (dar, „nu vom stărui să dovedim“ de ce), „tîmpit“, de un patetism „ieftin, jalnic, de doi lei“. Care sînt argumentele *estetice* care să justifice aceste afirmații inflamate? Nici unul, firește. Pe cronicar îl irită, într-adevăr, „trivialitățile“ din text, dar ele i-ar fi totuși permise unui Boccaccio sau Camus, numai să dovedească și Caraman că-i la fel de bun, eventual după ce-o muri! Sau o fi vrînd el să dovedească ceva și acum, dar asta înseamnă că-și bate joc de noi, cititorii, și ne face proști fiindcă nu înțelegem! De niște chestii tot ne-am prins, anume c-ar fi vorba de un roman tragic, în așteptarea morții, care se termină cu „frig, frig, frig“, dar dacă-i cu înjurături trebuie să fie „tîmpit“. Și în loc să cerem „pedepsirea autorului“, ca-n vremea lui Maioreescu, îl trimitem doar „în boscheți“ (de fapt, mult mai adînc), să-njure acolo cît vrea... Precum se observă, în toate cele trei cazuri acuzatorii înșiși comit actul incriminant: fie doamna Bovary *iși merită* moartea, ori poliția *trebuie să intervină* „contra literaturii“, fie autorul este

trimis *trivial* „în boscheți“. Și fiindcă veni vorba de imunditate, oare nu aceste „situări“ sînt i-munde („în afara lumii“), mai degrabă, decît textele despre care ele pretind că vorbesc? Eu cred că da.

(*Lecturi*, 16–17 decembrie 2000)

asalt

Pagina de titlu

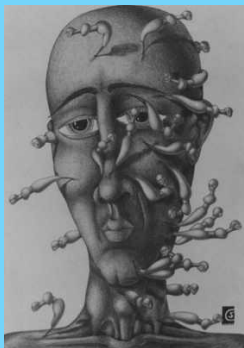
Pagina 84 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 85 din 142

Înapoi

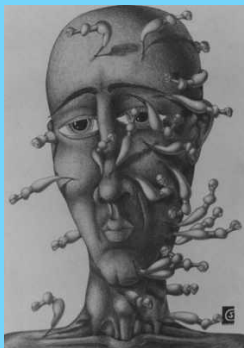
Întregul ecran

Închide

leșire

RĂMÎNEM CU CE AVEM

Iacă, mai trec o mie de ani... Dacă la sfârșit de an fiecare om își numără împlinirile sau eșecurile, iar la fine de veac comunitățile își revăd drumul pe-așa istoriei, atunci la trecerea-n alt mileniu neamurile trebuie musai să se-ntrebe ce-au făcut ele cu dramul de ființă ce le-a fost dat... Nu cred că românilor le-a dat cineva mai multă „ființă“ decît altor neamuri, altfel decît dacă am considera ființa ca ținînd de ruralitate și stadiile mentale arhaice. Sadoveanu, de exemplu, deschide *Baltagul* cu o foarte frumoasă istorioară în acest sens: „Domnul Dumnezeu, după ce a alcătuit lumea, a pus rînduială și semn fiecărui neam“. La înfățișare, cei care au venit ultimii au fost chiar muntenii (românii). „Am întîrziat, Prea slăvite“, au spus ei, „căci sîntem cu oile și cu asinii. Umblăm domol; suim poteci oable și coborîm prăpăstii. Așa ostenim zi și noapte; tăcem, și dau zvon numai tălăncile. Iar așezările nevestelor și pruncilor ne sînt la locuri strîmte între stînci de piatră. Asupra noastră fulgeră, trăznește și bat puhoaiile. Am dori stăpîniri largi, cîmpuri cu holde și ape line“. „Apoi ați venit cei din urmă“, a zis Dumnezeu. „Dragi îmi sînteți, dar n-am ce vă face. Rămîneți cu ce aveți. Nu vă mai pot da într-adaos decît o

asalt

Pagina de titlu

Pagina 86 din 142

Înapoi

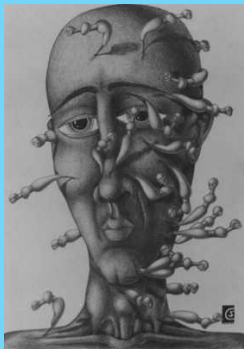
Întregul ecran

Închide

leșire

inimă ușoară ca să vă bucurați de ce-i al vostru...“ Acest *rămâneți cu ce aveți* ne trimite dintr-odată către un timp imprecis, dinainte de „rînduială și semn“. Românii (muntenii) își aveau un rost al lor înainte de a-și fi primit legea de la Dumnezeu. Nu-i mai puțin adevărat, însă, că ei veniseră *ultimii* la înfățișare. Să se verifice și aici dictonul biblic, cu „cei din urmă vor fi cei dintîi“? Mister.

Se știe, la începutul mileniului doi vlahii populau încă teritorii compacte în toată Peninsula Balcanică, reușind formarea unor state destul de puternice (cunoscute sub numele de Vlahia Mare), ba chiar, în secolul XII, a unui „imperiu“ româno-bulgar, adversar direct și pe măsură al celui bizantin. Voievodatele românești din nordul Dunării erau cu mult în urmă, atunci, sub aspect politic și administrativ, față de cele din sud. Statele istorice românești din nordul Dunării se fondează abia către secolele XIII–IV, însoțite de veritabilele „mituri statale“ ale „descălecatului“. La acea vreme, însă, vlahii din Peninsula Balcanică fuseseră definitiv dislocați și, parțial, asimilați, de slavi, bizantini sau, mai târziu, de expansiunea otomană. În acest moment, o parte (dacă nu cea mai mare) a romanității orientale – adică vlahii, aromânii de astăzi – este sortită uitării, izolată fiind între comunități neromanice și, mai mult, aflată sub dublă dominație: slavă și musulmană. Consecința imediată este o izolare, într-un fel catalitică, și a românilor din nordul Dunării, care reușesc o „epocă de aur“, aproape renașcentistă, prin Ștefan cel Mare. De acum încolo, mai toate eforturile constructive (dar și, adesea, cele distructive), se vor concentra

asalt

Pagina de titlu

Pagina 87 din 142

Înapoi

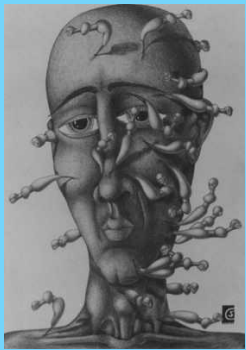
Întregul ecran

Închide

leșire

la nord de Dunăre, în principal pe teritoriul reunit al provinciilor istorice românești. Nostalgia românismului balcanic va rămîne însă de „actualitate“, dacă ne gîndim că membrii exilului legionar din Viena, care formaseră un guvern pro-german în iarna lui 1944, se gîndeau foarte serios la o „Vlahie“ autonomă în centrul Peninsulei Balcanice! După secolele XV–XVI, un fel de „renaștere“ în miniatură (apar acum primele scrieri românești, o serie de „zvîcniri“ culte, etc.) statele românești cunosc un proces de degradare continuă, care ar putea fi interpretat ca o altă „retragere din istorie“, o recădere în mit. Acest proces nu se va sfîrși decît în secolul XIX, care marchează începutul unui efort de modernizare accelerată, sub influență occidentală, dus vreme de un secol (și reluat astăzi) cu rezultate uimitoare. Statul român devine, în secolul XX, unul dintre cele mai importante din Balcani, ba chiar, dacă-l raportăm la suprafață și număr de locuitori, între primele zece din Europa. Acestea sînt însă realități formale, contestate de intelectualitate și nu numai. Cum spuneam într-un alt articol, aproape nici un român nu este convins că România există altfel decît la modul formal. Cu alte cuvinte, românii se socotesc mai degrabă un neam, decît un stat, mai degrabă păstori, decît orașeni. Să se păstreze prin asta mai multă „ființă“? Sau este vorba de un alt *rămîneți cu ce aveți?*

Nu știu ce ne va rezerva viitoarea mie de ani. Dacă se va mai vorbi, în secolul XXIX, limba română, ori dacă va mai citi cineva aceste rînduri, ca și altele multe, altfel decît folosindu-se de dicționar. „Pen-

tru un singur poet mare“, spunea Noica, „limbile nu supraviețuiesc“. Să „rămînem cu ce avem“? Ei bine, nu ne mai trebuie decît o inimă ușoară, ca „să ne bucurăm de ce-i al nostru“...

(*Mileniul*, 30–31 decembrie 2000)

asalt

Pagina de titlu

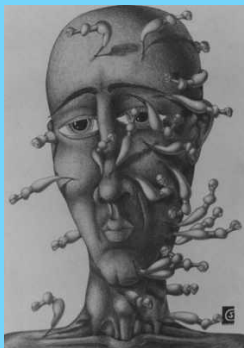
Pagina 88 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 89 din 142

Înapoi

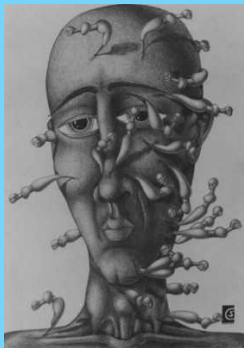
Întregul ecran

Închide

leșire

UN PĂCALĂ PARADOXIST

De Florentin Smarandache am auzit prima dată prin 1995, dintr-o prezentare a revistei *Vatra*. M-au amuzat „paradoxurile“ sale încă de atunci, și țin minte că m-am întrebat cum ar putea fi ele transpuse în plan literar. Asta deoarece „paradoxismul“ inventat de prietenul nostru se vrea „un curent (non)literar și (non)artistic de avangardă“. O întrebare care se cere pusă încă din capul locului ar fi „cum mai poate exista astăzi avangarda“, atunci când, dacă ne luăm după Baudrillard, „nimic nu se contrazice – neo-geometria, noul expresionism, noua artă abstractă, noul figurativ, toate acestea coexistă minunat într-o indiferență totală“. Ori, precum se știe, avangarda presupune ruptură cu tradiția anterioară, cel puțin din punct de vedere formal – pînă în momentul cînd formele astfel cultivate se constituie ele însele într-un ansamblu textual care acționează la fel de inhibant, devenind chiar mai restrictive decît tradiția de care „se delimitează“. Eu, personal, nu cred că astăzi mai este posibilă avangarda, iar dacă da, ea este fie o dovadă de naivitate, fie este situată, paradoxal (sau „paradoxist“) în ariegardă! (Smarandache încearcă undeva o delimitare față de „avangarda istorică“, afirmînd că paradoxismul se diferențiază de

asalt

Pagina de titlu

Pagina 90 din 142

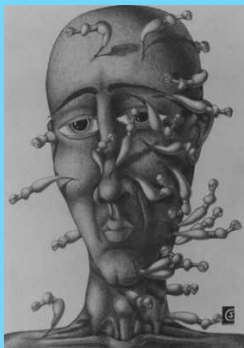
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

dadaism și absurd pentru că „are o semnificație“, de futurism deoarece „surprinde esența contradictorie a științei, tehnicii și artei“, iar de celelalte avangarde fiindcă are ca obiect „paradoxul în acțiune“. Aceste non-definiții sînt, însă, atît de laxe încît nu știu dacă ar trebui luate „în serios“. Și, de ce n-ar avea dadaismul și absurdul semnificație?) Dar să lăsăm aceste nimicuri și să ne întoarcem către Florentin Smarandache. Actualmente profesor de matematică la Universitatea New Mexico, autor al unui număr impresionant (dar și deconcertant) de cărți, din cele mai diverse domenii (teoria numerelor, geometrie ne-euclideană, logică, filosofie, poeme, proză scurtă, teatru, eseuri, traduceri, în limbile română, franceză și engleză, după cum aflăm din prefața nesemnată a volumului „Destin“), Smarandache este și fondatorul „paradoxismului“, curent cu o relativă celebritate (au apărut deja cîteva antologii internaționale paradoxiste). Din cîte mi-am dat seama, liniile de forță ale acestui „curent“ se regăsesc în ceea ce autorul însuși ne înștiințează cu mîndrie că se numește „clasa de paradoxuri semantice Smarandache“. Ele funcționează cam așa: luăm un atribut @, alături de negația sa non-@, și facem următoarele afirmații „paradoxiste“ despre ele – 1. totul e @, chiar și non-@, 2. totul e non-@, chiar și @, 3. nimic nu e @, chiar și @, etc. Astfel, vom ajunge la frumoase paradoxuri precum „totul e posibil, chiar și imposibilul“, „toți sînt prezenți, chiar și cei absenți“, „nimic nu-i finit, nici chiar finitul“. Trebuie să observăm, totuși, cîteva lucruri aici: nimeni nu ne garantează, de exemplu, că „imposibilul“ este negația absolută a

asalt

Pagina de titlu

Pagina 91 din 142

Înapoi

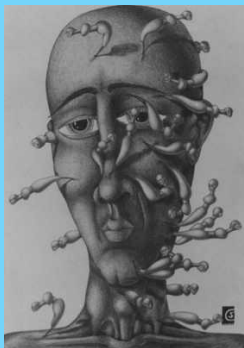
Întregul ecran

Închide

Ieșire

„posibilului“. Apoi, în aceste „paradoxuri“ intervin cîteva operatori semantici care le „relativizează“, de genul „totul“, „nimic“, „chiar“, „nici chiar“, astfel că obiectul „@“ de la început nu mai este deloc același cu cel „inclus“ în obiectul „non-@“. Asta înseamnă, de fapt, că aceste paradoxuri nu sînt făcute pentru a fi citite *ad litteram* (atunci ar fi, mult mai banal, doar absurdități), ci doar „relativizate“ de uzajul comun al limbajului. Cred că am găsit o ilustrare, aproape perfectă, a acestei „relativizări“ comice în povestioara „Păcală și \$uperman“, din același volum „Destin“. Cică „hazliul Păcală și forțosul \$uperman s-au întîlnit. Și s-au luat la întrecere. Mai întîi la viteză. Păcală zbură cu un avion supersonic, iar \$uperman cu costumul său fermecat. Dar \$uperman a zburat mai sus și mai repede decît Păcală“. „Am cîștigat, a strigat Păcală, fiindcă se declară învingător cel care zboară mai încet și mai la joasă altitudine (...) De atunci \$uperman n-a mai avut curaj să se înfrunte cu Păcală, fiindcă întotdeauna ar fi ieșit în pierdere, chiar dacă ar fi cîștigat!“ Aici, paradoxul ar fi că „orice pierdere este un cîștig“, dar lipsa lui de substanță constă tocmai în faptul că semnificația este difuză și redusă la simplul banc. Mie, personal, îmi amintește de jocul cel mai „paradoxist“ cu putință, cel de bambilici („spune un număr“, „nouă“, „eu zic opt, și te-am bătut, că-i mai mic!“ , „atunci zic șapte!“ , „eu zic tot opt, și te-am bătut, că-i mai mare!“).

Dacă ar fi să închei, aș spune că așa îl văd eu pe Florentin Smarandache, confratele nostru „american“, ca pe un fel de Păcală paradoxist,

aselenizat pe tărîmul fără mori de vînt al lui \$uperman. În cunoscutul ton „smărăndăchesc“, aş mai zice că există riscul ca, unde toţi se cred \$uperman, să se creadă şi Păcală, dar şi şansa ca pînă la urmă toţi să devină Păcală, chiar şi \$uperman. . .

(*Paradoxismul*, 3–4 februarie 2001)

asalt

Pagina de titlu

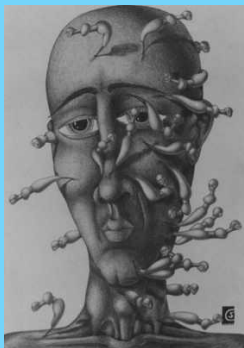
Pagina 92 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieşire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 93 din 142

Înapoi

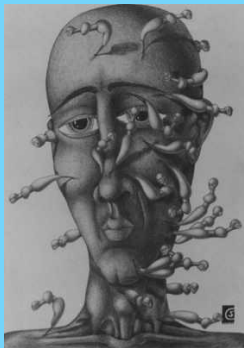
Întregul ecran

Închide

Îșișire

SUB ZODIA TRAGICULUI

Nu prea am trimis eu scrisori de dragoste, nici măcar nu le-am scris. (Am scris misive de-adio, da, aici sînt meșter, îmi place să las în urmă regrete.) Asta fiindcă mi-e imposibil să înșir o grămadă de platitudini îngrozitoare, cu unicul scop de-a convinge pe cineva cît mi-e de drag(ă). Mi-am spus întotdeauna – dacă e deșteaptă, va înțelege, iar dacă nu, chiar că n-are nici un rost. Cred, în definitiv, că dragostea presupune inteligență. L-am văzut, de curînd, pe conu' Alecu Paleologu într-o emisiune televizivă, zicînd ceva asemănător (adică, „niște imbecili“, aici în sens de „animale“), cu aerul lui cam ștrengăresc, dar în esență boieresc. Mi-am adus aminte că posed cîteva cărți dedicate lui (de către Ion Negoitescu, Mihai Ursachi etc.), cumpărate dintr-un anticariat, și m-am întrebat dacă nu cumva rămăseseră la vreo fostă metresă tomitană, fiindcă-mi părea improbabil ca însuși conu' Alecu să-și vîndă „dedicațiile“ la anticar. Mai am cîteva astfel de cărți, unele de-o vîrstă venerabilă. Pe una de versuri scrie „To dear Lotte, with much love. Brighton, Christmas 1909“. Îmi place să descopăr, dincolo de conținutul propriu-zis, asemenea indicații paratextuale, care între timp și-au pierdut semnificația inițială și pot, prin urmare, accepta

asalt

Pagina de titlu

Pagina 94 din 142

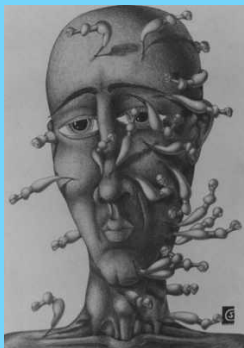
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

orice sens (adică poveste) încercăm să le atribuim. Cum a ajuns, de exemplu, această carte din Brighton pînă în Flohmarkt-ul vienez de unde am cumpărat-o, după mai bine de 80 de ani? A zăcut decenii în biblioteca lui Lotte, pînă cînd descendenții ei, într-o bună zi, au făcut „ordine“ între volumele prăfuite, întrebîndu-se uimiți cine-o fi fost acest „domn Schuster“, hotărînd apoi să doneze cărțile „nefolositoare“ unei societăți de binefacere, care le-a vîndut la o chermeză unei tinere studente vieneze evreice, refugiată în timpul războiului? Ce căi a străbătut acest superb *Canto general* al lui Neruda, publicat prin anii 60 în Argentina, pînă la ochiul meu care scotocea rafturile anticariatului? A fost ascuns oare în geamantanul vreunui emigrant politic marxist care își lua tălpășița din Argentina totalitară spre Franța lui Sartre și a revoluției anarhisto-maoiste din 1968? Mă încercă o imensă dezamăgire cînd recunosc, în vreunul din tot mai puținele anticariate constănțene, o carte pe care eu însumi am lăsat-o acolo acum cîțiva ani (mi s-a întîmplat chiar să o cumpăr din nou, așa, doar pentru că nu mă lăsa inima). La fel stau lucrurile și cu scrijeliturile amoroase de pe bănci, copaci, ziduri sau din toalete. Toate poartă în sine o poveste, alta pentru fiecare „cititor“ în parte, una simplă sau, dimpotrivă, foarte complexă. Uneori contextul e ridicol de ușor de reconstituit – „Ion s-a... cu Maria“ (ori „s-a...“ cu adevărat – și, ce-i cu asta? –, ori se laudă prostește) – altădată treci realmente prin chinuri hermeneutice pentru a „reconstitui“ povestea – de pildă această inscripție de pe o bancă din Schönbrunn, „don't fuck there“

asalt

Pagina de titlu

Pagina 95 din 142

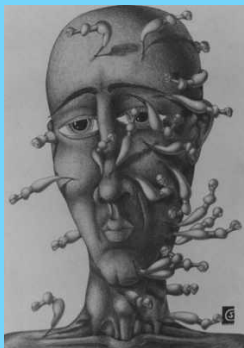
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

(cine, și de ce să nu?). Cele mai frumoase scrisori/inscripții amoroase sînt, cred, cele în care nu avem prea multe amănunte despre ființa concretă a protagoniștilor lor. Ion și Maria, de exemplu, au fost niște persoane cu totul ignare din moment ce au lăsat o asemenea „capodoperă“. Cînd a terminat *Romeo și Julieta*, Shakespeare trebuie să se fi plimbat seara pe străzile Veronei (cu toate că „știm“ că n-a fost niciodată la Verona), și să fi auzit doi soți sau amanți certîndu-se din motive „casnice“. Numai că „omorîndu-i“ pe Romeo și Julieta, Shakespeare a săvîrșit în esență un act textualizant, care s-a impregnat în memoria colectivă cu mult mai puternic decît dacă cei doi ar fi trăit pînă la adînci bătrîneți. Într-un fel, inscripția cu Ion și Maria ne poate înflora numai dacă rezonăm la „tragicul“ efemerului existenței lor – ei există pentru noi doar prin acea inscripție, sînt umbre care trec, iar această „trecere“ a omului comun este în definitiv tragică. Cred că tocmai din acest sentiment tragic al existenței comune n-am „comis“ răvașe de-amor. Ele ar echivala, într-un fel, cu recunoașterea incapacității de a transcende banalul existențial, cu „impotența“ de-a te realiza tragic altfel decît în mundan, în „viața mizeră“. Spuneam că dragostea presupune inteligență. Iar inteligența presupune, și ea, discreție, simț al ridicolului, finețe și nuanță. Asta înseamnă că, în genul epistolar, nu există scrisori *de dragoste* (ele sînt de fapt răvașele, bilețelele etc. – în care nu întîlnim nici finețe, nici nuanță), ci *scrisori* de dragoste (texte scrise cu simț literar). Primele sînt banale, puerile, lăcrămoase, stereotipe, dar interesante dacă încercăm să le reconsti-

asalt

Pagina de titlu

Pagina 96 din 142

Înapoi

Întregul ecran

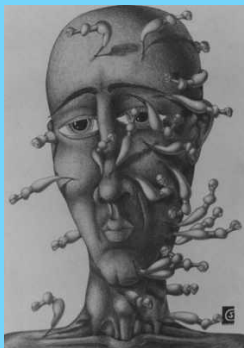
Închide

Ieșire

tuim contextul (ne putem închipui, de exemplu, că Ion și Maria sînt doi... extraterestri – și ce delicii poate stîrni reprezentarea actului sexual la extraterestri!). Celelalte sînt rafinate, ocolite, ironice, nuanțat retorice, ele sugerează mai mult decît comunică direct. Cînd Eminescu îi scrie Veronicăi „tu ești singura princessă și singura proletară“, știm că el se referă la „Împărat și proletar“ – scrisoarea transmite astfel mai mult decît înțelesul literal.

Perspectiva este cel mai adesea „vinovată“ de transformarea răvașelor de-amor în scrisori de dragoste și viceversa. Dacă acordăm atenție inscripțiilor din toalete, o facem inevitabil din punct de vedere literar. Există, însă, și scrisori cu intenție literară care nu valorează, estetic vorbind, mai mult decît mîzgălelele de pe ziduri. În definitiv, tocmai această *ambivalență* fundamentală face ca viața să fie, oricum am lua-o, frumoasă – dar și aflată sub zodia tragicului. Căci și în derizoriu, și în sublim, există mereu acest zbucium tragic al formei muritoare care se chinuie, cum poate și ea, să acceadă la ființa ce-i este dată.

(*Scrisoarea de dragoste*, 17–18 februarie 2001)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 97 din 142

Înapoi

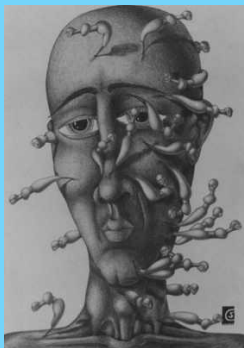
Întregul ecran

Închide

leșire

PATRU DIMINEAȚA

Am primit prin Internet două romane neterminate de la Ovidiu Vulc din Tîrgu-Mureș, dintre care unul SF. I-am răspuns, după o lectură fugară care m-a convins de veridicul scriiturii sale, că nu cred în existența unui SF românesc. Căci, într-adevăr, nu-mi amintesc să fi citit un singur text SF *made* în România care să mă fi „marcat, ștanțat, să-mi fi schimbat într-un fel viața“ (cum bine zice Patrick Süskind într-un eseu intitulat – și din care tot citez de la o vreme – *Amnesie în literis*). De aici o lungă discuție prin poșta electronică despre romanul actual, cu următoarele premise: ce șanse mai are romanul astăzi, ca specie, să domine câmpul literar? a căzut, ori va cădea, el în declin? dacă da, ce specii îi vor lua locul? ce romane se mai citesc și cum rezonează ele cu cititorul contemporan? mai pot fi citite azi romane „care încep într-un hambar și se termină într-o șură“, ca să amintim un manifest „postmodernist“ scris cu nerv(i), dar fără finețe, al lui Ion Manolescu? există romane fractalice, secvențiale, hipertextuale, și se pot numi acestea romane? ori, dimpotrivă, cititorul simte nevoia de a se reîntoarce la *story*, la poveste, după atâtea experimente moderniste și post-? Articolul care urmează este rezultatul acestui „taifas virtual“

asalt

Pagina de titlu

Pagina 98 din 142

Înapoi

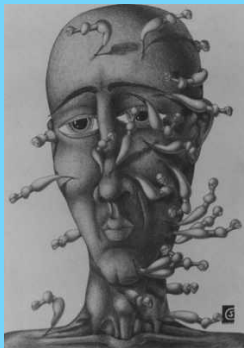
Întregul ecran

Închide

leșire

(ca să citez iarăși din cineva) de mai bine de două săptămîni, ținut pe lista de discuții a Suplimentului de Marți.

În ce mă privește, cred că două sînt modalitățile de abordare, din perspectiva noastră specifică, anume „mai este romanul actual?“ și „cum stă romanul românesc astăzi?“. Dacă a doua întrebare s-ar părea că nu necesită analize, răspunsul fiind evident (adică „stă foarte prost“ – dovadă un „top“ alcătuit de una dintre revistele noastre culturale, care-i plasa pe primele locuri numai pe scriitorii „clasicizați“ de manualele școlare, fericita „excepție“ fiind Mateiu Caragiale), vom vedea totuși că încercînd să discernem ce anume face *actual* un roman, se vor lămuri multe și-n „cestiunea“ actualității romanului românesc. Dar, dacă tot am folosit atît cuvîntul „actual“, nu strică să aruncăm o otheadă îndărăt în istorie. Ei bine, o constatare care se impune de la bun început este aceea că romanul nu există dintotdeauna și că, în mod firesc, cîndva va trebui să decadă. De la cei vechi abia dacă ne-au rămas vreo trei „romane“, și acelea din antichitatea romană (de unde vine și termenul – din *romanicus*, deci) care, adesea, abia dacă este „schița în mic“ a celei grecești. Aluzia directă la „Banchetul“ platonician, în cazul „romanului“ *Satyricon* al lui Petronius, este suficientă, dacă ne gîndim că, folosind această grilă, mai toate dialogurile lui Platon ar putea fi la o adică să fie luate drept „romane“! (Cum de nu s-a găsit nimeni să „demonstreze“ chestia asta?) Din Evul Mediu, în afară de „romanele“ cavalerești ale căutării, care-l vor da mai tîrziu pe Don Quijote, nu ne-a rămas mare lucru. Poate *Gargantua și Pan-*

asalt

Pagina de titlu

Pagina 99 din 142

Înapoi

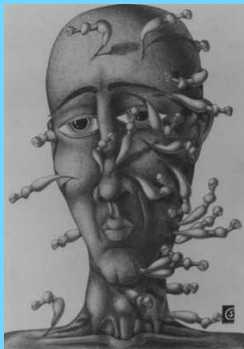
Întregul ecran

Închide

leșire

tagruel, cu mult, însă, diferit de ceea ce astăzi înțelegem prin roman. Clasicismul propulsează ca formă dominantă discursul dramatic, și, dacă facem abstracție de englezi, abia în romantism avem „romane“ (dar nu romancieri – ei se vor înmulți odată cu realismul). Ajunși aici, să ne oprim un moment la cazul Alexandre Dumas (tatăl și fiul), al lui Walter Scott sau, mai târziu, la cel al lui Jules Verne – succesul romanelor lor indică de fapt apariția unor „clase“ sociale relativ cultivate, în ascensiune, care se autolegitimează prin educație și, de aici, prin literatură (pînă nu de mult o îndeletnicire aproape exclusiv aristocratică) – deci apariția unui *public* avid de literatură. O dublă tendință poate fi observată: pe de o parte acest public vede în cultură atît „recunoașterea“ ascensiunii sale sociale, cît și o cale de acces către lustrul aristocratic, pe de altă parte literatura „coboară“ către acest public cu instrucție medie furnizîndu-i texte pe înțelesul său, atrasă irezistibil de o nevisată, pînă atunci, audiență. Acesta este, de fapt, momentul apariției efective a romanului (și a romancierului) într-o poziție a vieții culturale pe care n-a mai părăsit-o pînă astăzi – cea dominantă. El răspunde unei nevoi sociale pe care o putem denumi ca fiind de „consum cultural“, și, deși nimeni nu mai caută astăzi în romane vreo autojustificare a poziției sociale, funcția lor de compensare a imaginarului (vizibilă, la modul cel mai brut, în cazul telenovelelor) este aceeași.

Astfel văzut, romanul este practic în întregime o invenție modernistă, căci fenomenul pe care tocmai l-am descris (apariția unui public

asalt

Pagina de titlu

Pagina 100 din 142

Înapoi

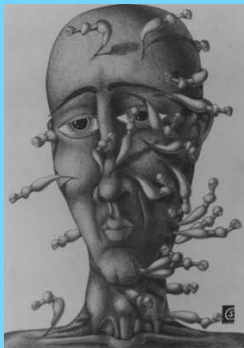
Întregul ecran

Închide

Ieșire

motivată, dubla mișcare a acestuia către literatură și a scriitorilor către el – prin foiletonistică, sublitteratură, dar și prin predilecția pentru structuri narrative laxă, deformalizate, cum sînt cele ale romanului) corespunde unor mutații socio-culturale care vor institui paradigma cunoscută astăzi sub numele de modernism. Nu întîmplător, scriitorii care au distrus acest „pact de lectură“ (în fapt, foarte comod) între romancier și publicul său, care au cultivat structuri narrative complicate, adesea paradoxale, tipuri de discurs incoerente sau absurde (Joyce, Beckett etc.) – ei bine, aceștia sînt acum revendicați de postmodernism. Problematizînd în exces, romanul nu-și mai îndeplinește funcția sa compensatorie, ci mai degrabă stîrnește imaginarul, deși la acest stadiu cititorul comun nici nu mai are acces. Înalt formalizat, destructurat, reformatizat și deconstructivizat – romanul și-a pierdut practic publicul. De aici reîntoarcerea către *story*, către acea „plăcere a textului“, de aici redescoperirea oralității, lucruri care abia ele, socotesc eu, țin cu adevărat de postmodernism. Numai că, între timp, publicul dezamăgit s-a orientat către alte forme, ce-i drept astăzi la îndemîna oricui, de „alinare“ a imaginarului – butonul telecomenzii, altădată al radioului, mîine al mouse-ului (un mîine care-a început deja). Ca să scot și eu o vorbă de duh la ora asta tîrzie de noapte cînd scriu (aproape patru dimineața), ceea ce căuta publicul în roman era, în realitate, un fel de *romanț* (*romance*).

În această ordine de idei, este de domeniul evidenței că romanul românesc a apărut înaintea publicului corespunzător, după principiul

asalt

Pagina de titlu

Pagina 101 din 142

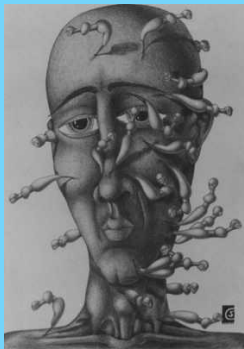
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

de atâtea ori verificat al formelor fără fond. Simplul fapt că romanele noastre de „mistere“ nu au dat nici o capodoperă (cum să fi dat, ne putem întreba, dacă abia le putem număra pe degetele unei mâini?), că funcția „romanțului“ a fost preluată în cea mai mare parte de traduceri, indică faptul că a existat de la bun început o ruptură între romancier și publicul său (noi, de fapt, avem romancieri înainte de a avea romane!). În țările românești situația a evoluat exact invers – în absența unei inteligenții reale, clasa de mijloc abia apărută și-a căutat modele culturale în exterior, adică în Occident. Abia când acestea au fost asimilate, când publicul românesc a avut acces la tehnici narative mai avansate, deci în perioada interbelică, s-a produs și mult așteptata întâlnire cu formele literare autohtone care, fără prea multe probleme de conștiință, săriseră direct la módele de ultimă oră din Occident. Este adevărat că această „ardere a etapelor“ specifică nu numai culturii, dar și întregii societăți românești, are în mare consecințe benefice. Nu-i mai puțin adevărat, însă, că datorită ei literatura română ajunge între cele două războaie să fie receptată ca o „periferie“ a celei franceze (nu degeaba Istrati, Tzara, Cioran, Ionescu și alții devin scriitori de limbă franceză), fiind considerată „actuală“ nu în raport cu propria tradiție culturală, ci cu modelele culturale europene... În fapt, problema care domină această perioadă este tocmai cea a „inventării“ unei tradiții culturale (Iorga, Lovinescu, Călinescu), scriitorii români încercînd – și cîteodată chiar reușind – un miraculos exercițiu sofistic – acela de a se autojustifica *ei* printr-o presupusă tradiție culturală

asalt

Pagina de titlu

Pagina 102 din 142

Înapoi

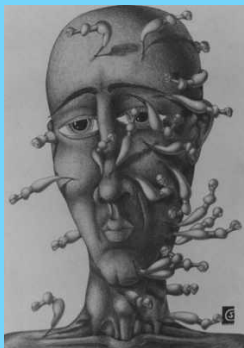
Întregul ecran

Închide

leșire

și publicul ei implicit, și nu publicul prin frecventarea acestei tradiții – care nu exista! Rezumînd, putem spune că, încă de la începuturile sale, romanul românesc nu a jucat niciodată vreo funcție compensatorie (ci, mai degrabă, autocompensatorie) – cu excepția dictaturii comuniste, cînd publicul căuta în literatură rudimente ale dizidenței politice – și, prin urmare, el a fost accesibil doar elitelor. Cititorul comun nu se recunoaște în formele literare autohtone decît prin lecturile școlare – are însă și aici sentimentul vag că ele îi sînt *impuse* de o instanță exterioară, că ar fi într-un fel justificate de datoria sa de cetățean de a cunoaște „literatura națională“. Cînd este vorba să se recunoască *pe bune* în vreun model cultural propus, cititorul de la noi optează fără ezitare pentru cele occidentale, care cel puțin nu l-au „trădat“ niciodată, așa cum fac elitele de la noi care-l consideră, mai direct spus, incult și cam necioplit. De aceea, romanul românesc contemporan nu contează pentru cititorul comun, de aceea de la Marin Preda nu mai există romancieri celebri, nici măcar romancieri pur și simplu... Ce să mai vorbim despre „romanele fractalice“ preconizate de Ion Manolescu? Mofturi elitiste...

Mă opresc aici... Și, încerc să cred că romanul mai poate recupera ceva din „romanțul“ care-i lipsește, din narațiunea sa fermecată, chiar dacă „începe într-un hambar și se termină într-o șură“. În definitiv, nu hambarul sau șura sînt importante, ci felul cum acestea pot acționa în concret, mai abitir decît telecomanda, radioul sau mouse-ul. Iată, scriu de cîteva ore bune și-mi voi trimite articolul, după ce-l voi corecta,

mîine dimineață prin e-mail. Ar fi fost el diferit dacă l-aș fi bătut la mașina de scris? Poate că da, dar pe voi nu v-ar fi interesat lucrul ăsta (*cum* l-am scris), ci *ce* anume citiți.

(*Romanțul*, 3–4 martie 2001)

asalt

Pagina de titlu

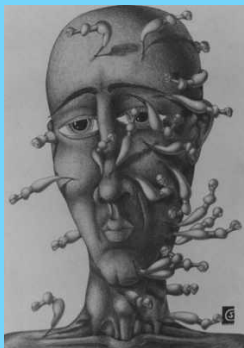
Pagina 103 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 104 din 142

Înapoi

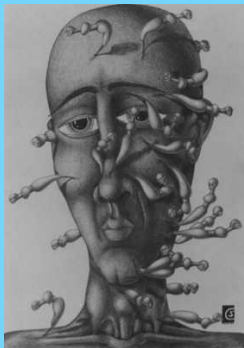
Întregul ecran

Închide

leșire

ULTIMA SPERANȚĂ

În primele luni de după decembrie 89, când micii întreprinzători erau atît de mici încît abia puteau fi zăriți ascunși în spatele dozatorului de citronadă, cînd visul actualilor miliardari de carton era de-a deschide și ei o sifonărie, ceva, și cînd foștii securiști abia haleau în fugă cîte-o bere cu banii din conturile secrete, atunci s-a deschis, la cîteva străzi de blocul meu, un magazinaș cu numele „Ultima speranță“. Era ținut de doi bătrînei, care făceau cu schimbul zi și noapte tricotînd sau citind îndărătul geamului, și care-ți răspundeau cam morocănoși, indiferent de ora la care ai fi venit. Căci, am uitat să vă spun, magazinașul era unul deschis non-stop, și tocmai asta îl făcea atractiv într-o vreme în care toate chioșcurile, alimentarele și bufeturile se închideau cel mai tîrziu la zece. Au existat (astăzi pare de necrezut) și astfel de vremuri, și încă altele și mai rele: vremea foametei, a unor ierni cumplite, cînd mi-au murit străbunicii îngropați sub nămeți, vremea așteptării americanilor, a închisorilor politice în care ultima împărțășanie se dădea ciocnînd pereții în alfabetul morse, vremea construcției canalului, slăvit mai încolo în hit-ul „magistrala albastră“, vremea colectivizării și-a rezistenței armate în munți... A venit apoi „iepoca de aur“, mai

asalt

Pagina de titlu

Pagina 105 din 142

Înapoi

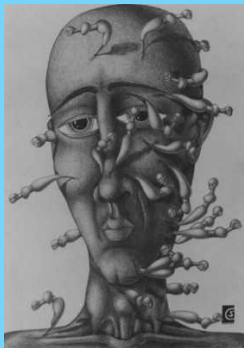
Întregul ecran

Închide

leșire

ales ultimul ei deceniu, cu criza alimentară, raționalizările demente de curent electric și de căldură, vreme în care pentru-a hali și altceva în afară de crabi vietnamezi românii stăteau nopți întregi la coadă, după ce se prosteau seara urmărind la televizor cele două ore regulamentare de „Cîntarea României“... Și iată că, în primele luni de după 89, în vreme ce alte mii de români mai puțin naivi năvăleau în vestul sălbatic și încă plin de lebede, doi bătrîni aflați probabil pe ultima sută de metri deschideau acest magazinaș numit „Ultima speranță“. Țin minte și acum serile cînd, rămas fără țigări sau cafea, ori vrînd pur și simplu să ronțai niște biscuiți, coboram alene către morocănoșii de la „Ultima speranță“. După încă o vreme, cînd s-au prins și alții că treaba cu deschisul non-stop poate aduce ceva bănișori, moda s-a extins într-atît încît a născut și mici monstruleți, de genul „bar de zi non-stop“. Ar fi fost chiar ridicol atunci să-ți mai botezi magazinașul cu numele pompos de „Ultima speranță“, cînd puteai spune mai pe înțelesul românului „Chicken Time“, de exemplu. Prin urmare, nu știu ce s-a întîmplat cu morocănoșii. I-am amintit aici doar de chestie.

Am fost și eu, acum cîțiva ani, pe punctul de a mă dezrădăcina. Tot mai des mi se întîmpla, în lungile călătorii cu autocarul, să simt intrînd într-o altă țară că mă întorceam acasă. Și tot mai des mă trezeam că nu înțeleg cum de realitatea românească poate fi atît de mizeră, cum de oamenii pot viețui între atîtea gunoaie materiale și morale, și mai ales cum de nimeni *nu observă* aceste lucruri. Cu toate astea, mai tresăream cînd auzeam, în capitala străină, vorbindu-se pe stradă

asalt

Pagina de titlu

Pagina 106 din 142

Înapoi

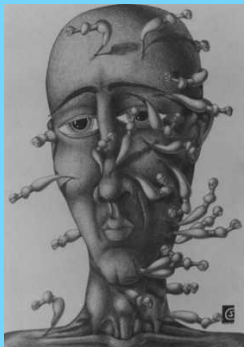
Întregul ecran

Închide

leșire

românește, mai lăcrimam cînd vedeam steagul românesc la intrarea în vamă (deși știam că urmau să vină niște domni pîntecoși care aveau să-mi scotocească bagajele doar ca să le dau și lor o ciocolată). Am crezut și eu că aici vor mai rămîne „doar cei care vor stinge lumina“, că doar ei vor vedea, cum am scris într-un poem, „crahul, sfîrșirea și chinul“ (tot acolo am scris ca țara mea este „cea mai mare bombă pusă vreodată de teroriști“, una care „nu se cuprinde pe sine“ și „nu poate fi dezamorsată“). Dar, cît de departe voi fi fost, locul unde m-am născut și limba maternă au însemnat mereu, pentru mine, un fel de „ultimă speranță“. Știam, condiționat și de specificul meseriei, că ultima mea sută de metri avea să ducă vrînd-nevrînd către limba maternă. Și știam că, atunci cînd ratarea mea va fi fost completă în străinătate (a și fost, oarecum), aveam cel puțin unde mă întoarce, că puteam oricînd coborî alene scările către România mea morocănoasă. Nu știu ce se va întîmpla cu ea – va fi vreodată la modă o Românie „deschisă non-stop“? Dar în ea, în felul meu naiv și sentimental, cred.

(Credo, 17–18 martie 2001)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 107 din 142

Înapoi

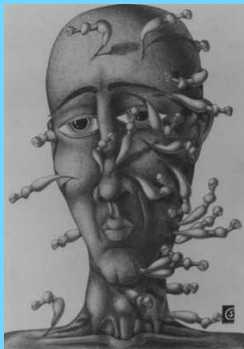
Întregul ecran

Închide

leșire

MANELE OPTZECISTE

Acum cîțiva ani, nu prea mulți, făceam autostopul de la Buzău spre Constanța alături de doi prieteni. Nu-i vorba că greșisem drumul și ajunseseam, pe seară, tocmai în Brăila, de unde ne luase o dubiță pînă la intersecția spre Fetești, iar de-acolo un camion hodorogit pînă la podul de la Cernavodă. Plictisiți de zdruncinăturile din camion și de viteza lui (făcusem vreo oră și), am luat-o la pas pe șoseaua care ducea spre pod, am mers vreun kilometru așa, prin noapte, pînă cînd, la un colț, am dat peste un Aro vechi rămas în pană. Cum ne-au văzut, cei doi care se învîrteau în jurul mașinii au exclamat ceva despre faptul că Dumnezeu ne-ar fi adus, ne-au rugat să le împingem rabla și, pînă la urmă, ne-au urcat înăuntru. Veniseră la o nuntă cu altă mașină, aia se stricase, iar acum cică se întorceau s-o remorcheze acasă. După ce-am schimbat două vorbe, șoferul a ținut să pună niște muzică de chef și, ay, ne-a servit Adrian Copilu' Minune! Am ascultat atunci cu atenție caseta respectivă, dedicată unui anume Leo din Strehaia (un fel de mecena al lu' Copilu' Minune), schimbînd între noi, pe-ascunselea, sticla cu whisky ieftin cumpărată-n Buzău. Din acea noapte – căci tocmai în miezul ei am ajuns în Constanța - mi-au

asalt

Pagina de titlu

Pagina 108 din 142

Înapoi

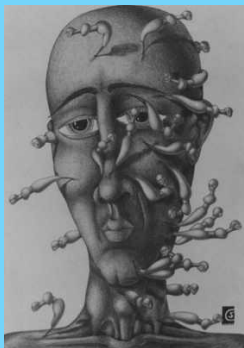
Întregul ecran

Închide

leșire

rămas în memorie două versuri, amintite deja („îmbrăcat la patru ace / după moda lu' Versace“), și actualizate recent de o emisiune televizivă cu fete-cîntărețe, care descîntau cam așa: „ca un macho mexican / coboară-te din merțan“.

Pentru mine, unul, aceste versuri sînt autentic populare. M-am mirat foarte, citind că o cunoscută cîntăreață de muzică populară, acum deputată, este acuzată de a fi dat-o, la nunți, pe melodii mai „de-ochete“. Erau reproduse alăturat și versurile cu pricina, de o forță sugestivă la care, oricum am lua-o, leșinăturile de la televizor nici nu visează. Tot deunăzi, ascultam la radio un interviu luat, cică, unui „celebru rapsod“ popular, care povestea cum își culege materialul. Ei bine, ăsta spunea nici mai mult nici mai puțin decît că înlocuiește versurile mai „tari“ cu formule de-a gata, de genul „vino, bade, la izvor“, în binecunoscuta limbă de lemn a „tezaurului folcloric“. Stînd strîmb și judecînd drept, cam așa a procedat și Alecsandri cu ale sale „poesii populare“ prelucrate, apărute la Paris între 1852–53, între care cea mai importantă este, firește, *Miorița*. Să ne gîndim doar că variantele ulterioare ale *Mioriței* nu mai vorbesc de „nunta cosmică“, ci de plecarea „în cătănie“ a eroului, după o „fată de maior“, forțînd astfel un conținut arhaic-sedimentat să se adapteze realității contemporane (deși aici simbolismul „maiorului“ este încă transparent, etimologic). Este vreo diferență altfel decît evolutivă, la nivelul simbolic, între acest „maior“ și „macho“-ul mexican, „îmbrăcat la patru ace“, un fel de *desperados* valah? De ce imaginarul colectiv nu preia, în plan

asalt

Pagina de titlu

Pagina 109 din 142

Înapoi

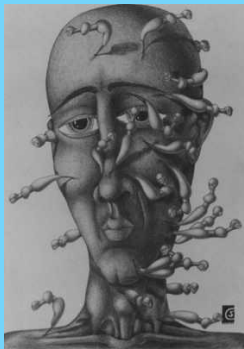
Întregul ecran

Închide

leșire

simbolic, „soldatul universal“ sau „terminator“-ul ca proiecție eroică? Cred că răspunsul este simplu: fiindcă aceste proiecții nu sînt, nici măcar în mod comercial, *tragice*.

Mie personal nu mi se pare că manelele țin de o modă. Să nu confundăm faptul că ele se află acum în prim plan (ba chiar, o chestie intitulată pompos Premiile Industriei Musicale Românești le-a și „consacrat“), cu existența lor propriu-zisă. Ascultam „manele“, deși nu știam că așa se cheamă (am și aflat foarte târziu), încă din anii 80, pe scările blocului din micul orașel de provincie în care m-am născut. Nu-și mai amintește nimeni astăzi de nume precum „Azur“ sau, mai apoi, „Frații Pește“? De „prințisorul meu / te iubesc mereu“, sau de „erai frumoasă ca regina nopții / cînd apăreai rîzînd în fața porții“? Ce-i drept, acestea erau încă niște cîntece cu „melodie“, și prin urmare erau lesne confundate cu muzica folk. Mai târziu, acest gen de muzică s-a întîlnit cu cea lăutărească, grecească etc. – ba chiar și cu reziduurile techno-ului ori hip-hop-ului – rezultînd ceea ce astăzi numim „manele“: niște chestii sacadate, care în afară de refren n-au aproape nici o linie melodică, sau, dacă o au, ea este în toate cazurile cam aceeași. A venit și explozia „industriei muzicale“, concertele și turneele, mediatizarea, de la televiziunile de gen pînă la tarabele cu casete ori CD-uri, și a fost suficient ca manelele să explodeze și ele în prim-planul atenției publice. Propriu-zis, însă, manele au existat și vor mai exista timp de încă cel puțin o generație. Dacă ar fi să fixăm aproximativ momentul apariției lor, eu aș opta pentru anii 80, adică pentru perioada cînd

asalt

Pagina de titlu

Pagina 110 din 142

Înapoi

Întregul ecran

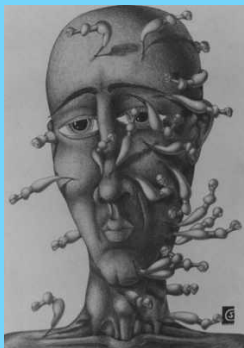
Închide

leșire

generația care a rezultat în urma decăderii satelor, prin dublul proces de colectivizare și urbanizare forțată, a ajuns la maturitate. Ca și fiii lui Moromete, acești oameni s-au trezit că locuiesc nu în oraș, ci într-o imensă mahala care, încet-încet, se revarsă astăzi asupra centrului. Intervenția artificială asupra satului românesc a avut rezultate catastrofale nu numai în mediul rural, ci și (sau, mai ales) în actualul mediu urban, iar consecința directă este climatul de insecuritate socială, de mizerie morală și materială în care evoluăm azi cu toții, deopotrivă orășeni sau mahalagii. Manelele nu sînt decît expresia „artistică“ a acestui *switch* social prin care folclorul s-a mutat la oraș (mai precis, încă la periferia acestuia). Va trece încă destulă vreme pînă cînd ele se vor retrage de unde au venit, adică în cîrciumile de mahala, pînă cînd orașul, altfel spus, își va asimila periferiile – dacă nu cumva îl vor înghiți acestea pe el.

Ar mai rămîne de remarcat, cu ironie, un lucru. Dacă am estimat corect momentul de apariție a manelelor, mă întreb cum se face că exact în aceeași perioadă se impune în literatura română un nou val, declarat pro-occidental și pro-american? Să fie vorba oare de o nouă criză a formelor fără fond? Sau, în extensia sa intelectuală, această promoție nu este decît o expresie, echivalentă în absolut cu manelele, a aceluiași proces social distructiv?

(*Manelele*, 31 martie – 1 aprilie 2001)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 111 din 142

Înapoi

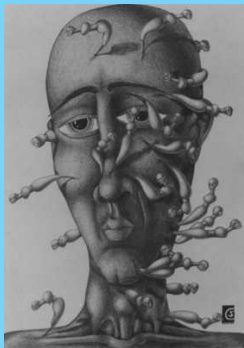
Întregul ecran

Închide

Ieșire

CU MOBILUL LA JAMBIERĂ

Aud că, într-un meci din a cinspea divizie, la noi, un jucător a întrerupt executarea unei lovituri libere din pricină că i-a sunat telefonul mobil, prins cu elastic la jambieră. Arbitrul a așteptat și el liniștit ca respectivul să-și termine convorbirea (era vorba despre vânzarea unor miei, afacere importantă, ce mai!), după care a fluierat. Chestia, mai degrabă haioasă, spune totuși câte ceva despre interferența dintre joc și realitate. Cum afirma Huizinga, jocul (ca și ritualul) este mai degrabă un fel de halucinație colectivă, în care actanții se autoinclud știind însă că, în definitiv, pot ieși oricând din spațiul său consacrat. Țîrîitul mobilului l-a racordat imediat pe acel jucător la real, suspendînd pentru cîteva momente regulile unei realități paralele, aceea a jocului, în care intrase benevol și într-un fel conștient de inconsistența ei. La un nivel cam vulgar, acest exemplu confirmă însă forța fantasmatică a proiecției jocului în real. De cîte ori n-am resimțit dureros, în copilărie, întreruperea jocului din cauza plecării unuia dintre participanți, chemat în casă de părinți? De cîte ori n-am trăit același sentiment la ieșirea uneia dintre echipele noastre de club din competițiile europene? De cîte ori nu ne-am simțit „pedepsiți“ în realitate din cauza unor

asalt

Pagina de titlu

Pagina 112 din 142

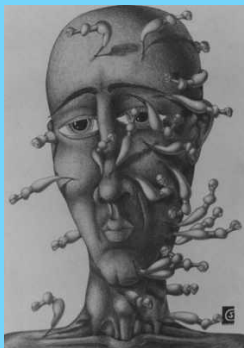
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

eșecuri sportive? Și de câte ori nu s-a afirmat că, într-o perioadă nenorocită precum cea pe care a traversează astăzi România, sportul este singura satisfacție a „cetățeanului comun“? În fapt, am putea afirma că societățile (sau vîrstele) care acordă mai multă consistență „realității jocului“, care nu fac o distincție destul de clară între timpul său suspendat și cel real, sînt prin excelență premoderne. Această „consistență“ a fantasmelor acționează în dublu sens: pe de o parte se transferă împlinirile din joc în plan real (de ce, de exemplu, în ultimii ani ai dictaturii comuniste singurele transmisii directe care ieșeau din grila de program erau cele de la meciurile internaționale de fotbal? poate și pentru că acestea confereau o aură de legitimitate regimului care reușea astfel de performanțe în jocul de fotbal), iar pe de altă parte eșecurile în plan sportiv sînt percepute drept contraperformanțe ale realității sociale. În aceste condiții, deci cînd jocul are miză în imaginarul social, nici nu se poate vorbi propriu-zis de spectacol sau profesionalism. Important este, înainte de toate, rezultatul, inclusiv atunci cînd el nu poate fi obținut decît prin manifestări violente, chiar huliganice. (Este de semnalat, între altele, și că la origine fotbalul se trage dintr-un fel de rugby, numai că în evoluția sa jocul propriu-zis a eliminat violența strămoșului său). Nu este loc prea mult nici pentru fair-play sau finețuri actoricești (care trimit la ideea jocului ca spectacol), ci se recurge mai degrabă la tîrguieli și prefăcătorii mărunte. De asemenea, accentul se transferă de la echipă (mecanism contextual care mizează pe strategie, joc colectiv, echilibru) către o personalitate dominantă

asalt

Pagina de titlu

Pagina 113 din 142

Înapoi

Întregul ecran

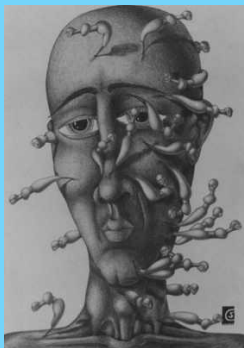
Închide

leșire

care face legea, într-un fel sau altul, pe teren, conform unei viziuni paternaliste specifice imaginarului premodern. Toate acestea facilitează apariția unor mitologii impresionante, care depășesc de multe ori în amploare realul social. De exemplu, întreruperea transmisiei televiziunii din 13 iunie 1990 a creat îngrijorare mai degrabă din cauza ratării unui meci al echipei naționale la campionatul mondial decât din cauza evenimentelor care se întâmplau realmente în stradă.

Ce mai rămîne din joc, în zilele noastre? Cum i-ar sta vreunui fotbalist celebru, de exemplu, dacă în timpul unui meci ar vorbi la telefonul ținut la jambieră? Sînt totuși convins că mult mai bine decât dacă l-ar lovi sau scuipa pe arbitru, numai ca să nu piardă un meci. Prefer jocul în ipostaza sa gratuită, meciurile de pe plajă, de exemplu, decât jocul ca surogat social al unei realități mizere.

(Fotbalul, 22–23 aprilie 2001)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 114 din 142

Înapoi

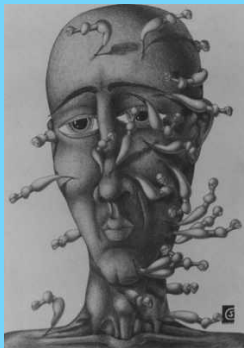
Întregul ecran

Închide

leșire

FELINARELE ROȘII

Este un adevăr banal să spunem că prostituția este cea mai veche meserie din lume. Privind regresiv, pînă și împerecherile animalelor, în perioadele lor fertile, pot fi privite ca o formă de prostituție, datorită scopului practic la care servesc ele. Căci, esențialmente, instituția bordelului nu este decît o modalitate de satisfacere, în simulacru, a unui impuls practic – cel dat de instinctul de reproducere. În istoria omenirii, însă, această instituție s-a desprins de originile ei pragmatice, mai întîi prin „estetizarea“ modelului, căruia i s-au conferit valențe metafizice (este vorba despre așa-numitele „prostituante divine“), apoi prin comercializarea lui – dacă vreți, este vorba de mecanismul prin care se trece de la lupanar la felinarul cel roșu. S-ar putea, deci, scrie cărți întregi despre modul în care s-a raportat societatea la instituția prostituției, după modelul încercat de Foucault în *Istoria nebuniei*, ori în cea a *sexualității*. Ar fi vorba, mai întîi, despre nevoia societăților primitive de a investi impulsul sexual cu semnificație metafizică, apoi despre felul cum societățile istorice abandonează încetul cu încetul acest construct, păstrîndu-l totuși în anumite zone privilegiate (precum, de exemplu, haremul sultanilor sau instituția gheșelor

asalt

Pagina de titlu

Pagina 115 din 142

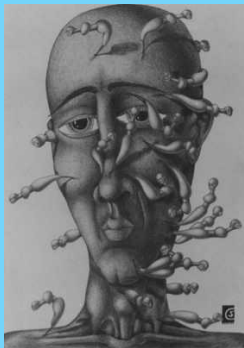
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

japoneze) și transformându-l într-un lux aristocratic. Bordelul, deși aparent se reîntoarce la motivația practică, îndeplinește din ce în ce mai mult, acum, o funcție socială și comercială. Începînd de la cohortele de prostituate ce însoțesc marile armate, angajate de aceiași nobili care, în timpul liber, scriu misive sentimentale domnițelor lor, pînă la bordelurile citadine descrise de un Villon, de pildă, funcția socială a prostituției pare din ce în ce mai bine determinată. Avem pe de o parte un fel de „prostituție de stat“ (bordelul ambulant al armatei), cu funcția de a „disciplina“ instituții vitale ale ordinii sociale, prin excluderea factorilor perturbatori, și pe de altă parte o prostituție „comună“, deseori o adevărată afacere, în care predomină aspectul comercial. Aceasta este, cel mai frecvent, *tolerată* și nu admisă de ordinea socială și de mentalitatea comună. Scriam, într-un alt articol: „secole de-a rîndul, biserica a tolerat prostituția, fiindcă dacă ar fi interzis-o răul provocat ar fi fost mult mai mare. Prohibiția americană, în schimb, a cauzat apariția criminalității de tip mafiot“. Nu este cazul să reiau aici această discuție – mai amintesc din acel articol doar că, pe termen lung, „consecințele intoleranței lovesc de fapt în sănătatea mentală a unei națiuni. La noi, de exemplu, interzicerea avortului a cauzat moartea a mii de femei“. Este de reținut, totuși, că nici un sistem social nu a reușit să elimine cu adevărat prostituția, și că sistemele cu un standard etic foarte înalt (cum a fost cel din Evul Mediu) au întreținut adesea o complicitate surprinzătoare cu instituția prostituției. Abia societățile moderne îi stabilesc un cadru

asalt

Pagina de titlu

Pagina 116 din 142

Înapoi

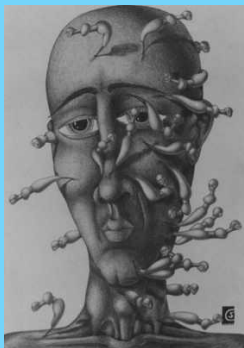
Întregul ecran

Închide

leșire

legal, atribuindu-i o funcție asemănătoare cu cea a altora aflate fie la periferia societății, fie la marginea normalității: ospicii, închisori, centre medicale. Prostițuția se află, de acum înainte, prinsă într-un mecanism al excluderii care definește, prin contrast, imaginea societății: omul „normal“ *nu* se află internat în vreun ospiciu, *nu* este la închisoare, *nu* merge la bordel, *nu* suferă de boli contagioase etc. – el este un fel de sportiv absolut, un frumos animal igienizat. Dacă asupra lui planează umbra unei cât de mici bănuieli că s-ar fi îmbolnăvit, că ar fi dependent de droguri, ori altele asemănătoare, animalul frumos este imediat izolat într-o instituție spitalicească sau de reclusiune, pînă cînd îndeplinește iarăși standardul social comun. Excluzînd, printre altele, și bordelul ca spațiu de igienizare socială, sistemul comunist n-a făcut altceva decît să „îmbolnăvească“ norma comună, transformînd-o într-un spațiu al suspiciunii și anxietății, asta în cazul cînd n-a recurs la forme cu mult mai radicale de excludere și „igienizare“, precum experimentul „reeducării“ de la Pitești. Ei bine, dacă privim problema așa, toate discuțiile din zilele noastre asupra legalizării prostițuției sînt, în opinia mea, vorbărie goală: legală sau nu, instituția tot există. Important este dacă vrem s-o vedem în centrul mecanismului social (pe stradă, adică) sau bine delimitată de, pînă la urmă, simpaticele felinare roșii.

(*Prostițuția*, 5–6 mai 2001)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 117 din 142

Înapoi

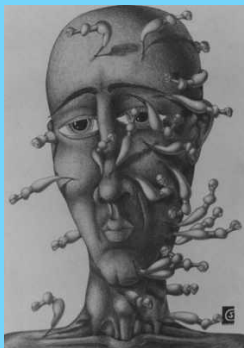
Întregul ecran

Închide

leșire

PEȚITORI, VIOLATORI

Ceremonialul nupțial arhaic românesc (dar nu numai) este, cum se știe, sedimentat în jurul unor scheme ritualice fixe, avînd funcții precise și momente bine determinate. Primul dintre acestea, asupra căruia vreau să mă opresc aici, este *pețirea* (sau, mai bine, *împețirea*), performată de tovarăși de-ai „mirelui“ care o cer (*pețesc*) pe viitoarea mireasă. Să acordăm o atenție mai mare, pentru început, acestor „tovarăși“ („soți“), și să observăm că ei au atribuții bine definite, fiind chiar desemnați cu nume aparte, în funcție de zonele în care au fost culese respectivele „orații“ (folosesc, în acest scop, culegerile folclorice ale lui Alecsandri și Simion Florea Marian): conducătorul lor este denumit fie „vornicel“, fie „staroste“ sau „colăcar“. Mai mult decît atît, în *pețire* este semnificativ modul de adresare al „vornicelului“ către cei de față, respectiv familia miresei și, eventual, nuntașii ori alți gură-cască din zonă: „Bună ziua, / Boieri mari, lumești / Boieri pămîntești“, sau „Bună sara, / Cinstiți boieri pămîntești“. Folosirea adjectivelor *lumesc* și *pămîntesc* este, într-un fel, revelatorie, mai ales dacă le punem în legătură cu modul în care vorniceii se autodesemnează: „Că noi sîntem soli împărătești, / Oameni buni dumnezeiești“.

asalt

Pagina de titlu

Pagina 118 din 142

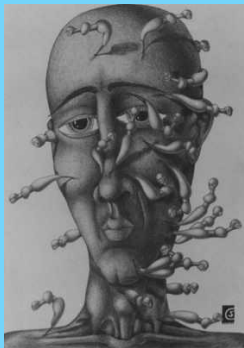
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

Există, așa spune, o evidentă opoziție semantică realizată între *lumesesc/pămîntesc* și *împărătesc/dumnezeiesc*, care ar putea avea scopul fixării unei diferențe majore: solii (sau „vestitorii“, altfel spus „nunții“, din latinescul *nuntius* – de unde „nunțiul papal“) au o investitură *sacrală*, spre deosebire de „boierii lumești“ cărora le pețesc fiica. Merită să ne oprim un moment și asupra etimologiei verbului „a peți“, care vine evident de la *peto*, *-ere* (a cere) – e suficient să ne gândim la substantivul „petiție“. Însă, dacă din punct de vedere semantic neologismul amintit are o încărcătură pasivă (fac „petiții“, în zilele noastre, mai mult „victimele“), în latină verbul avea o semnificație prin excelență activă, însemnînd și „a ataca“ sau „a se năpusti“, ori chiar „a acuza“. Deci, *pețirea* ar fi un fel de solicitare, eventual împlinită prin violență, astfel explicîndu-se și semnificația conflictului ritualic dintre „pețitori“ și familia miresei – deseori, aceștia „năvălesc“ în curtea familiei, scuturînd porțile etc. (de curînd am asistat eu însumi la un astfel de ritual de nuntă, undeva prin zona Buzăului, pețitorii intrînd prin *violență*, firește regizată, în curtea miresei, și avînd tot timpul un comportament agresiv care i-a cam șocat pe „orășeni“, inclusiv, deci, pe mine). Văzînd astfel ritualul pețirii, concluzia ar fi că „solii“ nu vin să o „ceară“ pe mireasă – investitura „sacrală“ de care vorbeam îi scutește – ci lor mireasa le trebuie „cedată“. Practic, putem vorbi despre o *răpire* simbolică a tinerei fete, asemănătoare, dar nu echivalentă, cu „furatul miresei“ din noaptea nunții. Este iarăși important faptul că, în unele zone, după această răpire fata trebuie să-l „caute“

asalt

Pagina de titlu

Pagina 119 din 142

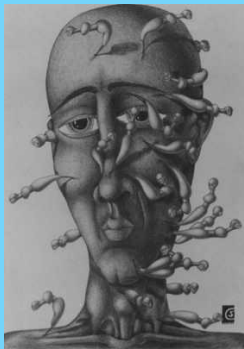
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

pe mire, care se „ascunde“ undeva în vârful unui deal sau în munte (o zonă fortificată, castelul seniorului?). Revenind la „pețire“, ar fi bine să ne întrebăm și *în numele cui* o răpesc solii pe viitoarea mireasă. Este de observat că, în orațiile de pețire, *mirele* nu este amintit aproape nicăieri în mod explicit. S-a spus că el ar fi desemnat, metaforic, prin „tînărul împărat“ ai cărui soli sînt pețitorii. Să fie oare așa? În textele amintite, acest „tînăr împărat“ pare investit cu toate însemnele funcției: el se înalță în „scări de aur“ pe un „cal negru“, ridică o „mîndră oaste“ din „boieri bătrîni / Și feciori tineri“, în fine, dă „poruncă împărătească / Nimeni să nu oprească“ pe solii săi. Mai mult, în textele mai moderne (și, deci, mai „secularizate“), tînărul „crai“ călătorește simbolic către Țarigrad pentru a-i aduce miresei o corabie încărcată cu daruri. Pare evident că „tînărul“ prezintă mai toate atribuțiile „regale“, fiind, deci, un adevărat „monarh“, lucru care, din punct de vedere al ordinii mitice, este o contradicție în termeni. Un „tînăr“ nu poate accede la funcția „monarhică“ decît după ce a trecut printr-o *inițiere* complexă, lucru care nu pare a fi valabil în cazul de față. În plus, nu avem indicii că acest tînăr ar fi „fiu de împărat“ (care abia *urmează* a se iniția, precum Harap-Alb sau Prîslea cel Voinic, una dintre etapele parcursului său inițiativ fiind tocmai nunta) – el poartă, cum am observat, însemnele unui *monarh* și nu pe cele ale unui prinț. Anticipînd, o posibilă concluzie ar fi aceea că el nu este un monarh *lumesc* (ci, cum afirmă solii săi, *dumnezeiesc*), sau că, mergînd și mai departe, inițierea nu se referă la el, ci la tînăra fată. Ea,

asalt

Pagina de titlu

Pagina 120 din 142

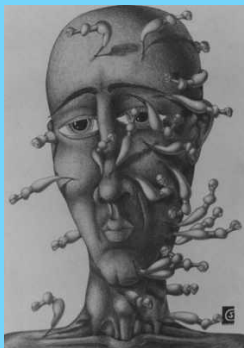
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

fiind răpită de către un împărat „din altă lume“ – și este cazul să spunem că acest „împărat“ *nu este* nicidecum viitorul mire – *se inițiază* în vederea căsătoriei care va urma, oarecum asemănător, dacă vrem, cu inițierea Cătălinei prin aventura de cunoaștere cu Luceafărul. Să ne îndreptăm deci atenția către ea, respectiv, mai întâi, către modul în care o „întilnește“ tânărul împărat, prin arhicunoscutul motiv ritualic al „vânătorii mistice“: „Al nostru tânăr împărat / Dimineața s-a sculat, / Pe obraz că s-a spălat, / La icoane s-a-nchinat, / Lui Dumnezeu s-a rugat / Mîndre haine a-mbrăcat / Pe cal negru a-ncălecat, / Mîndră oase-a rădicat, / Toți boieri bătrîni / Și feciori tineri / Și-au plecat / La vînat“. Ceremonialul este marcat, în mod vizibil, de trei momente (trezirea-spălarea, închinarea-rugăciunea, îmbrăcarea-încălecare-rădicarea-plecarea), din care două au conotații semantice *active*, pasiv fiind doar momentul închinării. Aici, tânărul pare că primește o *investitură* divină, asemănătoare celei cavalierești, numai că performată de instanța supremă (căci monarhul nu poate primi de la altcineva investitura). Astfel „echipat“, el pornește la „vînătoarea mistică“, al cărei scop real nu este, cum se știe, prada. Iată ce ne povestește orația populară, cu abia ascunsă ironie, c-ar fi „vînat“ împăratul: „Și-au vînat: / Cîmpii cu florile, / Luncile / Cu frunzele, / Văile / Cu apele, / Văi adînci / Cu ape reci, / Satele / Cu fetele, / Și codri cu fiarele. / Și-au vînat / Cît au vînat / Și nemica n-au aflat“. Pare clar că această „vînătoare“ este de fapt o *căutare*, căci ea trece inclusiv prin „codri cu fiare“ și „sate cu fete“ (neacordîndu-le, nici unora nici

asalt

Pagina de titlu

Pagina 121 din 142

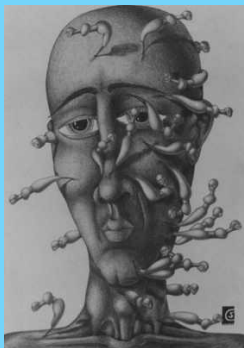
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

altora, vreo atenție). Ce caută împăratul? O *urmă* care, în funcție de diversele arealuri folclorice, este fie de „căprioară“, sau de „fiară“, fie de „zână“, în fine, de „floare“, eventual „din rai“. Putem, în genere, recunoaște straturile simbolice succesive *adăugate* materialului mitic printr-un fel de „efort raționalizator“, care le face să „semene“ mai mult cu realitatea comună. Astfel, dacă o *urmă* poate fi, firește, de căprioară sau fiară, acceptăm mai greu că ar fi de zână, și încă și mai greu că este una de „floare“ (cum ar putea o floare *să lase urme*?). Personal, totuși, cred că acesta este „nucleul“ ritualic: avem de-a face, în realitate, cu o „floare“ care a fost, sau va fi, culeasă, iar „căutarea“ împăratului ține să afirme dreptul său (într-o măsură identic cu cel al seniorului feudal la „întîia noapte“) de a o culege primul. Am avea astfel de-a face cu un fel de ceremonial de „fertilizare“ a tinerei fete, asemănător dezvirginării ritualice care se practica în multe dintre societățile tradiționale. De altfel, ideea este întărită chiar de versurile orăției de pețire: împăratul își trimite solii după „o floare / Cu raze de soare, / Care ziua înflorește, / Noaptea crește / Și-a odrăsli nu odrăslește“, s-o aducă „în grădina împărătească / Unde ziua să înflorească / Și noaptea să odrăslească“. Este evident, din moment ce am ajuns în acest punct, că „tînărul împărat“ nu poate fi în nici un caz mirele. Pețitorii nu o „răpesc“ simbolic pe tînăra fată în numele mirelui ci, conformîndu-se unor scheme ritualice vechi de mii de ani (încă active în zilele noastre, chiar dacă la modul inconștient), o *violează* în numele zeului, împăratului sau seniorului. N-are a face

asalt

Pagina de titlu

Pagina 122 din 142

Înapoi

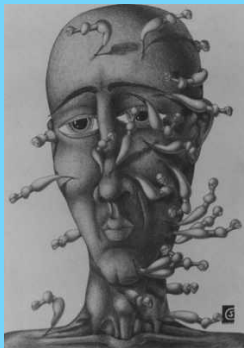
Întregul ecran

Închide

Ieșire

că această violență ritualică nu s-a mai păstrat decât sub forma, intens ermetizată și secularizată, a conflictului comic dintre pețitori și „apărătorii“ miresei. Funcția sa rămîne în esență aceeași: redată mirelui, tînăra fată a trecut într-un alt stadiu social, a intrat „în lume“ devenind *mireasă* (de la slavul *mir*, „lume“), iar răpirea și „violarea“ ei îi conferă în mod simbolic viitoarei familii bunăstarea și fertilitatea.

(Nunțile, 28–29 iulie 2001)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 123 din 142

Înapoi

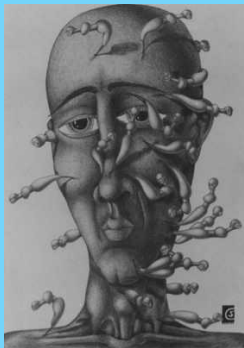
Întregul ecran

Închide

leșire

TOMISCANIZAREA

Editorialul ultimului număr al revistei web *Scriptmania*, semnat de Grigore Șoitu, comentează „ironic“ un alt editorial, apărut de curînd în cotidianul *Observer*. Scria acolo Alina Bângăoanu-Vasiliu cum că „tinerii furioși ai Constanței s-au calmat și ei“ și, „mulțumiți că li se dă voie să scrie chiar și în nemuritoarea revistă *Tomis*, se resemnează cu vecinătăți stînjenitoare, sau lucrează la proiecte născute moarte. (...) Nu revolte, nu scrisori la Uniunea Scriitorilor, doar o mediocritate care se răspîndește ca o epidemie într-un film științifico-fantastic“. Grigore Șoitu, în materialul amintit, susține că ar fi vorba de o eroare, „din cel puțin trei motive“. Primul ar fi că „tinerii furioși“ (adică, indică editorialistul, membrii fostului Cenaclu de Marți), „s-au maturizat, au devenit individualități, nu mai vînează în haită precum lupii tineri“. Apoi, acum doi ani, aceștia au pornit „o campanie furibundă împotriva declinului culturii în această zonă, împotriva celor care au generat acest *vid ovid*, în speță redactorii revistei *Tomis*“, care ar fi debutat printr-un material semnat chiar de Grigore Șoitu și s-ar fi „împotmolit“ datorită unei intervenții „de sus“. În fine, al treilea motiv ar fi că „bătălia“ se desfășoară în continuare în spațiul

asalt

Pagina de titlu

Pagina 124 din 142

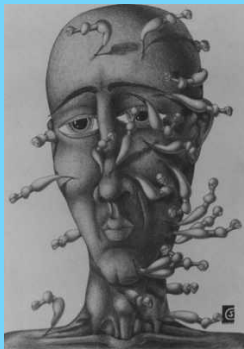
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

internetistic (deci „tinerii furioși“ nu „s-au calmat“ deloc), unde apar reviste de cultură (printre care, evident, și *Scriptmania*) care n-ar fi cîtuși de puțin „proiecte moarte“. Merită să analizăm pe scurt cîteva dintre premisele acestui editorial. În primul rînd, cred că este ridicol să crezi că te-ai maturizat la 28–29 de ani, că ai devenit o individualitate (*literară*) fiindcă ai publicat una sau două plachete de versuri, sau că nu mai „vînezi în haită“ fiindcă ți-ai făcut propria ta revistă pe Internet. Să clamezi un asemenea lucru, cu o nonșalanță demnă de cauze mai bune, înseamnă să nu cunoști proverbul cu „lauda de sine...“ Apoi, nu cred că la acești „tineri furioși“ (membrii Cenaclului de Marți) se referea Alina Bârgăoanu-Vasiliu. Este, în definitiv, ușor de observat că, între numele indicate de Grigore Șoitu (el însuși, subsemnatul, Ileana Bâja, Mugur Grosu, Sorin Dinco), nu există nici unul pe care să-l mai întîlnim în revista *Tomis*. Se pot spune multe despre ei, dar nu și că ar fi fost vreodată „mulțumiți că *li se dă voie* să scrie chiar și în nemuritoarea revistă...“ tomiscană. Din contră, după „polemica furibundă“ amintită de editorialist, cine le solicita insistent materiale? După ce i-am întors spatele unui domn cît caloriferul (despre care „scrisese și Dimisianu“, cum am aflat dintr-un telefon plîngăcios dat chiar de el), cine îmi cerea mîeros să-i mai trimit texte? În fine, polemica „tomiscană“ n-a încetat, de fapt, niciodată în paginile Suplimentului de Marți, dovadă chiar aceste rînduri. Deci, nu despre „marțolii“ era vorba în editorialul Alinei Bârgăoanu-Vasiliu, ci mai degrabă, aș zice, despre redactorii și colaboratorii „tineri“ (și

asalt

Pagina de titlu

Pagina 125 din 142

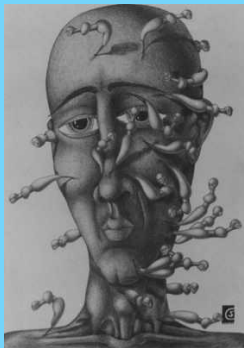
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

„furioși“) ai „nemuritoarei reviste“, care n-au schimbat-o, în fapt, cu nimic. Fie că „nu li s-a dat voie“ (ar fi cazul cel mai fericit!), fie că valoarea lor este discutabilă. Ori, printr-o „rinocerizare“ accelerată, „tinerii“ au prins din zbor obiceiurile „maștrilor“. (Ar fi mai bine, totuși, să vorbim aici de „dinozaurizare“, sau „tomiscanizare“!) Cred, de aceea, că Grigore Șoitu s-a simțit lezat fără motiv, sau, și mai probabil, dintr-o cu totul altă cauză. Să urmărim deci cu atenție noua structură a revistei *Scriptmania*. Ea ar fi rezultatul, sîntem avertizați, fuziunii dintre revista web *Inorog* (scoasă de Dan Perșa), din care n-a apărut decît un număr, și „lunarul de nonficțiune“ *Scriptmania*. Este „normal“, deci, să aflăm în cuprinsul ei o cronică a lui Grigore Șoitu despre Dan Perșa... Plus cîteva materiale apărute deja în Suplimentul de Marți... Apoi, situl *Scriptmania* conține și un „dicționar de autori“, din care circa 90% sînt redactori sau colaboratori ai revistei *Tomis*. Îl aflăm în acest „dicționar“ chiar și pe „caloriferul“ despre care „a scris Dimisianu“ (și care, printre altele, l-a făcut cîndva pe G. Ș. „bolborosit“)! La fel, materialele apărute în revistă sînt jumătate semnate de redactori ai *Tomis*-ului, iar cealaltă jumătate scrise de (aceiași) Grigore Șoitu. Însuși co-editorul *Scriptmaniei*, Dan Perșa, cîteodată un excelent prozator, lucrează și el, cu acte în regulă, la „nemuritoarea revistă“... Adică, cum ar veni, ne lăudăm cu „maturitatea“ noastră, cu „polemicile furibunde“ dezlănțuite cînd eram „tineri furioși“, dar cînd e vorba să edităm o revistă de cultură, o facem tot un fel de „anexă tomiscană“, „resemnați cu vecinătăți stînjenitoare“ și tot tacîmul...

asalt

Pagina de titlu

Pagina 126 din 142

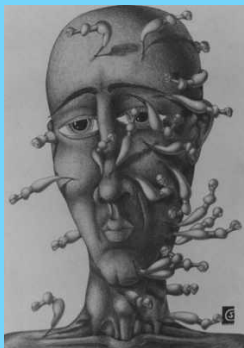
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

Nu cumva să fie unul dintre acele „proiecte moarte“, mai mult, duplicitate? Aici, ziceam, cred că editorialul Alinei Bârgăoanu-Vasilii a nimerit la fix. El vorbea tocmai de această „tomiscanizare“, de „inefabibilul“ mecanism prin care tinerii devin bătrînicioși, mult mai vizibil în această arie culturală condamnată, parcă, pe veci la mediocritate. Asta l-a lezat pe Grigore Șoitu. Cu amărăciune o scriu – iată încă un coleg și prieten (de un juvenilism deconcertant, cîteodată) care se autocondamnă la blestemul „vidului ovid“, cum bine l-a numit Marin Mincu. Să continuăm, totuși, cu cuvintele sale: „totul ține – fără îndoială – de un management / marketing cultural defectuos, pe care autoritățile locale îl tolerează la nesfîrșit. Pentru că nu o revoltă de hîrtie aseasonată cu baloane de săpun ar rezolva problema, nu un memoriu inutil adresat Uniunii Scriitorilor sau Ministerului Culturii (instituții *lipsite de autoritate*, care au pierdut controlul asupra grupurilor din teritoriu) ci o presiune continuă din partea presei locale și a grupurilor de influență din această zonă asupra Primăriei / Consiliului local, pentru ca fondurile respective să fie stopate ori direcționate acolo unde trebuie. . . Revista *Tomis* este într-adevăr o revistă exorbitantă, care cheltuie cîteva miliarde pe an (sic!) fără să *producă* nimic, dar cred că ea reprezintă doar un pretext, prin care se acoperă dezinteresul nostru vis-a-vis de actul/faptul cultural, al societății de consum în genere.“ Aici, revenim la temă. Ar trebui văzut cît anume îngHITE din bugetul local această revistă, cîți abonați are, cîte returnuri, ce se mai scrie în presa culturală despre ea, dacă este citită etc. Ar trebui

asalt

Pagina de titlu

Pagina 127 din 142

Înapoi

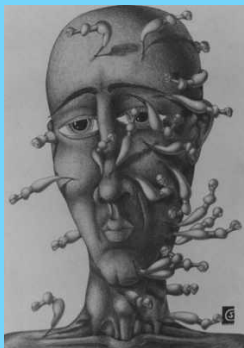
Întregul ecran

Închide

Ieșire

ca cineva de acolo, de sus, să se întrebe dacă nu cumva de vină pentru aceste eșecuri este calitatea oamenilor care o scriu și conduc, aceeași (cu minime schimbări) din vremuri imemorabile. Ar trebui văzut dacă aceștia au habar despre vreo politică economică... Dacă nu există alternative. Și există... E suficient să ne referim la *Amphion*-ul lui Florin Șlapac, a cărui ediție web apare – o notă bună pentru aceasta – pe situl *Scriptmaniei*. Ar trebui văzut, în fine, de ce numele revistei conotă astăzi un fel de „tomiscanizare“ („rinocerizare“), care încet-încet include în burta sa, cum am văzut, și tinerii pînă nu demult „furioși“. Dar, mai ales, ar trebui ca o mîină de oameni să renunțe la această duplicitate intelectuală rușinoasă, să-și ia inima-n dinți și să-i părăsească redacția, cum au făcut, bunăoară, Doina Jela ori Florin Șlapac. Ori, să rămîină acolo, morți și ei, într-o revistă moartă de cel puțin cincisprezece ani (și de aceea „nemuritoare“), care a ucis („tomiscanizat“) tot ceea ce a atins. Dacă asta înseamnă „maturizarea“ de care vorbea Grigore Șoitu, atunci mai bine nu. Să mai „copilărim“ încă...

(*Managementul cultural*, 25–26 august 2001)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 128 din 142

Înapoi

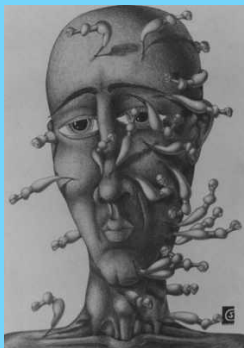
Întregul ecran

Închide

leșire

O AMERICĂ A TĂCERII

Prăbușirea turnurilor World Trade Center a fost, fără îndoială, cel mai mediatizat eveniment din istorie. Cred că a întrecut cu mult audiența aselenizării din 1969. La meciurile din UEFA Champions League, care se desfășurau în aceeași seară, abia dacă s-au uitat cîtiva, rătăciți printre butoanele telecomenzii. Din vreo treizeci de programe TV, cîte îmi varsă cablul, 90% transmiteau imagini și informații de la locul dezastrelui. Pe Internet, listele de discuții la care sînt abonat vuiau, iar pe situl CNN am putut intra abia seara. Fiindcă veni vorba de CNN, multe posturi TV au preferat pur și simplu să-i retransmită emisia, uneori asigurînd și traducerea în direct, așa cum a făcut Pro TV-ul după ora unu noaptea. (Scriam cîndva că, astăzi, dacă antichristul ar fi să vină, ar trebui s-o facă în direct la știrile CNN. N-am fost prea departe de adevăr.) Eu, unul, nu pot compara această isterie mediatică decît cu o alta (schimbînd ceea ce trebuie schimbat), cea din decembrie 1989. Numai atunci am trăit sentimentul acut, devastator că ecranul televizorului este mai real decît realitatea. Halucinația în direct. Mulți au observat, acum, asemănarea teribilă între cele întîmplute și ficțiunea cinematografică. Greutatea de a accepta că ele sînt într-adevăr evenimente reale. Că albul fluturat de la înălțimea sutelor de metri, reflectat

asalt

Pagina de titlu

Pagina 129 din 142

Înapoi

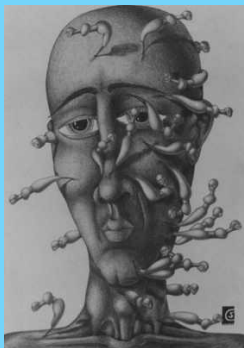
Întregul ecran

Închide

leșire

în ochiul camerei de luat vederi, este ultimul gest al unui om în carne și oase. Că ficțiunea s-a întrupat. (Chiar acum, CNN-ul derulează, într-una din benzile în mișcare, numele victimelor aflate într-unul din avioanele deturnate. Pentru mine sînt, într-un fel, anonime. Nu voi reuși vreodată să țin minte măcar unul, între atîtea alte mii. Sînt ca sumedenia de personaje din sutele de filme pe care le-am văzut. Sînt ceață. Se dizolvă. Dizolvîndu-se, dez-trupîndu-se, devin ficțiune.)

Cu certitudine, autorii atentatelor au urmărit cu atenție recente conflicte în care aliații occidentali au fost implicați, cel din Irak sau din Kosovo. Sau, cum scriam undeva, debarcarea din Somalia, cînd reporterii CNN au așteptat trupele, cu microfoanele pregătite, pe plajă. N-ar fi exclus ca, de acolo din Afganistan sau de unde se află, teroriștii să fi citit și cartea lui Baudrillard despre „războiul din Golf care n-a avut loc“. Altfel spus, despre un război ireal, unde contează nu atît numărul victimelor (înfrentarea directă), cît dominarea cerului, a fluxurilor informaționale, într-un cuvînt imaginea (conflict virtual). Cît au înțeles din toate acestea s-a văzut, astăzi, prea clar. Nu cred că, așa cum afirma un comentator bătaios, teroriștii ar fi acționat rudimentar, de parcă ar fi lovit „cu bîta un cosmonaut“. Din contră, este evident că întreaga acțiune a fost gîndită pentru a scoate un maximum de mediatizare. De ce n-au țintit Casa Albă? (Ce-i drept, se spune că ultimul avion prăbușit se îndrepta într-acolo, dar de ce nu le-au trimis pe toate?) Ce rost aveau cele două lovituri succesive (cu impactul ultim exact în intervalul necesar pentru a intra live în transmisia TV)

asalt

Pagina de titlu

Pagina 130 din 142

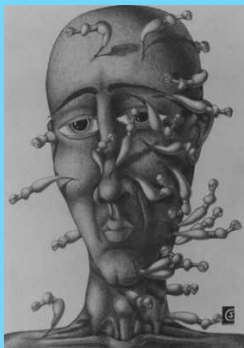
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

asupra turnurilor gemene World Trade Center? Dincolo de numărul imens de victime (care, însă, ar fi fost și mai mare spre ora prânzului), îmi pare neîndoielnic că rezultatul scontat a fost al mediatizării totale. Al ficționalizării ilimitate și al dez-trupării. (Cei îngropați sub ruine au fost rași, dizolvați, spălați aidoma evreilor în camerele de gazare, cărora li se spunea că merg „la duș“.) În direct sau la câteva minute după, întreaga lume a văzut în propria-i oglindă (televizivă) o Americă decapitată, aneantizată... O Americă a tăcerii, care nu mai domina cerul, în care fluxul informațional pulsa necontrolat (și de aici cenzura implicită de mai târziu), în care totul exprima neputință... N-a fost un act terorist, ci un spectacol al terorii. A fost regizat ca un film, intenționat, ba chiar ca o mega-producție. (Îmi amintește de imensele statui ale lui Buddha, sculptate direct în munte, care au fost distruse cu rachete sol-aer de către talibani.) Poate că teroriștii nici n-au ținut să omoare propriu-zis cât mai mulți „inamici“, ci ca numărul lor să fie într-atît de mare încît să devină record. Să șocheze. Să bată tot box-office-ul. Să halucineze. Și au reușit. Cum spuneam, a fost cel mai mediatizat eveniment din istorie. Paradoxal, țara care a moșit realitatea virtuală (și cu tot cu războiul), s-a prăbușit în neputință tocmai datorită ei. Ce va urma? Poate că următorul pas, în textura ireală, este chiar spațiul alb. Absența. Odată toate recordurile atinse, următorul spectacol mediatic nu poate fi decît ecranul gol. Vidul. Eliminarea totală. Am avut o Americă a tăcerii (toată vorbăria de după nu încearcă decît să mascheze acel moment), nu va trece mult și vom

avea o tăcere a lumii întregi. Se va auzi doar o singură voce. A cui, asta nu mai contează.

(*Under attack*, 15–16 septembrie 2001)

asalt

Pagina de titlu

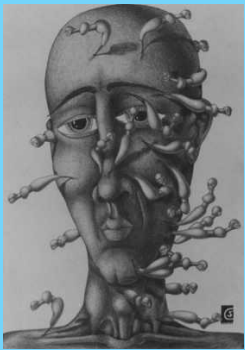
Pagina 131 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 132 din 142

Înapoi

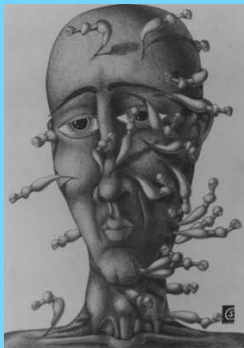
Întregul ecran

Închide

leșire

REÎNTOARCEREA POETULUI ÎN LUME

Primul lucru care m-a frapat, cînd am citit anunțul legat de concursul Minima Poetica, pasat „confidențial“ mie de Marian Drăghici, la terasa Uniunii Scriitorilor din București, a fost faptul că, deși se referă explicit la „cele mai bune cărți de poezie ale deceniului zece“ al secolului/mileniului trecut, el țintește în realitate către anii 1990–1999, care ar fi de fapt, așa cum știm cu toții, ultimul al deceniului nouă și primii nouă ai deceniului zece. Nu cred că dl. Marian Drăghici a confundat anul 2000 cu începutul mileniului trei. Cel mai probabil, după cum aflăm mai departe, este că ar fi vorba despre anii „postdecembriști“, care ar coincide, întîmplător sau nu, cu așa-zisa „perioadă de tranziție“, sau, dacă vreți, de „libertate a cuvîntului“. Ei bine, de aici problema devine mai complicată. Căci despre ce fel de „tranziție“ este vorba? Discursul poetic evoluează în funcție de evenimentele politice? Este, firește, în afara discuției faptul că literatura a fost puternic marcată, după 1989, de „libertatea cuvîntului“, cu toate riscurile pe care aceasta le-a adus: consumismul, scandalul, pornografia, senzaționalul

asalt

Pagina de titlu

Pagina 133 din 142

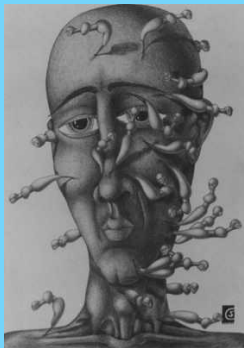
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

etc. Multe texte, care încercau să transmită „cifrat“, alegorizînd interminabil, ceea ce (auto)cenzura bloca, sînt astăzi ilizibile. Literatura a cîștigat, datorită libertății cuvîntului, o directețe tranșantă care, însă, o apropie uneori periculos de mult de foile de scandal. Însă aici vorbim de „cărțile mari“ ale ultimului deceniu, în măsura în care ele există. Cît au fost ele influențate de schimbarea de regim politic, mai ales dacă luăm în calcul modul extrem de lent, exasperant chiar, în care mentalitățile ca atare s-au schimbat și ele? Cum de, spre sfîrșitul dictaturii, este scrisă o carte mare precum „Levantul“ lui Cărtărescu (apărută însă în 1990, deci eligibilă în „Minima Poetica“) și cum, cîtiva ani mai tîrziu (în 1994), apare o alta, total diferită, adică „Ieudul fără ieșire“ al lui Ioan Es. Pop? Pe cele două să le despartă doar „evenimentele din decembrie“? Iată că aici atingem, într-un fel, adevărata esență a problemei. Eu cred că distanța dintre aceste două „mari cărți“ este cea care desparte două (importante) promoții literare, cunoscute îndeobște sub numele de „optzeci“ și „nouăzeci“, sau, ca să folosim o terminologie mai recentă, „textualiști“ și „post-textualiști“. Citind „Levantul“ lui Cărtărescu, chiar în anul apariției, mi s-a părut că el este un fel de „cîntec de lebadă“ al optzeciștilor. Așa nu se mai putea scrie. Și citind „Ieudul fără ieșire“ al lui Es. Pop mi s-a părut, iarăși, că poezia poate fi încă scrisă. Abia mai tîrziu (lucru explicabil, la douăzeci de ani), l-am descoperit pe Cristian Popescu. Am înțeles că el este, probabil, poetul care „împlinește“, în chip aproape ritualic, „trecerea“ de la o promoție poetică la alta. Un fel de erou fondator,

asalt

Pagina de titlu

Pagina 134 din 142

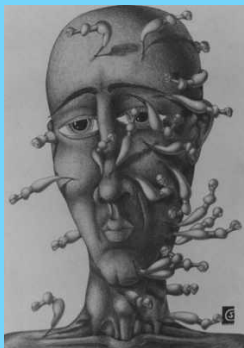
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

care reușește să se reinstituie ca actant liric autentic în interiorul unui intertext specular, așa cum demonstrem într-un eseu apărut în 1995, în revista *Poesis*. Experiența sa liminară, care sfîrșește prin „auto-textualizare“, pare să aibă pentru (pen)ultima promoție consecințele pe care le-a avut, cîndva, chiar moartea lui Labiș. Căci, paradoxal, o ultimă consecință a autoreferențialității, dusă pînă la extrem în „Levantul“, este readecvarea la real. Dacă optzecismul/textualismul, în sensul de discurs care se autodescrie în actul constituirii lui, instituie un fel de „buclă“ logică în comunicare (căci abolește actantul liric, în sensul lui Romoșan: „Scriu: Floarea de Măceș. . . / Florile de Măceș – scrum! // Nici bucurie, nici spaimă, cu capul pe masă / hotărăsc auto-descrierea“), subiectul semănînd unei „black hole“ care malaxează, la viteze ametoitoare, toată literatura lumii, poezia post-textualistă profită tocmai de această „curbură“ logică pentru a rezolva impasul. În discursul lui Cristian Popescu, întîlnim pentru prima dată o cale de ieșire din cercul vicios al „textuării/textualizării“, care rămîne de aici încolo un act implicit, depășit și asumat ca atare. Ceea ce se depășește, de fapt, este tocmai spectacularul textualizării, senzația de transmisie live, de dispariție a subiectului îndărătul unei camere de luat vederi care redă totul, dar care îl ascunde pe cameraman. Acum, actantul liric stă față în față cu această cameră (care s-a miniaturizat), folosind-o ca pe o oglindă, eventual bărbierindu-se sau rujîndu-se în ea (de aici livrarea, cîteodată indecentă, a „intertextului intim“). Este acel Buddha TV, al lui Nam June Paik, care meditează privind fix la

asalt

Pagina de titlu

Pagina 135 din 142

Înapoi

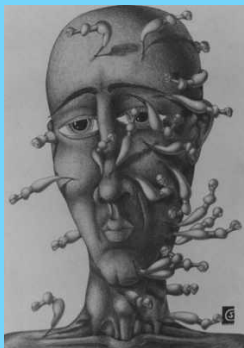
Întregul ecran

Închide

Ieșire

un monitor TV ce-l redă meditînd. Subiectul a devenit astfel vizibil, concret – în sensul unei interfațe în dublu sens, *user friendly*. „Orice autoportret este o fereastră“, zice Popescu, „și pe dinăuntru și pe dinafară“. El se umple privindu-l, condiția lui de existență este lectura. Contribuie, aici, și „lenjeria intimă“ a poeteselor, ori „baladele“ lui Daniel Bănulescu, ca strategii de seducție, și „jurnalele“ schizofrenice (Paul Daian/Vinicius) sau melancolice (Felix Lupu), și „anarhismul“ unui Marius Ianuș. (Ba chiar, aș putea adăuga cu modestie, „Proezia“ mea. . .) Însă, fără îndoială, cea mai importantă „achiziție“ a acestui deceniu poetic este redescoperirea cititorului, faptul că, după vorba aceluiași Cristian Popescu, acum „orice poem visează să fie de dragoste“. O colecție Minima Poetica (ca și orice altă colecție, precum aceasta de „eseușe“ pe care-o citiți) ar trebui, în viziunea mea, să reconstituie, după impasul optzecist/textualist, exact acest drum întors al poetului către public – adică reîntoarcerea lui în lume.

(*Minima poetica*, 13–14 octombrie 2001)

asalt

Pagina de titlu

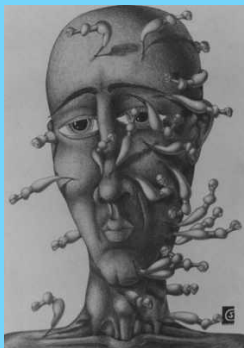
Pagina 136 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 137 din 142

Înapoi

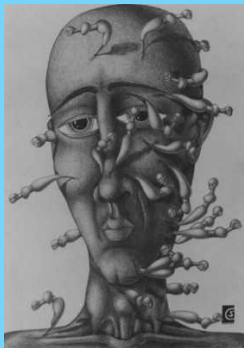
Întregul ecran

Închide

leșire

Mircea Țuglea – Auto-bibliografie

Mircea Țuglea se naște-n april 1974 la Tecuci, județul Galați, adus nu de barză, ci de pasărea Rok. Oraș de provincie, dar și spațiu mitic al juneții, Tecuciul este evocat mai târziu de Mihai Ursachi, într-un poem scris pe cînd se credea pelican, cu aceste versuri: „Un om din Tecuci avea un motor / dar nu i-a folosit la nimic“. Din 1988 MȚ se stabilește-n Constanța, la țarmul Mării Negre. Grație unor poeme impulsive (pe care, după ani, le va rememora amicul său nedespărțit și siamez Șoitu Grig, în *Marchizul de Lumbria*), MȚ se vede trimis în Cluj, la tabăra de creație literară *Excelsior*, unde poezia promoției '80 îi devine familiară. În timpul ultimului congres PCR MȚ planuiește „să vopsească ambasada rusă / cu un curcubeu care să-i servească drept husă“. Participă la revoluția din decembrie 1989, distribuind din Piața Romană țigări Carpați soldaților aflați pe tancuri. În 1990,

asalt

Pagina de titlu

Pagina 138 din 142

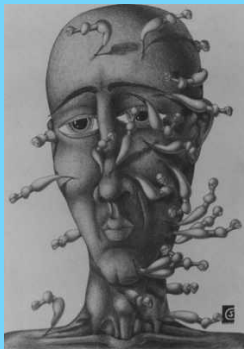
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

împreună cu Sorin Dinco, MȚ scoate revista de cultură *Păi*, în care va publica poeme, interviuri, cronici. Lansează simultan premiul literar *Intrarea în extaz*, pe care, din lipsă de concurenți, și-l atribuie sieși. Se înscrie în 1992 la Facultatea de Litere a Universității Ovidius Constanța. În același an obține Marele Premiu al Festivalului de Poezie *Labiș*, acordat de revista *Convorbiri literare*. În cadrul Facultății de Litere și cu sprijinul decanului ei, Marin Mincu, MȚ fondează *Cenaclul de Marți*, alături de Sorin Dinco, Grigore Șoitu și Ileana Bâja. Acest cenaclu va concentra, timp de aproape cinci ani, forțele creatoare semnificative din mediul studentesc al Constanței, și nu numai. MȚ îl amintește în poemul *Terasa colonadelor*, prin versurile: „am văzut tot cenaclul de marți urlînd feroce la lună / iar ea strălucind mai departe, imensă alună“. Membrii lui sînt publicați, invitați, cenzurați. Între 1996–1999, patru dintre ei debutează în volum. Între timp, MȚ participă regulat la colocviile studentești Mihai Eminescu din Iași, unde obține în 1995 premiul revistei *Cronica* pentru eseu *Hieronyma*, care va fi, mai târziu, pierdut de editor. Concepe în acești ani, împreună cu Sorin Dinco, revista-proiect *Ex Ponto*, și scrie manifestul *Avantext*, adresat unor promoții literare încă nenăscute. Publică în revistele *Vatra* și *Poesis* eseuri critice despre doi autori contemporani, Mircea Cărtărescu și Cristian Popescu, aparținînd ultimei generații literare. Scrie și proză, dar mai rar (*Archaeus*, 8/1996). În toamna lui 1995 lansează conceptul de *proezie*, rămas pînă azi neelucidat (însă revendicat), pe care îl va susține în primăvara lui 1996 prin volumul

asalt

Pagina de titlu

Pagina 139 din 142

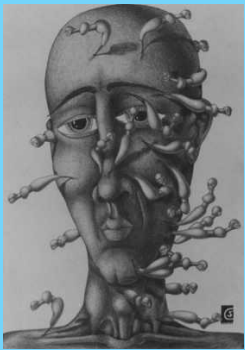
Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

cu același nume. Prima sa carte, postfațată de Marin Mincu, obține premiul de debut al Festivalului Poesis Satu Mare. În același an MȚ absolvă Facultatea de Litere cu lucrarea de licență *Sadoveanu. Structuri arhitecturale*, care relevă influența avută de masonerie asupra doctri- nelor postmoderne. În toamna lui 1996 MȚ este desemnat de către profesorul Marin Mincu, laureat al *Premiului Herder*, drept benefici- ar al bursei cu același nume. Aici, studiază timp de doi ani literatura comparată și germanistica la Universitatea din Viena. În vara lui 1997 participă la Colocviile despre Postmodernism, organizate de Universi- tatea Ovidius Constanța, cu o comunicare (*Postmodernismul. Partea a doua*) ulterior publicată în revistele *Paradigma* și *Vatra*. Traduce din lirica germană postbelică și publică un al doilea volum, intitulat (cum altfel?) *mircea țuglea*, care apare în 2001. Realizator, între 1999– 2002, al *Suplimentului de Marți* al ziarului *Observator de Constanța*, din care au apărut circa 140 de numere, atât în varianta tipărită, cât și în cea electronică. Colaborează cu o serie de reviste literare, dintre care ar fi de amintit *Paradigma* (din al cărei colegiu de redacție chiar face parte), *Vatra*, *Respiro*, *Amphion*, *Contemporanul*, *Timpul*, *Agora*, *Poesis*, *Viața românească*, și cu altele care, desigur, s-au uitat. Este editor al antologiilor *EroTICA* (2000, 2001) și al secțiunii ASALT de carte electronică. În rest, se antrenează zilnic, cu o lehamite demnă de o cauză mai bună, în arta visatului cu ochii deschiși.

asalt

Pagina de titlu

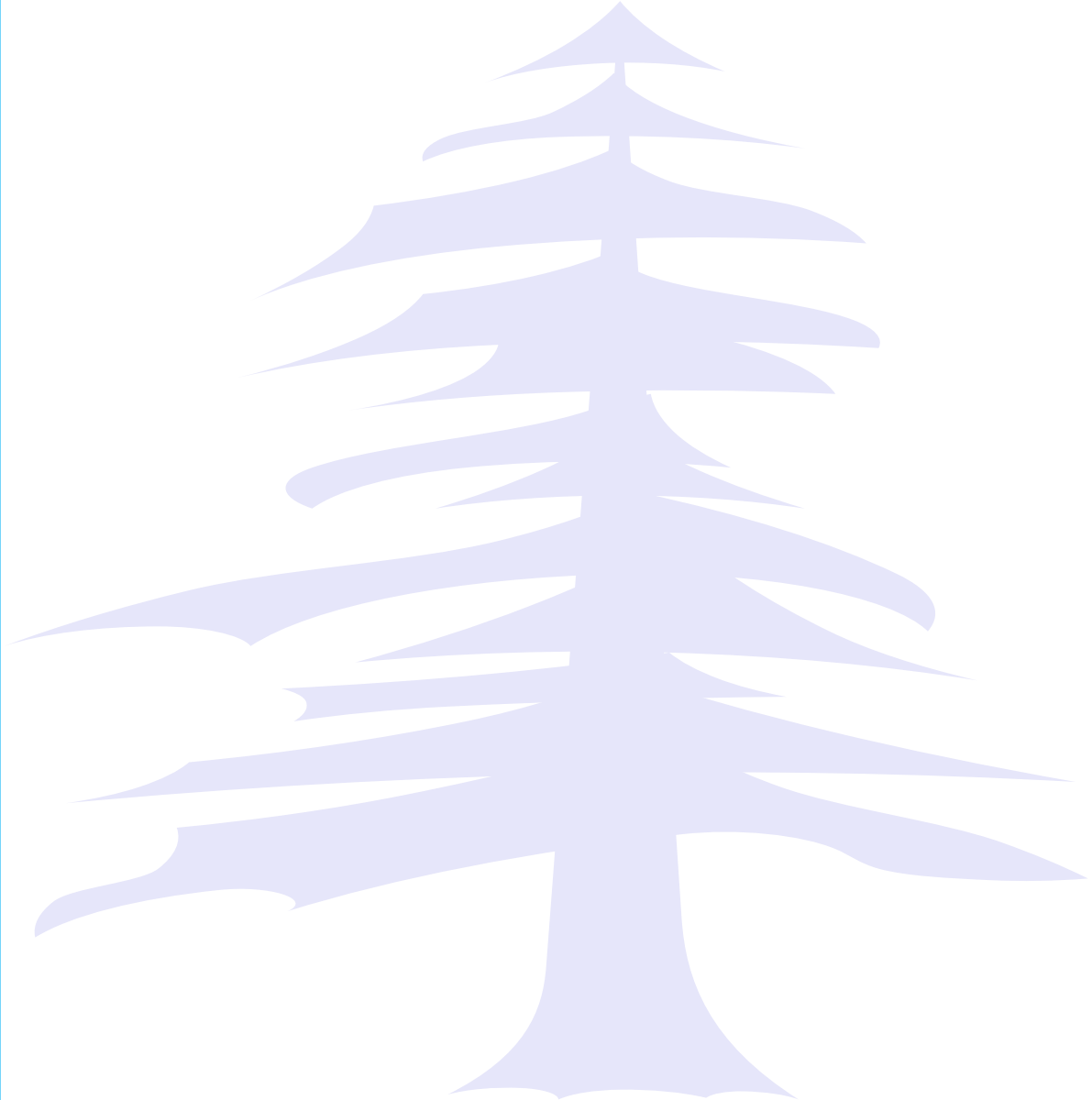
Pagina 140 din 142

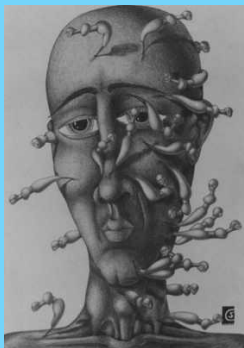
Înapoi

Întregul ecran

Închide

Ieșire

asalt

Pagina de titlu

Pagina 141 din 142

Înapoi

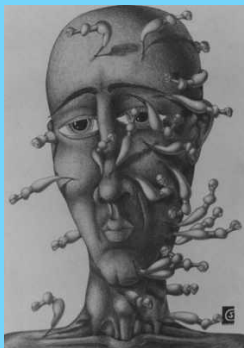
Întregul ecran

Închide

Îșire

Cuprins

<i>notă asupra ediției</i>	6
SĂ DUCI ÎN BUZUNARE, TĂIAȚI MĂRUNT, NIȘTE ELEFANȚI	8
Y2K, CĂLĂREȚII APOCALIPSEI ȘI ROMÂNII	13
PUPUIECI DE CIOCANTINĂ, DIRECT DIN AMERICA LATINĂ	17
SCURTĂ ISTORIE A PATRIOTISMULUI	20
MOCIRLA ȘI KITSCHUL	27
ZARZAVATURI	30
O ISTORIE A INFAMIEI	33
DE FIECARE DATĂ SĂGEATA E ALTA	36
UN SFÎRȘIT AL ÎNOCENȚEI AUTOHTON	40
PROEZIA VĂZUTĂ DE UN CETĂȚEAN OBIȘNUIT	44
BUCUREȘTI? BUCUREȘTI?	47
NICIODATĂ ȘAU MAI TÎRZIU	52
INSULA STRĂLUCITOARE	56
TREI FEȚE ALE PROVINCIEI	61
OMUL DIN TECUCI	65
PE PROPRIA PIELE	68
DOUĂ MII DE ANI DE SINGURĂTATE	73

asalt

Pagina de titlu

Pagina 142 din 142

Înapoi

Întregul ecran

Închide

leșire

PLAIUL DEMONIC	77
CÎTEVA CHESTII IMUNDE	81
RĂMÎNEM CU CE AVEM	85
UN PĂCALĂ PARADOXIST	89
SUB ZODIA TRAGICULUI	93
PATRU DIMINEAȚA	97
ULTIMA SPERANȚĂ	104
MANELE OPTZECISTE	107
CU MOBILUL LA JAMBIERĂ	111
FELINARELE ROȘII	114
PEȚITORI, VIOLĂTORI	117
TOMISCANIZAREA	123
O AMERICĂ A TĂCERII	128
REÎNTOARCEREA POETULUI ÎN LUME	132

Mircea Țuglea – Auto-bibliografie

137